Sayı 10 İKİNCİTEŞRİN 1933 Cilt 2

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

AYDA BİR ÇIKAR SAYISI 25 KURUŞ

" ÜLKÜ „ nün sayıfaları inkılâplarımızı ve millî kültürümüzü yaymıya ve yayma yolları üzerinde düşündürecek, ve memleket ve dünya meseleleri üzerinde geniş bir görüşle fikir işlettirecek bütün yazılara açıktır. " ÜLKÜ „ ye yazı yazanlara para verilmez.

" ÜLKÜ „ ye paralı ilan konmaz. Yalnız memlekete inkılâp ve kültür sahasında hizmet eden eser ve işlerin ilanları parasız neşrolunur.

" ÜLKÜ „ nün bir sayısının fiyati — ilaveli veya ilavesiz — yirmibeş kuruştur.

" ÜLKÜ „ nün yıllık abone fiyati 250 kuruştur. Yalnız ilkmektep muallimleriyle Üniversite ve her derecedeki mektepler talebeleri için abone fiyati 175 kuruştur.

" ÜLKÜ „ nün altı sayısı bir cilt, iki cildi bir yıllıktır. Mecmuaya ancak yıllık abone yazılır ve her aboneye cilt başından mecmua gönderilir. Yalnız hesapları malî yıla bağlı resmî daireler bu kayıttan müstesnadır.

" ÜLKÜ „ nün her sayısı, içinde yazısı bulunan zatlere, parasız olarak gönderilir.

— Ülkü yalnız ülkü için çıkar.

İmtiyaz sahibi: Nusret Kemal; Umumî neşriyatı idare eden: Necip Ali
Ankara'da " Hakimiyeti Milliye „ matbaasında basılmıştır.

Sayı on
Cilt iki

İkinci Teşrin 1933

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

TÜRK İNKILÂBINDA YENİ BİR ADIM DAHA

NECİP ALİ

BÜYÜK millî bayramdan birkaç gün evel Büyük Millet Meclisinde alkışlarla köy kadınına muhtar seçilmek hakkını veren yeni bir kanun kabul edildi. İlk bakışta, hukukî ve teşriî ifadesi itibariyle Köy Kanununun yirminci ve otuzuncu maddelerinin basit bir tadilinden ibaret gibi görünen bu kanun, hukukî esaslarımızda ve içtimaî telakkilerimizde ana değişikliklerden birini teşkil etmektedir. Memleketimizde kadın hareketlerinin radikal bir tarzda başlangıcı tarihini kanunumedenînin neşir ve ilanı olarak tesbit edebiliriz. Kanunumedenî ile kadın patriyarkal ailedeki tabi vaziyetten kurtularak konjügal ailenin bahşettiği hürriyet ve müsavatı kazanmıştır. Bizim eski aile bünyemizde kadına birçok haklar ve salâhiyetler verilmiş ve onun cemiyetteki kıymeti az çok tanınmış olmasına rağmen kadın, menkul eşya gibi bir mal telakki edilmişti. Nikâhın fıkha göre tarifi (kendisine mahsus olmak şartiyle istifade etmek) ten ibaretti.

Medenî kanunumuzla nikâh işi iki tarafa borç yükleten bir akit mahiyetine girdikten sonradır ki, kadın cemiyetteki manevî ve maddî vaziyetini kazanmış, mal halinden kurtularak insan şeref ve hukukunu kazanan kadın, bundan sonradır ki, hayata atılmağa başlamıştır.

Çok az zaman zarfında Türk kadını; doktor, hukukçu, eczacı, mühendis vesaire olarak memlekete hizmet yolunda erkek meslekdaşlariyle elele vermiştir.

Kadınların erekeklerle aynı hakka malik olup olmaması meselesi, medenî dünyanın hemen bütün memleketlerinde çok ciddî bir münakaşa mevzuudur. Kadınların cemiyette sadece, ev kadını olarak kalmalarını istiyenler, cemiyet hayatının ıstatik olduğunu zannedenlerdir. Şu hale göre, muhtelif asırların kadın telakkilerinde elbette fark olması lâzımdır. Bu telakkiler iktısadî ve içtimaî bir takım tesirlerle değişir. Kadını patriyarkal ailenin vesayetinden kurtulduktan son

ra, artık hayat meselelerinde ev idaresi işinin bir şirket şeklinde düşünülmeğe başladığı zamandan itibaren geçim yükünü erkeğiyle bölüşmek lüzumunu duymuştur. Hayatta maddî ve manevî faaliyet ve mesuliyetler arttıkça bu bölüşme bir zaruret halini almak istidadını göstermektedir.

Aile birliğinde diğer taraf olarak kendisini gören ve erkekle müsavi hakka malik olan kadın, mevkiinin bu yüksek şerefini muhafaza edebilmek için çalışmak, iktısadî istiklaline sahip olmak ihtiyacındadır.

Zaten cemiyet inkişaf ettikçe patriyarkal aile devrinde birçok hizmet ve vazifelerle mükellef olan ev kadını artık onlardan kurtulmağa başlamıştır. Bir kabile kadını ile bugünkü şehir kadınının ev vazifeleri biribirinin aynı değildir. Kabile kadını, evin kışlık zahirelerini hazırlamak, ailenin terziliğini yapmak, inekler ve sair hayvanlarla meşgul olmak, kocasını muharebeye sevketmek ve muharebede erkekleri şecaatlendirecek şarkılar okumakla mükellefti. Patriyarkal tipin en kuvvetli örneklerine doğru çıkıldıkça kadının daha birçok vazifeleri olduğunu görürüz.

Bugünkü cemiyetin dünkü cemiyetten farklarının en mühimlerinden biri de iş bölümüdür. Dünkü cemiyette iş bölümü, büyük parçalara ayrıldığı halde bugünkü cemiyette son derece küçük parçalara ayrılmıştır. Makine hayata hakim oldukça bu parçalar âdeta mütezayit bir nisbet içinde küçülmekte devam edecektir. En medenî bir memlekette apartıman hayatının konforu kadını birçok vazifelerden kurtarmıştır. Bu nevi muhitlerde kadınlara yalnız birkaç vazife kalmıştır: Çocuğiyle meşgul olmak, süs, ev hayatının zarurî olarak kadına tevdi ettiği birkaç iştir. Bu saydıklarımın içinde en mühim yeri çocuk alır. Bugün hayattan kadını çekmek istiyen nazariyelerin başında kadının çocuğiyle meşgul olması iddiası geliyor. Kadının yavrusuna, çocuğun anasına olan bağlılığı, en kudsî ve en tabiî bir bağlılıktır. Bu böyle olmakla beraber geçmiş asırlarda olduğu gibi terbiye işlerini bugünkü dünyanın ileri zihniyeti, anaların ve daha doğrusu ailenin eline bırakamaz. Her aile hücresinin ahenkli bir tempo ile yürüyebilmesi ve höcreler arasında tabiî tesanüdün nizamlaşabilmesi için terbiye işlerine devletin müdahalesi icabeder. İşte bunun içindir ki, bütün ileri memleketlerde devlet, umumî terbiyenin bir birlik arzetmesi için çalışmakta ve bunun için kanunlar vazetmektedir. Fakat bu kaunlar hep yedi yaşından yukarı çocuklara aittir. Birçok memleketlerde de çocuk himayesine ait ve hemen her devletin himaye ve sahabetlerini kazanmış birçok müesseseler vardır. Bu müesseselerin kreşlerinde çocuklara daha yakından birlik fikri telkin edilmektedir. Bu kreşlerin bir gün resmî bir sıfat kazanacağını emniyetle tahmin ediyorum. Zaten cemiyetin fertlerden istediği — geniş manasiyle — terbiye birliğini temin etmek için bundan başka çare olmadığı en yüksek terbiye mütehassıslarının ifadeleriyle sabittir. Şu halde küçük çocukların sıhhî birçok tedbirler içinde

terbiye edilmesi de devlete verilince artık kadının en büyük meşguliyetlerinden birisi de kalkmış oluyor. Hergün bir adım daha ilerilemekte olan lokantalar ve aile mutbakları daha ziyade inkişaf edince, artık ev hizmeti, ev kadını teranesi de tarihe gömülecek, devletin vazifesi çoğaldıkça ferde olan yükleri de o derece artacaktır. Bu yükü yalnız erekeğin taşıyabilmesi imkânsızdır. Ruhlarını birleştiren çiftler, hayatlarını da müştereken kazanmağa çalışacaklardır. Hayatını kazanmağa başlıyan kadın, ahlakî cephede de çok kuvvetli olacak, filen bugün bir biblo halinde bulunan süs kadını artık hayat kadını olacaktır.

Küçük çocukların terbiyesinin devlet tarafıdan alınması, lokanta ve aile mutbakları fikrinin tarihî maddecilerin " umumî lokanta „ fikriyle karıştırılmaması lâzımdır. Onların çocuklara vermek istedikleri terbiye sistemi dogmatik bir terbiye biçimidir. Kemalizm, daimî inklâpçılık vasfını haiz olduğu için kendisini böyle iskolastik bir çember içine hapsedemez. Lokanta ve aile mutbaklarından maksadımız da vaktiyle Yunanistan'da ve şimdi Rusya'da olduğu gibi umumî lokantalar değildir. Ankara'da ve İstanbul'da mevcut bulunan ve sırf şahsî teşebbüsle yapılan aile mutbaklarına birçok ailelerin abone oldukları malûmdur. İşte bu hareket istikbalde daha ziyede inkişaf edecek ve Türk cemiyetinin bünyesine uygun şeklini bulacaktır.

Kadın, hayat ve meslek kadını olduktan sonra aile geçimleri ve ahenkleri, yeni düstur ve yeni ahlak prensipleri içinde herhalde bugünkünden daha müreffeh ve düzgün olacaktır. Bugün dünya ailelerinde görülen buhran, yeni fikir ve gidişle eski aile nizamının çarpışmasından doğmaktadır.

Kadının yaradılışı itibariyle erkekten daha zayif olduğu ve erkeğe ait bazı işleri yapamıyacağı meselesine gelince:

Bu iddia belki tarih kadar eskidir. Gayrı mer'iyi ve anlaşılamazı daima metafizik kaideleriyle halle çalışanların kadını erkeketen ayırmaları tamamiyle fetişizme dayanan yanlış görüşlerden doğma galat hislerdir. Yunanistan ve Roma'da kadının erkekle müsavi sayılmamasının sebebi ise felsefî mülahazalar olmaktan ziyade siyasî düşüncelerdi. Şimdi burada izahı çok uzun seürecek olan bu bahse ayrıca bir makale ile başka bir zaman temas edeceğiz.

Fizyolojik tetkikat bize göstermiştir ki, kadının cinsî hususiyetleri müstesna olmak şartiyle erkekle aralarında hiçbir fark yoktur. Ve bugün mevcut olan farklar esaslı farklar olmaktan ziyade ikibin yıllık esaret hayatının vücude getirdiği arizî farklardır. Kadınla erkek arasındaki fizyolojik farkların ise, kadının meslekî hayatı üzerinde hiçbir engel teşkil etmediğini şimal memleketlerinde görmekteyiz. Kadına siyasî haklar veren ve her hususta erkekle müsavi tutan Şimalî Amerika, İngiltere, Finlandiya, İsveç, Danimarka ve Rusya gibi memleketlerde kadınlara verilen haklar geri alınmış değildir. Cenup memleketlerinde kadınların

siyasî haklardan mahrum kalışı da daha ziyade siyasî düşüncelerden doğmuştur.

Kendisini iskolastik zihniyetten ve bu zihniyetin verdiği görüş tarzından kurtaran Türk inkılâbı, kadına hakkını vermekte asla tereddüt etmemiştir. Kadının erkekele müsavi tanınması Türk'ün ruh ve seciyesine tamamiyle uygundur. Başka kültürlerin mahsulü olan fıkıh medeniyetinin nüfuz edemediği köy muhitinde, ve Türk aşiretleri arasında kadın, daima erkekten farksız telakki edilmiştir. Kadının aşiret reisi bile olduğu Türk tarihinde sayılamıyacak kadar çoktur. Bunun sebebi Türk'ün, seciyesi itibariyle mistik olmaktan ziyade realist olmasıdır. Fetişizmin kadın hakkındabi telakkisi Türk cemiyetinde iltifat görmemiştir. Köyde ve aşirette kadın, daima kocanın hayat mücadelesinde en samimî ve yakın arkadaşıdır. Yaptığımız inkılâplar her zaman olduğu gibi kuvvetini, Türk milletinin asîl benliğinin derinliklerinde yaşıyan temayül ve iştiyaklardan almıştır. Hükûmetin teklif ve meclisin kabul ettiği bu kanun, kuvvetli bir inkılâp hamlesi olduğu kadar da Türk milletinin ruhî temayüllerine — bazı bedbin görüşlerin zanlarına rağmen — tamamiyle uygundur. Türk milleti, yakın zamanda dünya milletleri içinde kültürü en ileri millet olmak emrini Büyük Şeften almıştır. Mazinin ve muhitin birçok rabıtaları içinde kendimizi bağlamıyarak realiteden ve milletimizin yüksek enerjisinden aldığımız ilham ve kuvvet ile, yürüyerek bu vazifeyi az zaman içinde yapacağız. Yürüyüşümüz Türk inkılâbının mümeyyiz vasıflarından biri olan normal adımlarla ve fakat radikal tedbirlerle olacaktır.

MAŞERÎ VİCDAN

MEHMET SAFFET

BÜYÜK asîl Türk milleti, Cümhuyetinin onbirinci yılına girdi.

on yılın maverasından bize memleketin derin sevgisini ve sonsuz yükseliş hasretini getiren emelleri şimdi kalplerimizde daha derin bir heyecanla duyuyoruz.

Şu on senelik inkılâp tarihimiz, bir zamanlar düşmanlarımızdan dostlarımıza varıncaya kadar "Türkler adam olmazlar, Türklerin ırkî kabiliyetleri terakkiye müsait değildir.,, tarzında neşredilen gafil iddiaları ve nazariyeleri tamamen çürütmüş ve filen red ve tekzip etmiştir. Türk milletinin bu yüksek kudret ve liyakatini cümhuriyetinin onuncu yıl dönümünde kutlularken bize bu şerefli günleri müyesser eden Türk vicdan ve dehasının yüce timsalini sonsuz bir muhabbet ve şükran duygusu ile tebcil ettik.

Millî kudret ve hayatiyetin timsali olan Büyük Gazi şahsiyetiyle bütün Türk nesillerine bir karakter ve maneviyat nümunesi olmaktadır.

Mustafa Kemal, beşeriyet tarihinin en büyük dehasıdır. Evet, bu hüküm, kat'î ve sarih bir hakikatin ifadesidir. Türk milleti gibi bütün cihana en eski zamanlardanberi medeniyet öğreten bir milletin, daha doğrusu medeniyeti yaratan beşerin bu güzide cemiyetinin bugünkü harikulâde reisine bundan daha az hiçbir paye verilemez.

O, Türk milletinin maşerî vicdanını şahsiyetinde toplamıştır. Türk milletinin maşerî vicdanı ise, önünde en derin huşu ve ihtiramla takdis edilecek manevî bir ekmeliyet remzidir, ülûhiyettir.

Filhakika, muasır büyük feylesofların vasıl oldukları bir hakikat olarak anlıyoruz ki milletlerin maşerî vicdanları, hayal değil bir realitedir. Pozitivizm ve determinizm çerçevesi içinde sebep ve netiyce münasebetleriyle bilinebilen maddî âlemin fevkinde mahdut ve âciz olan aklımızın hudut ve çerçevesi haricinde kalan bir maneviyat âlemi vradır. Bu ruhî ve tahteşşuur hayat, maddî âleme namahdut bir surette faik olan ruhî kudretler âlemidir, hades ve irade sahasıdır. Insaniyetin bu maşerî vicdanı bütün maddî varlıkların fevkanî manzumesidir, süperstrüktürüdür.

Muasır idealist feylesofların kabul ve müdafaa ettikleri bu hakikate göre insaniyetin bu maşerî vicdanı en yüksek ve en hakikî tecellisini müstesna fazilet ve ruhî kudretlere malik olan bir millette bulur. Bu millet, beşeriyet tarihi içinde insanî tekemmül ve iradenin en yüksek enmuzeci olan bir millettir.

Şu halde bütün tarihinde emsalsiz

ruhî kudretleriyle tanınan ve beşerî tekâmülde en evel insanlık ve medeniyet sahnesine çıkan Türk milletinin, beşeriyetin bu maşerî dehasını en yüksek bir enmuzeç olarak haiz olduğunda hiç şüphe yoktur. Tarihî vakıalar da bunu göstermekte ve her gün daha mütebariz bir surette tesbit etmektedir. Son istiklâl harbi ve inkılâplarımız ise, bu yüksek ruhun yeniden bir feveraniyle bütün cihan muvacehesinde yarattığı emsalsiz hamleler değil midir? Insaniyetin ruhu, Türk milletinin vicdanında yüksek ve yaratıcı seyrini takip ediyor.

Onun içindir ki Büyük Gazi'nin harikulâde şahsiyetinde, beşerin bu maşerî vicdanının en yüksek enmuzeci olan Türk milletinin dehası tecessüm etmiştir. Hiç bir kahramanda onda olduğu kadar tam ve şâmil şekilde bu dehanın tecellisi mümkün değildi. Çünkü Büyük yaratıcı bu vicdanî tekâmülün en son merhalesini temsil etmektedir. Bugünkü mütefekkirlerin de iddiası gibi, bu maşerî kudretleri akıl ve zekâ fevkindeki "intuition„ kuvetiyle mevcudiyetimizde sezmemek mümkün müdür?

Alman idealizminin felsefî sistemini kuran Hegel "milletler tarihi yoktur, beşeriyet tarihi vardır; her devirde bu tarihi yaşayan ve yaşatan baş milletler bulunur„ diyerek muasır devrin liderliğini Alman milletine ve onun kahramanlarına veriyordu. Bu felsefî sistemin Alman vahdetini ve yükselişini teminde en büyük bir âmil olduğu şüphesizdir. Fakat Hegel bugün yaşamış olsa ve bitaraf gözle âleme baksaydı Türk milletinin ruhî kudretini ve onun kahramanını en başta göreceği ve felsefî sistemine bu hakikati geçireceği muhakkaktı. Büyük Gazi bugün yalnız Türk milletinin değil, bütün beşeriyetin manevî lideri ve kahramanıdır. Onun fikirleri, ve telkin ettiği ahlâkiyat, vicdanları yıkayan hakikat, saadet ve yükseliş yollarıdır.

Tarihte daima iki türlü ahlâk görülmüştür: Biri passif, uhrevî ahlak, diğeri aktif, dünyevî ahlak.

Passif ve uhrevî ahlak insaniyeti mahkûm eden, âtıl ve zelil bırakan ahlâktır. Zaf, sükûn, lâkaydî ve teslimiyet bunun en esaslı akideleri ve telkinleridir. Bu ahlâka göre iyi insan hakikatte zelil ruhlu, binaenaleyh riyakâr, tembel ve hasut olan insandır. Bizdeki son saltanat ve medrese ahlakiyatı da byyle passif ve uhrevî idi.

Halbuki aktif ve dünyevî ahlâk şeci, dürüst, mücadeleci ve yapıcı kahraman ahlâkıyattır. Bunu temsil eden tip şerefle yaşayan, yaşatan ve yaratan insandır. Işte Büyük Gazi'nin şahsiyeti ve telkin ettiği ahlâkıyat da budur.

Avrupa tarihinde bu iki nevi ahlâkıyatın birincisine Hiristiyan ahlâkiyatı, ikincisine Diyonisios ahlakiyatı denir. Fakat Hiristiyanlıktan evel ve hiristiyan olmıyanlarda da birinci nevî ahlâk bulunduğu gibi ikincisinin müessisi de eski Yunanlılar değildir. Kahraman ahlâkiyatı Yunanistan'a hariçten götürülmüş Türk ruhunun, Türk ahlâkiyatının ananesidir. Bunu, en eski zamanlardanberi Türk milletinin tarihî faikiyetini meydana getiren karakterinde, din ve sanatında görmekteyiz. Binaenaleyh bu karakterin asıl sahibi, neşredicisi Türklerdir. Onun

içindir ki Büyük Gazi bugün bu ahlâkiyatın tarihte hiç görülmemiş şekilde en yüksek timsali olmuştur. Namütenahi bir millî aşk ve mefkûre kuvveti, müsbet ve yapıcı bir zihniyet, asil bir şecaat, Büyük Gazi'nin, Gazi nesillerine timsal olan ahlâkiyatıdır. Cümhuriyet böyle bir ahlâk ve iyman üzerine kurulmuştur.

Etrafımızdaki esrarengiz kâinatla hayatî münasebetimizde taşıdığımız kanaatler nelerse, hayatımızın en esaslı yaratıcı unsuru bunlar olur. Bütün yaşayış safhalarımızı bu kanaatler tayin ve tespit eder. Bunun adına iyman denir. "Bana bir insanın iymanını söyleyiniz size ne olduğunu söyliyeyim,, diyen sözde büyük bir hakikat mündemiç olduğu şüphesizdir. İyman, daima akıl ve zekânın ve maddiyatın üstünde yüksek bir kuvvettir. Önünde hiç bir engel tanımadan herşeyi sürükliyen yapıcı ve yaratıcı bir kudrettir.

İnsan, akliyle anlayamadığı bu âlemi iradesinin timsali olan hür vicdaniyle sezer. İşte Büyük Reisimizin haiz olduğu muazzam iradî hürriyet, bu derin vicdanın, yüksek maneviyetin ve sezişin ifadesidir.

Bazı menfî ruhlu, mefkûresiz insanlara büyük adamlardan ve eserlerinden bahsedemezsiniz. Onlar büyük adamların mevcudiyetini ve lüzumunu bile inkâr ederler. Yapılan işleri gösterirsiniz; bunları, zaman yaptı derler; küçük küçük bir takım hesaplar çıkarmağa ve büyük adamların büyük eserlerini bu hesapcıkların içine mihanikî bir şekilde sıkıştırmağa çalışırlar; ölçüler dökerler ve neticede bu eserleri alelâde şeyler imiş gibi gösterirler. Ecnebi kervanlara katılan bu basit fikirli, küçük ruhlu küçük materyalistlerden daha fazla ne beklenebilir? Bunlar, işte o iman dediğimiz manevî kuvvetin hiçbir zerresine malik olmıyan ve binaenaleyh, onu tanımıyan âcizlerdir. Büyüklüğü kendi içlerinde asla duymıyanlar, büyükten ne anlıyabilirler? Bunlar maddeciliği ve imansızlığı neşir ve tamim etmeğe çalışırlar. Fakat şayanı şükrandır ki, imansızlıkla muvaffakiyet beraber yürüyemez. İyi insanların kalplerinde mündemiy olan, büyüklüğe hürmet ve sadakati, zamanın hiçbir samimiyetsizliği, hiçbir küçüklüğü ve hiçbir şüpheci mantığı izale edemez.

Böyle bir iyman telkini kuvvetiyledir ki, Büyük Gazi herşeye açık bir ruh ile, bir derinlik ve tazelikle bakar, çürük idarei maslahatçılık siyasetinin fevkinde her işin en iyisini ve en güzelini yaratır.

Saltanat devrinin hakikî Türk ruhuna uymayan idarei maslahatçılık zihniyeti yerine Cümhuriyet devrinde Büyük Gazi'nin bütün sözleri ve hareketleriyle telkin edilen ve yeniden kurulan zihniyet, en çok fedakârlıkla en sağlam ve en ilerletici yolda yürümek, mefkûreli, dürüst ve çalışkan olmak zihniyetidir.

Bazıları azim ve iradeyi yanlış anlarlar ve zannederler ki, iradeli insan, bir çıkmaza saparak mütemadiyen onu açmağa çalışandır. Hayır, iradî hareketler böyle değildir. İradeli ve azimkâr insanlarda hedefe vasıl olmak için en yüksek bir alâstikiyet, bir flexibilité vardır. Onlar, hedefe götürecek bütün imkânları ve yolları sezerler; biri olmazsa ötekini ararlar, bir

diğerini tecrübe ederler, sırasına ve zamanına göre hareket ederler. Yorulmak ve usanmak bilmiyen bir mefkûre savaşı daima onlara hâkim olur.

Halâskâr Reisimizin iradesi böyle bir iradenin en yüksek tezahürüdür. Eşsiz bir zekânın ışıkları altında mefkûre için çalışan, uğraşan ve yapan bir irade! Büyük nutukta bütün vakıaların tetkik, takip ve intacının hep böyle bir irade ile yapıldığını görürüz.

Bu görüşler bize Türk felsefesinin mücadeleci, fakat nikbin, idealist, fakat amelî olduğu netiycesini veriyor. Mücadeleler sonsuz bir döğüşme değil, büyük gayeler için bir savaştır. İdealler ise asla erişilemiyen elem ve ıstırap tevlit edici şeyler değil, hayatta doğru ve iyi yaşanarak vasıl olunan yükseklikler ve güzelliklerdir. Ancak böyle bir Türk karakteriyle istiklâl harbi denilen beşeriyet tarihindeki o emsalsiz destan yaratılabilirdi. Türk karakterinin hiçbir milletin karakteriyle kıyas edilemiyecek bir yükseklik arzetmekte olduğu bugün ilmî tetkiklerle de anlaşılmaktadır. Biz, Almanların ondokuzuncu asırda yaptıkları gibi, milletimize yüksek bir mefkûre göstermek için metafizik felsefî sistemler kurmağa muhtaç değiliz. Türkün tarihî faikiyeti bugün bir ilmî realite olmuştur. Buradan çıkan mefkûremiz gayet sarihtir. Bu mefkûre, tarihî faikiyetimizi ilim, san'at ve teknik sahasında tekrar temin etmek ve en kısa zamanda en ileri safa geçmektir. İstiklâl harbinden sonra on senelik bir zaman zarfında katedilen mesafe mefkûremizin yakın bir zamanda tahakkuku için bariz bir delildir. Yabancı kozmopolit ve materyalist cereyanlar bu millî akışın önünde asla duramıyacaktır. Bu manevî kuvvet, on sene zarfında bütün memlekete şamil harikulâde eserleri meydana getirmiş, ve onları bir ahenk ve insicam içinde millî mefkûremize hadim kılmıştır. Bundan sonraki mesai de daha müetzayit bir kuvvetle devam edecektir. Türk milletinin maşerî vicdanı, büyük Adam'ın dehasiyle uyandırılmış ve faaliyete sevkedilmiş bulunuyor. Önünde hiçbir engel duramıyacaktır.

M İ L L İ Y E T Ç İ L İ K

MİLLET VE MİLLİYET

AYDOSLU SAİT

TURK milleti; halifecilik ve ümmetçilik içinde ne hakikî bir millî inkişaf görmüş, ne de milliyeti hakkında sarih bir şuur edinebilmiştir. Uzun asırlar süren devşirmecilik ve devşirmeler idaresi, Türkün tarihini ve milliyet şuurunu bulandırmak için ne mümkünse hepsini yapmıştır. Onun için varlığımızın kaynağı ve istikbalimizin biricik güvenç dayağı olan milliyet bahsi üstünde biraz durmamız faydalı olacaktır.

I — MİLLİYET NEDİR?

Milliyet; dil, kültür ve mefkûre birliğiyle birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasî ve içtimaî heyettir. (C. H. F. Programı, sayfa 5, madde 2) Bu tarif muasır ilmin vasıl olduğu en son netiycedir. Milleti yapan bu üç unsurdan kültür, şüphesiz en hâkim olanıdır. Çünkü kültür birliği; zarurî olarak dil birliğini ve hatta mefkûre birliğini de icap ettirir.

a - Kültür:

İlk önce kültürün maarif demek olmadığını açıkça söylememiz lâzımdır. Hiç olmazsa bizim milliyeti yapan en mühim unsur olarak kabul ettiğimiz kültür bu değildir. O halde kültür nedir?

Kültüre birçok feylesof ve âlimler başka başka ve fakat netiyceleri birbirine yakın tarifler vermişlerdir. Biz bunların en şümullülerinden bir ikisini tekrarlıyacağız:

Alman feylesoflarından Jodl der ki:

"Hiçbir kimse kendi dimağiyle düşünemez. Herkes, kendinden önce gelen birçok nesillerin dimağiyle düşünür. Harikalar yapan bu vasıta yalnız dil değildir. Söz âbidelerini koruyan, saklıyan, daha sonraki nesillere devreden dilden başka, kullandığımız her türlü alât ve edevatta, hatta başkalarından öğrendiğimiz her çeşit fennî meharette, her içtimaî teeşkkülde, her san'at eserinde, din ve ilim anlayışımızda eski zamanların fikirleri gizlidir ve bunlar, canlandırıcı, meyvalandırıcı, zenginleştirici surette her birerimizin ruhuna müessir olurlar. İşte bu, kültür veya âfakî ruhtur.,,

Zamanımızın en büyük feylesof ve içtimaiyatçılarından Othmar Spann'a göre de:

Millî inan (yani felsefe), millî bilgi, millî san'at, millî hayat (yani ırkî kabiliyet), millî hak anlayış, millî ahlâk, millî dilek ve yapışın bir araya gelmesiyle kültür olur ki, buna tesallüp etmiş ruh da diyebiliriz. Tarihî ve coğrafî sebepler yüzünden bunların hepsinin toplu ahengi, her millette ayni değildir. Belki büsbütün başka görünüş alır. Milletler arasındaki kültür farkı, millî hayatın inkişafı ile mütenasiben sarih ve muayyen hudut-

lar gösterir. Ayniyle millî kabiliyetler, bu kültür unsurlarından birisinin veya birkaçının bir millette öteki miletelrden daha fazla inkişaf etmiş bulunmasiyle de farklar gösterir. Meselâ, bazı milletlerde güzel sanatlar, bazılarında da felsefe derin ve geniş ölçüde inkişaf etmiştir. Kültür; şu halde bir milletin iç yaşayışıdır. Onun yapışlarla ve teknik kullanarak dışlanmasına da medeniyet diyoruz.

Halk Fırkası Umumî Kâtibi Recep Beyin kültür birliği hakkındaki izahları da bütün bu tarifleri içine alır:

"Kültür birliğini; maziye beraber bağlı olmak, zengin ve müşterek bir hatırat mirasına sahip olmak, geçmiş zamanların acı ve tatlı hayatını beraber yaşamış, ümitleri beraber beslemiş, büyük eserleri beraber yapmış, büyük müşkülleri beraber yenmiş olmak diye tavzih edebiliriz.,,

Bu, kısaca müşterek tarihi olmak diye hulâsa edilebilir. Onun için Cümhuriyet Halk Fırkası programında:

"Fırkamız, vatandaşların Türkün derin tarihini bilmesine fevkalâde ehemmiyet verir. Bu bilgi; Türkün kabiliyet ve kudretini, nefse itimat hislerini ve millî varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besliyen mukaddes bir cevherdir,, denilmektedir. Yani millî tarih ve onun binlerce yıllık akışı ile yuğura yuğura bize biriktirdiği millî kültürümüz, bizim millî hayatımızın yıkılmaz kalesidir.

Millî kültürden başka, ayrıca birçok milletlerin müşterek kültürü ve en nihayet bunların hepsini içine alan cihan ve zaman kültürü de vardır. Bugün biz, bir İslâm kültürünün, bir Hıristiyan, bir Brahman.... ilâh kültürünün de tarihî birer hakikat olduğunu ve her birinin birçok milletleri içine aldığını ve nihayet bütün beşeriyetin müşterek iç varlığını ifade eden bir cihan ve zaman kültüriyle onun dış tezahürü olan muasır medeniyetin bulunduğunu biliyoruz. Fakat E. Meyer'in hukuk felsefesi isimli kitabında dediği gibi: " Her kültür, tarihî bir mahsuldür. Kültür, isteyerek yapılmaz, o kendi kendisine olmuştur ve olmaktadır... Onun için millî kültür, beynelmilel münasebetlerin çoğalmasına rağmen ne eskir ve ne de aşınır. O, varlığımızın kırılmaz çekirdeğidir. Gerçi bu çekirdek beynelmilel münasebetlerle biraz yontulur veya o, yabancı libasa da bürünebilir. Fakat, millet yaşadıkça onun üğütülmesine ve toz haline getirilmesine imkân yoktur.,,

Zamanımızın en büyük düşünücülerinden Oswald Spengler, "batı cihanının (Avrupanın) çökmesi,, isimli meşhur eserinde, cihan tarihinin düz yolda devam eden bir hadise almadığını ve cihan kültürlerini birbirini takip ederek hükümlerini yaptığını söyler. Spengler, daha ileri giderek, eski Yunan kültürü arkasından Arap kültürünün, ondan sonra da Faust kültürü dediği şimdiki Avrupa kültürünün geldiğini ve her birinin ömrü takriben biner (1.000) yıl olduğunu da ilâve eder. Bu büyük yazıcıya göre, kültürün medeniyetle ayni şey olmağa başlaması, sukutunun başlangıcıdır. Bu son hükmünde Spengler yalnız kalmış değildir. Daha birçok büyük düşünücüler de ayni fikirdedirler. Fakat Spengler tarafından kültü-

re verilen tarihî ömür; millî kültüre değil, cihan kültürüne taallûk eder. Millî kültürler, bütün bu devirler içinde hususî hüviyetlerini muhafaza, kendi ana yollarını takip ederler.

b - Dil:

Dil, şekil ve mana itibariyle bir taazzuvdur. Bu sıfatla gramer, söz ve seda unsurlarından mürekkep bir anlaşma bütünlüğüdür. Fakat dil yalnız bu sıfatiyle milliyetin bir unsuru değildir. Dilin, onu söyliyenlerin gönül bütünlüğünü ve beraberliğini ifade etme sıfatı dır ki millet denilen bütünlüğü yapar. Buna dilin jenisi diyoruz. Bir milletin acı ve tatlı bütün müşterek duyguları dilin işte bu jenisinde gizlidir. Sonradan kabul edilmiş, tarihi kısa dilleri konuşan milletlerin içtimaî bünyesinde yeni ve köklü bir asliyet, kuvvet verici bir deha henüz peyda olamamış bulunduğu için öyle milletler, bugün ya başka milletlerin esiridirler ve yahut da her üstünkörü cereyana kapılabilir bir vicdan zaafı içindedirler. Millî dil, millî kültürün ve millî tarihin bir parçasıdır. Dilin her türlü manevî ve maddî ihtiyaçlara yetmesi kuvvetli olmak isteyen bir milletin ülküsüdür. Onun için C. H. F. programında: "Türk dilinin millî, mükemmel ve mazbut bir dil haline gelmesi,, millî bir ülkü olarak gösterilmiştir.

c - Mefkûre:

Bunu Umumî Kâtip Recep Beyefendinin şu sözleri pek güzel ifade etmektedir:

"Beraber yaşamak yolunda müşterek arzu ve muvafakatte samimî olmak, sahip olunan mirasın muhafazasına müşterek fedakârlıkla birlikte devam hususunda arzu ve irade iştiraki bulunmak.,,

II — TURK INKILABININ MILLET TELAKKİSİ NEDİR?

Türk inkılâbının millet telâkkisine göre, iş birliği, aş birliği, menfaat birliği, medeniyet birliği ile izah edilen varlıklar birer millet olamazlar. Çünkü meselâ: Avrupaî şekilde ve sınıf esasına dayanan ve azası başka başka milletlere ve kültürlere mensup bir siyasî fırkada, bir işçi sindikasında da bu esasların hepsi vardır. Fakat onlar birer millet değildir. Onlarda dil birliği, dil ve mefkûre birliği yoktur. Halbuki bir millet olabilmek için bu üç temel hakikat birbirineden ayrılmaz bir bütünlük halinde bulunmak şarttır. Tarihî birkaç misal verelim:

Norveç ve Danimarka'lılar hem ayni ırktandırlar. hem de ayni dili konuşurlar, fakat ayrı ayrı iki millettirler. Çünkü millî kültürleri ayrıdır. Ingiliz ve Irlanda'lılar, hem ayni devlet içinde idiler, hem de uzun zamandır ayni dili konuşmaktadırlar. Fakat ayrı ayrı iki millettirler. Çek'ler ve Slovaklar ayni ırktandır ve hemen hemen ayni dili konuşurlar ve ayni idare altındadırlar. Fakat millî kültürleri ayrı olduğu için bugün iki ayrı millettirler. Fransız ve Breton'ların, ırkları başka başka olduğu halde küçük nüanslarla ayni kültür içinde bir millet olmuşlardır.

Bizim bu misaller ve izahlarla anlatmak istediğimiz milliyet, hakikî yani ethnique bir milliyettir. Yoksa son

yüz sene içinde, birçok yerlerde, firak ve silindir gibi bir etiket mahiyeti almış olan siyasî, resmî milliyet; bu yazımızın ve tetkikimizin dışında kalır.

III — MİLLİYETÇİLİK NEDİR?

Türk içtimaî heyetinin hususî seciyelerini ve başlıbaşına müstakil hüviyetini mahfuz tutmaktır. "C. H. F. Programı, sayfa 10, fıkra B,, Fakat bu kıskançlık "Türk milletinin terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel münasebetlerinde bütün muasır milletlere muvazi ve onlarla bir ahenkte yürümeğe,, engel olmaz. Bu hatta zaruridir. Aksi takdirde Türk içtimaî heyetinin hususî seciyesi ve başlıbaşına müstakil hüviyeti dejeneresansa ve bozulmağa mahkûm kalır. Millet hayatı, hem içeriyi hem dışarıyı göz önünde bulunduran tabiî bir yolda daima inkişaf ve tekâmül etmelidir. Bu, tarihin dersidir. Fakat bu inkişaf ve tekâmülün ana yolu, millî kültürün gösterdiği ana yoldur. Yukarıda da söylemiştik ki, millî kültürden başka bir de cihan ve zaman kültürü ve onun yapışta tezahürü olan bir muasır medeniyet vardır. Her millet onun da içinde yaşamakta ve ondan kendi nasibini almaktadır.

IV —BIR MILLETIN, DEVAM, BEKA VE TEKAMULU NASIL MUMKÜNDUR?

Bunun için yeni nesillerin terbiyesi ve millileştirilmesi başta gelir. Cemiyet hayatının en esaslı iki fenomeni, doğum ve ölümdür. Bununla cemiyet, daima tazelenir. Yeni gelen nesillerin tutacakları ana yol, eskilerin mirası üstünden geçmelidir. C. H. F. programında: "Terbiye, her türlü hurafe ve yabancı fikirlerden uzak, üstün, millî ve vatanperver olmalıdır.... Millî seciyeyi, derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak büyük emeldir,, denilmektedir.

Millî terbiye bir yapıştır ki hem serbest ve hür bir muhit ister, hem de camianın müdahalesini icap ettirir. Onun için müstakil bir devleti olmayan milletler uzun müddet millî seciyelerini muhafaza edemezler. Çünkü millî seciyenin muhafaza ve terbiyesi ve tekâmülü mümkün olmaz. Yine bundan dolayıdır ki Cümhuriyet Halk Fırkası programında milletin tarifi: "Bir içtimaî ve siyasî heyettir,, kaydile tamamlanmıştır. Bundan da maksat, şüphesiz müstakil bir devlettir.

BİR "CİHANI TELÂKKÎ TARZI„

NUSRET KEMAL

(.....milletımizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besliyerek, inkişaf ettirmek, millî ülkümüzdür.

Türk milletine çok yaraşan bu ülkü, onu bütün beşeriyette hakikî huzurun temini yolunda, kendine düşen medenî vazifeyi yapmakta, muvaffak kılacaktır.) GAZİ

" BUHRAN „ amansız adımlarla yürüyor, medenî tanınmış dünyada bir tek millet yok ki, fikrî, içtimaî, siyasî ve iktısadî kuruluşu temellerinden sarsılmakta olmasın. Bu buhranı sadece " iktısadî „ diye anlatanlar var; hattâ daha dar düşünenler buhranı " makinelerin artması „ , " altın esasının bırakılması „ , " gümrük tarifelerinin yükseltilmesi „ gibi tek sebeplere irca ediyorlar. Bazıları da daha ileri giderek bu buhranın " mukadder „ olduğunu, geçici bir " devre buhranı „ olmadığını, buhranın kapitalizmin yıkılmasiyle neticeleneceğini söylüyorlar ve üstarafını açıkça söyliyemedikleri yerlerde imalarla falcılıklarına devam ediyorlar. Muhakak ki, buhran zamanlarında falcılar, peygamberler çoğalır. Hayatın ruhî cephesinin daha işlek olduğu eski zamanların buhranlarında idealist falcılar ve peygamberler çıkar ve bazen bütün dünyaya ve uzun zamana yayılan dinler kurarlarmış; şimdi de materyalist olanlar çıkıyor. Şaşmamak lâzım, Büyük Harp birçok ülküleri yıkmış veya zedelemiş ve çok maddî acı ve sıkıntı çektirmiştir.

Dünkü ve bugünkü, " ekmek parası „ esaretini doğuran, en değerli bir insanı paralı bir öküzün elinde esir kılan, safdilleri kurnazlara soyduran, hırsızlığı meziyet haline getiren, başkalarını aşağı bastırarak yükselmeği şeref yapan, cemiyet aleyhine dahi olsa kese doldurmağı ülkü edindiren başı boş kapitalizmin, daha doğru tabiriyle cemiyet ve ahlak nizamının sürüp gitmesini dileyecek vicdanı temiz, fikir namusu sağlam bir tek insan yoktur — yeter ki bugünkü nizamın yerine gelecek yeni rejim, daha ağır esaretler doğurmasın. Kapitalizmi kökünden yıkan komünizm, kapitalizmden komünizme geçerken hududu olmıyan ve müddeti kestirilemiyen bir diktatörlüğü zarurî görmektedir. Faşizmin ise henüz kapitalizmin fenalıklarına çare dahi bulmıyan bir diktatörlükten ileri gittiği isbata hayli muhtaçtır. Diktatörlük, muhakkak ki büyük bir kuvvet, ve tehlike anlarında lü-

zumlu bir metodtur; ve şüphe yok ki, komünizm de, faşizm de bu kuvvet sayesinde çok büyük işler yapmışlardır.— Fakat ne pahasına? Beşeriyetin en mukaddes ülküsü ve en büyük kudret membaı olan hürriyet ve bilhassa fikir hürriyeti pahasına...

Hürriyet pahasına elde edilen muvaffakiyetler acaba " uzun yürüyüş „ te devam edecek midir? Esaretlerin en acısı ve en zararlısı olan söz esareti uzun müddet devam ettiği bu rejimlerde düşünce ve muhakeme kudretlerini azaltarak, ve teşebbüs sahalarının fazla daraltılması başarma heyecan ve zevkini söndürerek makineleşmiş, pasifleşmiş sürüler yetiştirmek tehlikesini arzetmiyor mu? Maddî refah vasıtalarının çoğalmasına karşılık esasen yüksek olmıyan ruhî vasıfların tereddîsi nihaî bilançoyu lehte mi yapacaktır, aleyhte mi?

İşte, dar kafalılığa, falcılığa, peygamberliğe düşman olmamızı icap ettiren bu endişelerdir. Anarşi ve istismara taraftar olmaları itibariyle hakikî hürriyetin, yüksek özgeci (gayrendiş) ahlakın ve elbirliği ülküsünün düşmanı olan ticarî liberaller, " laissez - fair „ cilerle olduğu kadar fikir hürriyetinin şuurlu veya şuursuz düşmanı olan falcılar ve peygamberlerle de mücadele etmemiz lâzımdır. Hattâ bunlarla mücadele etmeğe daha şiddetle muhtacız. Çünkü artık foyası meydana çıkmış serbest hünerler canbazhanesi namına inatçı birkaç hokkabaz bezirgân da seyircisiz meydanı yakında terketmek üzere son hünerlerini yapmaktadırlar; ötekiler ise davetkâr muzıkalarını daha yeni çalıyor ve " première „ lerinin en alıcı hünerlerine yeni başlıyorlar.

Bütün meseleleri tek sebebe irca eden insanlar müşahede ufkunu kapadıkları, gözlere tek renkli bir gözlük taktıkları için her zaman zararlıdırlar, açık fikrin düşmanıdırlar; fakat bunlar buhran zamanlarının ruhlaı da yaptığı açık kapıdan istifade eden aşınmış ve kalp "döviz„ ler süren fikir bozucu sarraflar oldukları, hokkabazlıklariyle adam kandırdıkları, falcılıklariyle akılları çeldikleri, keramet taslıyarak mürit toplamağa kalkıştıkları, meczupluklariyle etraflarındakileri coşturdukları vakit tehlikeli olurlar. Buhran, bu tek renkli gözlük takmış meczupların zannettiğinden çok daha derin ve etraflıdır; bunda belki kevnî şualarda radyoaktivite hassasının azalmasından mahalle kızının çiklet çiğnemesine kadar akla gelen binlerce ve gelmiyen onbinlerce hadise âmil olmaktadır. İnsan zekâsı ihatacı olmaktan ziyade merkezcidir, yapısı budur; binaenaleyh ondan tam manasiyle ihatacı olmasını istemek abestir — yeter ki tek merkezci, fikri sabitçi olmasın, fikirlerinin etrafına bir çember çizmesin, fikir basitliğinin, tek sebebe varıvermenin verdiği mistik zevk içinde gaşyolmasın!

Buhranın âmillerini merkezler etrafında toplıyacak ve bunları aralarındaki münasebetler itibariyle sıralıyacak olursak, belki en başta ahlak ve ülkü buhranı gelir ve bunu ilim buhranı takip eder. İktısat buhranı ise, bunlardan doğmuş fakat nesebini in-

kâr ederek büyümüş bir piç diye tavsif olunabilir. Beşerî ıstafada (eugénique) tabiat kanunlarına ayak uydurulmamış olması da buhranın mühim âmillerinden sayılır. Teknoloji meselesi gibi yetiştirme (terbiye — education) meselesi de ana âmillerin doğurduğu mühim reorganizasion işlerinden biridir.

Beşeriyete az çok acı veren tek ve mevziî çıbanlar hiç eksik olmaz; tek baş veren bu çıbanların dahi irinleri vücudün muhtelif yerlerinden gelen muhtelif maddelerden terekküp eder. Bu seferki buhran ise, beşeriyetin bütün maddî ve manevî varlığını kavrıyan bir buhrandır. Buhran henüz seyir halindedir; yani asıl manasında buhrana, zirveye varmamıştır. Şüphe yok ki, iyi doktorların bu vaziyet karşısında yapacakları iki mühim iş vardır: Biri, elde tecrübe edilmiş tek bir ilâç olmadığına göre, hastanın umumî bünyesine zarar vermesi tehlikesi olmıyan tedavi tecrübeleri yapmak; öteki benzerini vaka üzerinde şimdiye kadar müşahede etmemiş oldukları bu hastalığı çok etraflı bir müşahede altına almak ve görecekleri ârazla, düşünebilecekleri sebep ve devaları iyice tartarak etraflı bir konsültasyondan sonra yapılacak devamlı tedavi usulünü kararlaştırmak. Hastalık, bir apandisitten ziyade bir sar'aya benzemektedir. Buhran gelmeden evel kat'î bir müdahale yapmak zarureti yoktur. Beşeriyetin bünyesi böyle daha on " nöbet „ geçirebilecek kadar sağlamdır. Lâzım olan şey, sar'a nöbeti tuttuğu zaman hastanın uçuruma düşmemesi için uçurumların etrafına şimdiden parmaklık çevirmektir. Beşeriyetin hastalığı daha ziyade bir bünye hastalığı olup çok derin, etraflı ve bilhassa açık fikirli bir müşahede ile kararlaştırılacak ve uzun tecrübelerden sonra bulunacak ve nihayet çok uzun bir müddet için rejimlendirilecek bir tedavi ve şuurlu bir kendi kendini tedavi istemektedir.

Beşeriyetin tedavisinde daima gözönünde tutulması lâzımgelen nokta, hasta ile doktorun bir olmasıdır; hasta-doktor kendi kendini müşahede ve tedavi edecetkir. Binaenaleyh şarlatan doktorların tavsiye ettiği her derde deva hazır ilâçlardan vazgeçip işi bütün insanlıktan beklemek, bütün insanlığı kendi derdiyle alâkalandırmak, devasının arayıcısı yapmak lâzımdır - tâki bulunan deva da geniş ve şuurlu tatbik sahası bulsun. Şüphe yok ki, insanlığa iyiyi, doğruyu, güzeli sevmeği ve aramağı, ülküleri-ni özcülükte değil, özgecilikte ve yaşama zevkini teklikten ziyade birlikte bulmağı öğretecek geniş bir halk terbiyesi işi bu yolda ilk kuvvetli adımı teşkil edecektir; tabiî bunu da terbiyenin bütün safhalarına şamil bir inkılâbın takip etmesi lâzımdır.

Buraya kadar beşeriyetten bir tek insanmış gibi bahsettik; fakat lakırdı sahasından çıkıp da iş sahasına geldiğimiz zaman bütün beşeriyeti ele alarak bir iş yapmak — her halde şimdilik — kabil değildir. Hakikate biraz daha yaklaşmak için beşeriyeti aynı irsî hastalığa müptela birçok kardeşler (milletler) sayabiliriz. — öyle kardeşler ki, nöbetleri tuttuğu

zaman gırtlak gırtlağa gelirler. Herbirinin ayrı ayrı evleri, âdetleri, manileri vardır. Manilerinin en fenaları başkalarını ticaret yapalım diye aldatarak soymak, sana kravat takacağım diye boyunduruk takmaktır. Bunlar hoş geçinmek, biribirlerine yardım etmek projeleri yaparlar ve bu projeler çok güzel şeylerdir. Fakat nöbetleri tuttuğu zaman gözleri dünyayı görmez. Son zamanlarda nöbetlerin sık ve şiddetli olması ve nöbetten sonra da yara ve berelerin kalması bunlara hasta olduklarını anlatmıştır. Şimdi bunlar biribirlerinin evinde toplanıp dertlerini yanmakta ve çare aramaktadırlar. Bu, şüphesiz umit verici bir şeydir. Fakat fazla nikbinliğe yer vermekten uzaktır. Artık anlaşılmıştır ki, evvelâ herkesin kendi evine çekilip kendi muhitinin şartları, imkânları ve hususî vaziyetleri içinde kendi yara ve beresini geçirmesi, evini temizleyip tamir etmesi, kendi âleminde işlerini düzeltip sükûna ermesi ve bu arada yakın komşulariyle elbirliği tecrübeleri yaparak kendini büyük elbirliğine hazırlaması lâzımdır.

Bugün milletler arasında, ve bir milletin fertleri arasında müsavi haklar esası üzerinde inkişaf eden bir elbirliği lüzumuna inanmıyan bir tek akliselim sahibi insan yoktur. Bu elbirliğine vardıracak "hap,, ı ise heünz kimse bulmuş değildir. Binaenaleyh, fikirlerin çekilmiş ve daha bir müddet çekilmesi kısmen zarurî ıztırapların tesiri altında her türlü ve bilhassa materyalist ve deteminist telkinlere çok açık olduğu bu zamanlarda dürüst ve akıllı bir insanın kendine karşı en büyük vazifesi, kendini tek renkli gözlüklerden korumak olduğu gibi, mensup olduğu cemiyete karşı da en mukaddes vazifesi şuurlu veya şuursuz olarak fikir hürriyeti önüne setler çeken demagoglar, fikir bezirgânları, falcılar, peygamber taslakları ve meczuplarla mücadele etmek, beşeriyetin en sarsılmaz ülküsü olan fikir hürriyeti aşkını etrafına yaymak olmalıdır.

Her açık fikirli insanın cihanı telâkki tarzı buna benzer bir şey olmak icap eder.

Demek istemiyoruz ki, komünizm ve faşizm gibi devlet şekilleri üzerinde lakırdı söylenmesin. Bilakis, söylensin ve hattâ çok söylensin. Fakat fikir olarak ve bilhassa açık söylensin; näs olarak, telkin olarak, davet olarak değil; bunlar lehinde olduğu kadar aleyhinde de düşünülecek, münakaşa mevzuları olarak ortaya konsun, okuyan veya dinliyen kendi kararına varmak için epiy düşünmeğe mecbur olsun. Şüphe yok ki, milletlerin ve beşeriyetin saadeti yolunda yapılan her türlü tecrübelerden alınacak çok değerli dersler vardır. Açık olarak, fikir olarak söylenende tehlike yoktur; tehlikeli olan bir yüzüne ay - yıldız dikilerek açılmış, altına ümmet çağıran bayraktır.

CÜMHURİYETTE HALK TERBİYESİ

OSMAN HALİT

UMUMI olarak bir memleketin siyasî hudutları dahilinde yaşayan insan kütlelerine halk namı verilir. Bu insan kütleleri kültür ve manevî varlıkları itibariyle yekdiğerleriyle imtizaç ettikleri ve hars tecanüsüne vardıkları takdirde millet namını alırlar. Binaenaleyh halk terbiyesi ilk prensip olarak halk kütlelerinin bir millet haline koymaya matuf faaliyetleri istihdaf eder.

Halk Fırkası neşrettiği ana programında Türk devletinin esas karakterlerinden birinin Halkçılık olduğunu tesbit etmiştir. Halkçılığı esas olarak eline alan bir devletin Türk halkını muasır bir millet halinde organize edebilmesi için zarurî olarak milliyetçi olması şarttır. Birçok memleketlerde olduğu gibi bizde de halkçılık meselesi cümhuriyetin ilânından sonra bir devlet siyaseti olarak mütalea edilmeğe başlanmıştır. Rönesanstan sonra garp medeniyetinin yaşadığı her asrın kendine mahsus hâkim bir vasfı vardır. Onyedinci asır tabiî ilimlerin, onsekizinci asır milliyet hareketlerinin, ondokuzuncu asır da teknik sanayiinin inkişaf ettiği asırlardır. Yirminci asrın henüz yarısına varmamış olmakla beraber buna Halkçılık asrı diyebiliriz.

Halk terbiyesi denilince Türk vatanında yaşayan bütün yurtdaşların kültür, bilgi, iktısat, ahlâk, siyasî faaliyet sahasındaki her türlü ileri hareketleri anlaşılır. Bu anlayış Halkçılık hareketinin en geniş ve umumî manada telâkkisidir. Bu telâkkiye kendimizi kaptırdığımız takdirde bir milletin her sahadaki bütün hareketlerini bu mefhumun içine koymak ve bu suretle bütün mektepleri, ziraate ve iktısada ait bütün hareketleri halk terbiyesi faaliyeti arasına ithal etmek icabeder.

Daha hususî manada halk terbiyesi ise okuma çağını geçirmiş kadın ve erkek bütün vatandaşların okuma yazmalariyle beraber hayat ve mesleklerinde edinmeleri zarurî olan bilgi ve hünerleri kazandırmayı istihdaf eder. Memleketimiz için halk terbiyesinden kastedilen mana da; bu son telâkkidir.

(Bir mektep açan, bir hapisane kapar) derler. Bu sözün haiz olduğu hayatî kıymet, öyle zannediyorum ki, her memleketten ve her zamandan daha ziyade Türkiye için varittir.

Bir cümhuriyeti cümhuriyetçi ruhta olanlar yaparlar. Cümhuriyet rejiminin cümhuriyetçi vatandaşlar yetiştirmeği düşünmekle beraber ruhların bu idareye karşı kanatlarını açmış olması ve bunu kalbî bir ihtiyaç gibi duymaları lâzımdır. Medrese ve saray gibi iki kuvvetin elinde asırlarca müddet kendi benliğini unutan halk

kütleleri yalnız vergi verip askere giden ve padişaha dua eden sürüler telâkki edilmiştir. Ve bu suretle halk ile münevverler arasında açılan uçurum gittikçe derinleşti, Türk münevverinin konuştuğu dili, yazdığı kitabı halkın anlamasına imkân olmadığı gibi ülema sınıfı da halkı "Zıllıllah filâlem,, olan padişaha itaate, dünyanın bir misafirhane olduğuna ikna için elinden geleni yapıyorlardı. Bu gibi tarihî tesirler altında yetişen ve bugün dünyanın en mütekâmil idare şekline mazhar olan böyle bir halkı kendi şuur ve iradesiyle harekete alıştırmak, hak ve vazifelrini tanıyan, cümhuriyetçi birer vatandaş yapmak Türk demokrasisinin en mühim bir vazifesi, inkılâbın da en büyük bir davasıdır.

Yağmur yağmadığı zamanlar yağmur duasına çıkan bir halk yerine tarlasının suyunu kilometrelerce uzaktan getiren, ilme ve tabiate inanan ve ona tahakküm etmek iradesini kalbinde duyan bir millet istiyoruz. Milletler de birer uzviyete benzerler. Bu uzviyetin muhtelif aksamı ne kadar ahenktar bir şekilde işlerse uzviyet de o kadar kudretli ve canlı çalışır.

Ayni suretle cümhuriyet vatandaşları cemiyet dahilinde aldıkları mevkii ve onun iycaplarını ne kadar iyi bilir ve yaparlarsa cümhuriyet de o kadar kuvvetli olur. Bu noktanın ehemmiyetini tezarüz ettirmek için h halkımızın irfan vaziyetine umumî bir bakmak kâfidir. Filhakika Türkiyede kırkbin iskân mıntakası ve köy mevcuttur. Buna mukabil bugün çalışmakta olan onüç bin ilk mektep mualliminden yedibini şehir ve kasabalarımızda bulunduğuna göre bu kırkbin köyeî nihaye altıbin muallim isabet etmekte ve bu suretle geriye kalan otuzdört bin köy mektepsiz ve muallimsiz kalmaktadır. Şu hesaba göre mevcut köylerimizin ancak yedide biri cümhuriyet maarifinin kendilerine vermekle mükellef olduğu bilgi nimetinden istifade edebilmektedir.

Nüfusumuzun onbir milyona yakın kısmı köylüdür. Yapılan tahminî bir hesaba göre okuma çağındaki şehir çocuklarının ondörtte biri ilk mekteplere müdavim olduğu halde köylerde çocukların ancak otuzdokuzda biri mekteplere devam imkânına malik bulunmaktadırlar. Bunun manası şu demektir ki; bugün şehir maarifi köy maarifine üç kere faik bulunmaktadır. Halbuki köy halkı gibi köy maarifi de kültürümüzün ve demokrasimizin temelidir.

"1927,, nüfus tahriri memlekette irfan hayatının geri manzarasını kat'î bir şekilde tesbit etti: Yüzde hesabile okur yazarlarımız Van'da 1,9, Erzurum'da 5,04, Ankara'da 12,92, İzmir'de 21,22, İstanbul'da 45,48, İçel'de 1,01, Trabzon'da 7,62 dir.

Umumî olarak bütün memlekette okuma yazma bilenler % 8,16 bilmiyenler de % 91,84 nisbetindedir.

Bu rakamların tetkikinden anlaşılır ki en ileri vilâyetlerimizde bile okuma yazma nisbeti yarıya varmaktan çok uzaktır. Bu vaziyeti komşu memleketlerle mukayese ettiğimiz takdirde bu gerilik daha ziyade göze çarpacak bir mahiyet almaktadır.

Yüzde hesabiyle okur yazarlar Yunanistan'da %70, Bulgaristan'da %75, Yugoslavya'da % 50,4, Almanya'da

% 99,8, Fransa'da % 96,8 dir. Bundan anlaşılyor ki cümhuriyete lâyık bilgili ve kültürlü vatandaşlar yetiştirmek için önümüzde aşılacak daha pek çok merhaleler vardır. "1927,, nüfus tahriri bütün Türikeyede okur yazarların 1,111,496 kadın, erkek olarak tesbit etmektedir. Geri kalan 12,517,992 vatandaş hiç okuma yazma bilmiyorlar. Bu yekûndan 1-7 yaşında bulunup da okuma yazması mevzuubahs olmıyan 3,128,313 çocuk çıkarılsa geriye 9,389,679 vatandaş ümmî olarak kalmaktadır. Bu miktar umumî nüfusumuzun dörtte üçüne yakındır. Milletimizin maarif sahasındaki seri tekâmüliyle bir taraftan millet mekteplerine devam eden iki milyonluk vatandaş, diğer taraftan orduda askerlerin okutup yazdırılması gibi mesai nazarı dikkate alındığı takdirde bile elde en nikbin hesaplarla bugün yedi milyona yakın okuma yazma bilmiyen vtaandaş kalmaktadır. Cümhuriyetle idare olunan ve başlıca şiarı Halkçılık olan bir memleket için bu netiyce sevinilecek bir şey değildir.

"Hakimiyet milletindir, köylü efendimizdir,, sözlerini cihana ilân eden Türkiye, halk maarifinin bu fena vaziyeti karşısında boş durmamıştır. Türkiye maarifinin büyük bir tarihî felâketi vardı: Arap harfleri. On - üç asırdanberi Türk irfan ve kültürünü zencirlere vuran bu mantıksız işaretler okunması ve yazılması çok müşkül bir yazı sistemi idi. Bu yazı ile yazmak ve yazılan eserleri okumak valnız halk için değil, hayli tahsil görmüş insanlar için bile müşkül bir mesele idi. Orta zamanın Latincesi gibi Arap harfleriyle yazılan Osmanlıca da mümtaz ve güzide bir sınıfın malı olup kalmıştı. Ve böylelikle halk kütleleri koyu ve karanlık bir cehalete mahkûm edilmiş bulunuyorlardı. 1928 Ağustosunda Türkiye'nin en büyük insanı bu hakikati Sarayburnu nutkiyle en kat'î bir şekilde bütün dünyaya ilân etti. Bu suretle başlayan harf inkılâbı halkçılığa doğru atılmış en ileri adımlardan biri oldu. 1928 senesi Teşrinisanisinden itibaren Türkiye büyük bir dershane manzarası arzediyordu. Kadın, erkek, genç, ihtiyar milyonlarca vatandaş Türk harflerini öğrenmek için mekteplere hücum ediyorlar, başta Gazi olmak üzere bütün Türk münevverleri Türk vatanından cehaleti kovmak için hummalı bir faaliyet sarfediyorlardı. İşte bu suretle Türkiye dünyada misli görülmiyen büyük bir kültür inkılâbına sahne olmuştur.

Türk milleti tarihin her devrinde büyük işler yapmış bir millettir. Ve birçok asırlar ilim ve san'atiyle dünya milletlerinin önünde yürümüş, bugünkü medeniyetlerin temellerini atmış - tır. Bugün kendi hatası olmıyarak düştüğü bu geri vaziyet şüphesiz ki millî vicdanı mustarip ediyordu. Bunun içindir ki Gazi'nin açtığı irfan seferebrliğini bütün millet tehalükle karşıladı ve Türk harfleri hiçbir sarsıntısız bir iki sene içinde normal hayatımıza intibak etti.

Tutulan büyük yolun daha büyük merhalelerine de cesaretle yürümek lâzımdı. Medrese, halkın konuştuğu öz ve temiz Türkçeyi ihmal etmişti. Onun yerine Arapça ve Acemceye boğulmuş sahte ve sun'î Osmanlıca ika-

me etmişti. Bu lisanı ancak mahdut bir zümre okuyup anlayabiliyor asıl ana kütle olan halk, kendi haline terkedilmiş bulunuyordu. Bu sun'î lisanın şiiri, edebiyatı ve san'atı kendisi gibi tufeylî ve sahte idi. İlmin alâmeti sarık olduğu gibi, ülemanın ilmini teyit edecek yegâne delil de yazdığının anlaşılmaması idi. Binaenaleyh halkçılık hareketimizin tamamlanmaiçin halkın dilini ele almak, onun dilile onun için yazmak icap ediyordu.

Bu mesai halkçılık hareketinin en çetin ve yorucu bir kısmıdır. Memleketin her köşesindeki söz derleme heyetleri halkın dilindeki kelimeleri toplıyor; ve dilimizin temizlenmesi işini tamamlamaya uğraşıyorlar. Lisanımızın bugünkü hali henüz istediğimiz şekli tamamen almış olmamakla beraber dilin düne nazaran büyük bir istihaleye uğramış olduğu muhakkaktır. Türk harflerini öğrenmiş bir köylü bugün gazetesini okuyup anlayabiliyor, ve fazla ihtisas sahasına girmemek şartiyle herhangi bir kitabımızı okuyor ve içindekilerini öğrenebiliyor. Bu netiyce şüphesiz cümhuriyetimiz için şeref verecek bir muvaffakiyettir. Bütün bu mesai umumî surette göz-den geçirildiği zaman bu faaliyetlerin halktan alınıp yine halka vermek esasına dayandığı meydana çıkıyor. Düsturumuz: Her zaman ve herşeyde halk için ve halka doğrudur.

HALK TERBİYESİ İÇİN NELER YAPMALIDIR ?

A — Garbe nazaran bizde birçok ihtilâfların ve mücadelelerin membaı olabilecek sınıf farkları mevcut değildir. Türkler tarihlerinin her devrinde demokrat kalmış ve demokrat yaşamış bir millettir. Bu itibarla halka doğru yapılan büyük hareketlerde mania teşkil edecek aristokrat sınıfı mevzubahsolamaz. Halkçılık prensipleri bugün cümhuriyet için üzerinde münakaşa edilen bir mesele olmaktan ziyade en âcil ve mübrem şekilde halli icabeden bir devlet meselesi ve devlet teşkilâtımızın her an göz önünde bulunduracakları bir inkılâp davasıdır. Devlet teşkilâtı; iktısat meseleleri, şimendiferler siyaseti gibi esaslı davalar yanında bir de cehaletle mücadeleyi mesele olarak eline almalı ve bütün devlet kuvvetlerini bu gayeye çevirttirecek tedbirler almalıdır. Köyün muallimi gibi köylü ile her zaman temas halinde bulunan jandarma, muhtar, nüfus memuru, asker gibi bütün bu devlet memurları halka adını sorduktan sonra okuyup yazmasiyle de âlakadar olmalı ve bu suretle halkı yetiştirmek ülküsünü her münevver vatandaş bir memleket meselesi olarak gönlünde yaşatmalıdır.

B — Türkiye ırkan bir olmakla beraber gerek nüfusunun kesafeti, gerek kültür ve irfan seviyesi ve gerekse diğer içtimaî faaliyetler itibariyle Avrupanın en gayri mütecanis memleketlerinden biri manzarasını göstermektedir. Modern ve olgun bir millet olabilmek için Türkiye'de yaşıyan bütün vatandaşların müşterek bir irade ve şuura sahip olmaları, dil ve kültür itibariyle yekdiğerlerine azamî derecede yakın bulunmaları icap eder. Vatanın bir cüz'ü olan Istanbul veya Ankara halkiyle Diyarbekir veya Şark vilâyetleri halkı arasındaki dil, kıyafet ve anane farkları göz önüne getirilecek olursa bu noktanın ehemmiyeti derhal tezahür eder.

Osmanlı İmparatorluğu Suriye, Irak, Arnavutluk gibi birbirlerine dil ve kültür itibariyle çok yabancı parçaların yekdiğerine eklenmesinden meydana gelmiş büyük bir saltanattı. Fakat bu muazzam binanın komşuları küçük devletlerle bile boy ölçüşemiyecek kadar zayıf olduğu hadisatla sabit olmuştur. Anadolu'nun şarkında ve garbinde yaşayan bütün cümhuriyet vatandaşlarını mütecanis ve yekpare bir vücut haline getirmek, onları maddeten olduğu gibi manen de mütecanis ve mütesanit bir insan yapmak gayemizdir. Bundan maada devlet teşkilâtımız bütün kuvvetlerini bu gayeyi istihsal için seferber etmelidir.

Çin şüphesiz büyük bir imparatorluktur. Fakat halkı henüz sürü ve tebaa mahiyetinden kurtulamamış bir kalabalıktır. Bundan dolayıdır ki kendisine nazaran pek küçük olan Japonların karşısında diz çökmüştür.

Avrupanın son asır tarihi buna ait misallerle doludur: Finler, Çekoslovaklar, ve Macarlar bugünkü millî varlıklarını halkı yetiştirmek için kendi aralarında yepmış oldukları teşkilâta medyundurlar. Ayni suretle bugün Rusyada, Faşizmin vatanında, ve Hitler'in memleketinde halkın yetiştirilmesi için sarfedilen büyük gayretler ve halka dayanarak görülen işler bütün dünyanın dikkat nazarlarını çekecek kadar büyük neticelere varmıştır.

C — Türk halkı realist bir psikolojiye maliktir. Sözden ziyade filiyata ehemmiyet verir. Hayalden ziyade müşahhasatı özler, nasihatten ziyade örnek ve misaller arar. Bunun içindir ki halk terbiyesinin faaliyet mihveri amel ve madde şeklinde halkın ve köylünün karşısına gelmelidir. Bir taraftan her köyde seyyar veya sabit millet mekteplerinde halkı okuturken diğer taraftan daimî surette konferanslar ve seyyar kütüpanelerle onların ruh ve dimağları beslenmeli, her köyde açılacak okuma odalarında her türlü neşriyat gözlerinin önüne serilmelidir. Seyyar sergilerle müzeler, nümune içftlikleri ve nümune köy evleri, halk temsilleri, yazısı az resmi bol duvar gazetelerini ve levhalarını en uzak köylere kdaar meccanen dağıtmalı, köy muhtarlarını icabında, bunlar hakkında izahat verecek şekilde yetiştirmelidir. Bu arada seyyar sinema ve radyoların büyük ehemmiyeti üzerinde bilhassa durmak lâzımdır.

Halkın millî ve içtimaî bir hayat yaşaması bunların hepsinden mühimdir. En uzak vatan köşelerinde bile millî bayramlara hususî bir ehemmiyet vermek, bu vesile ile millî şarkılar ve oyunları yaşatmak halkın ruhunda millî seciyeyi daima zinde tutacak âmillerdendir. Kooperatif teşkilâtı, seyyar tabipler ve hastabakıcılar, ziraatçi rehberlerin köylere kadar sokularak halkın iktısadî ve içtimaî dertlerine deva aramaları, onlarda cümhuriyet ve inkılâp sevgisinin kökleşmesine çok yardım eder. Halkevlerinin köycülük şubelerinin bu harekete önayak olmaları icabeder.

Birçok işlere birden başlayan ekseriyetle hiçbir iş göremez. Onun içindir ki eldeki anasıra ve vaziyete göre bütün bu işleri derece, derece bir program dahiline koyarak başarmak lâzımdır.

SAĞLIĞI KORUMA TERBİYESİ

ZEKİ NÂSIR

SAĞLIĞIN kıymetini bilen ve anlıyan bir milletin onun korunması kaygusiyle yüreği çarpacağına şüphe yoktur.

" Sağlık „ hayatta en kıymetli bir nesnedir. İnsan onun pahasını " hasta „ olunca ve yatağa düşünce pek acı bir surette duyar ve tadar. Bir çoklarımız yatakta acı ve sancı çekerken sokakta gezip tozanlara en mesut ve en bahtiyar insan göziyle bakar ve hattâ gıpta bile ederiz.

Dünyada paranın kıymetini bilen insanlar bunu yabancı ellerden korumak için acaba neler yapmamışlar?.. Yeraltı küpleri, çelik kasalar, elektrikli dolaplar, silahlı korucular.....

Hayatta en büyük varlık olan sağlığın korunması için mümkün olan herşeyi neden yapmıyalım?... Ufacık bir ihmal yüzünden onu tehlikeye koyacak bir hastalığa niçin tutulalım?!

Halbuki sağlığı koruma için büyük ve paralı şeylere, yapılmsaı güç tedbirlere de lüzum yok. Fen, yıllar geçtikçe en kolay ve en sade usulleri bulmuş, çıkarmış ve göstermiş...

Meselâ :

Bir bistüri veya iğne ucu ile kolun derisi üzerine acıtmadan konulan bir aşı lenfi insanı hayatı sönünceye kadar çiçek gibi bir âfetten koruyor.

Bir ufak şırınga ile deri altına verilen bir mikrop suyu insanı tifo, dizanteri, kolera ve vebadan koruyor.

Serumlar ile insan kızıl, kızamık, beyin humması, tetanoz gibi en öldürücü hastalıklardan kurtuluyor.

Kuduruk bir köpeğin azgın dişleriyle vücudümüzde açılan yaralardan geçen zehirler Pastör'ün aşısı ile bir şey yapmadan geçip gidiyor.

İstatistikler ve yapılan tetkikler göstermiştir ki, mektep çağında sağlığı korumayı anlamıyan, yapmıyan ve buna alışmıyan nesil bütün ömründe bu halde kalır. Bu gibilerin bir memleketin sağlığı noktasından sebep olabilelekleri fenalık ve tehlikeler aşikârdır. Bütün hükûmetler son senelerde faaliyetlerini halkın bu gibilerine tevcih ederek durmadan çalışıyorlar. Bunları sağlık propagandaları ile aydınlatarak, bilgilerini arttırarak sağlığı korumağa savaşıyorlar.

" Sağlığı koruma „ terbiyesi önce aile yuvasında (Home) kazanılır. Sağlıkla yaşıyan, sağlığı koruma usullerini bilen, gören ve yapan bir ailenin yavruları hiç şüphesiz daha ilk yaşlarında bu terbiyeyi almış olurlar. Onlarda zaman geçtikçe öyle bir alışkanlık husule gelir ki, yeme içmelerinde, yatıp kalkmalarında ve

gezip tozmalarında tam bir olgunluk sezilir. (Home) terbiyesinin tesiri daimîdir. Kolaylıkla zayi olmaz.

Çocuk büyüyüp de mektep çağına geldiği vakıt bu terbiye ana ve babadan hocanın üzerine geçecektir. Bu cihetle mektep binaları (ideal) birer sağlık merkezi olmalı, mektebin içinde müdür, hoca ve talebenin hepsi de sağlık ve âfiyetin birer örneği halinde bulunmalıdır.

Bir mektep binasının fennî temizliği temin edilemez ve hocalarının sağlık koruma bilgileri zayıf olursa o mektebin bir " hastalık yuvası „ olacağına şüphe etmemeli. Genç neslin sağlığını tehdit edecek böyle bir yurttan bazı ailelerin haklı olarak korkacaklarına şaşmamalıyız. Mektepte herhangi bir salgın hastalık çıkınca doktordan evel hoca faaliyete geçmeli ve hemen ilk tedbirleri tatbik ederek hastalığın diğerlerine bulaşmamasına çalışmalıdır.

İçindeki yaşıyanlara her manasiyle sağlık koruma bilgilerini öğretecek ve onlarda bu vazifeleri ebedîleştirecek olan terbiye yuvalarımız bulunan mekteplerdir. Bu asırda mektep kadrosuna girecek " hoca „ ların " Sağlık koruma „ bilgisinden " En iyi „ derece almış olmalarına dikkat etmek mecburiyetindeyiz. Ancak bu suretle mektebin her köşesinde şahsî ve içtimaî sağlığı koruma eserleri belirecektir.

Sağlık koruma planının bu safhası " Kinder garten „ den " Üniversite „ ye kadar aynı şekilde ve gittikçe ilerlemiş bir tarzda devam edip gitmelidir.

Ev ve mektepte sağlık koruması ne demek olduğunu öğrenen ve bunun için lüzumlu şeyleri alışarak yapan ve sağlığın kıymetini bilerek anlıyan her genç, millet ve memleket için en faydalı bir yurtdaş olarak yetişmiş olacaktır.

Sağlığı koruma terbiyesinde sıhhat mensuplarının mühim vazifeleri vardır. Bir memleketin en hücra köşelerine ve halkın bilgi ve inanı en zayıf kütlesine kadar sağlığı koruma işlerini götürecek ve yerleş tirecek ancak (sıhhî - içtimaî) teşkilattır.

Biliyoruzki, Umumî Harpte ve İstiklâl savaşında Anadolu'nun en tenha köşelerine, en umulmıyan yerlerine sıhhî teşkilatın vasıta ve cihazları girmiştir. Bazan iki üç haneli bir köyde bile mikraskopu üzerine eğilmiş, mütemadiyen çalışan vazife sever bakteriyoloklar görülüyordu. Köy halkı bu acayip fen âletinin esrar dolu boruları içinde, durmadan çevrilen vidaları arasında kendi varlığına kasteden, kanını emen, zehirliyen ve kurutan küçücük mahlûkatın keşfedildiğinden gafil idiler. Bu âleti hayretlerle temaşa ediyorlar ve bir türlü anlamıyorlardı. Halleri, karışık tereddütlerle bunanlmış olduklarını gösteriyordu.

Hakikaten bundan 15 - 20 sene evel Anadolu'da sıtmadan titreyen halka, frengi yaralarından sızlıyan insanlara kan muayenesi teklif edilince herkes korkudan bir tarafa kaçar ve bu işi yapacak sıhhat mensuplarına yakışıksız olarak karşı gelirlerdi. Bu zavallılara acımamak mümkün değildi. Bunlar bilgisizlikleri yüzünden

alınacak kan dolayısiyle vücutlarının delik deşik edileceğini sanıyor ve hacamatçıların pis ve kör âletlerini gözleri önüne getiriyorlardı.

Iztırap çeken beşeriyetin bu kısmı hastalıklarının, dertlerinin ancak dil görmek, nabız tutmak ve vücut dinlemek usulleriyle meydana çıkacağını sanıyorlardı. Bugün ise, Cümhuriyetin 10 senelik kısa bir devresinin mesaî ve faaliyeti sayesinde halk kendi dert ve hastalığının meydana çıkması için bizzat gelip kanını vermekte ve neticesini heyecan ve itimat ile beklemektedir.

Bu devirde memleketin dört bir köşesine yayılan ve açılan lâboratuvarlar, sıtma, frengi, trahom mıntakasında faaliyette bulunan mücadeleler herkeste sağlığı korumak ve sağlığın kıymetini bilmek kaygusunu yaratmış ve halkı fenne, ilme ve hıfzıssıhhaya saygi ve sevgi ile bağlamıştır. Sağlığı koruma bilgisinin memleketimizde inkişafına bundan güzel bir misal olabilir mi ?!

Sağlık koruma terbiyesi, başlıca iki türlü yapılır: Birincisi bu terbiyeye ait bilgi ve vasıtaların bir program altında elde edilmesine ve kazanılmasına çalışmak, diğeri de bu suretle elde edilen bilgi ve öğütlerin memleketteki bütün halka, ailelere ve her köşedeki insanlara kadar dağıtılması ve yayılmasını başarmaktır.

Sağlık koruma işleri ve bilgileri bir memlekette açılan asrî hastane ve seririyatlarda hasta başında yapılan görgüler ve lâboratuvarlarda onarılan ince ve derin tetkikler ve arayışlarla elde edilmektedir.

Bunların içinde " Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi „ en yüksek ve en meyveli işleri yapan bir ocak sayılır. Bundan maada tıp derslerinde " Hıfzıssıhha „ ve " Sıhhiyat „ kürsülerine verilecek ehemmiyet her şeyin üstünde tutulmalı ve tıp ocaklarından yetişecek gençlere asrın en modern usul ve bilgileri öğretilmelidir.

Halkı sağlık koruma bilgileriyle aydınlatmak ve uyandırmak için yapılacak işler epiycedir. Bunların hepsine " sağlık propagandası „ denilir.

Bunların arasında:

Günlük gazeteler, haftalık ve aylık mevkuteler, yaprak yazılar, küçük risale ve kitapları sayabiliriz. Bunlarda sağlık öğütleri sade bir halk dili ile yazılmalı ve toplu, kısa ve keskin ifadeli olmalıdır ki, halk bir bakışta ve okuyuşta hemen kavrıyabilsin.

Bunlardan başka konferans ve serbest halk dersleri, sergi ve müzeler, sinema filimleri de pek çok faydalar yapar.

Sağlık uğrunda halkı teşvik etmek ve rekabet duygusunu yaratmak üzere " Sağlık haftası „ , " Bebek haftası „ " Temizlik haftası „ ve " Gürbüz seçmesi „ gibi bütün dünyanın yapmakta olduğu şeyler ihmal edilmemelidir.

Nümune hastaneleri ve dispanserler, doğum ve çocuk bakım evleri, sanatoryom ve prevantoryomlar, ruh ve sinir müesseseleri, sağlık yurt ve merkezleri, ziyaretçi hemşireler, içtimaî hizmet yapan memurlar (Social worker) ve diğer sağlık mensup-

ları, sağlık koruma terbiyesinde değerli işler gören birer ocak ve memurlardır.

Sağlık koruma terbiyesinde en mühim bir nokta da halkın en doğru bilgilerle aydınlatılmasıdır. Doğruluktan ayrılan ve uzaklaşan ve eksik bilgilerle yapılan propagandadan fayda yerine fenalık doğabileceği unutulmamalıdır. Bu gibi eksik ve yanlış terbiyeler halk yanında sağlık işlerini güden ve yapanlara itimatsızlık da doğurabilir. Onun için bu yolda umur alanlar asrın en son usul ve bilgilerini takip etmiş olmalılar.

Cümhuriyet, bugün elbirliğiyle sağlığı koruma savaşını yurdun her köşesinde yapmakta ve muvaffak olmaktadır.

Bir taraftan büyük şehir ve kasabalarda açılan " Sağlık müzeleri „ her gün binlerce halk tarafından gezilmekte ve görülmektedir. Buralarda " Sıhhî müze rehberi „ yardımiyle müzenin içindeki bütün şeyler hakkında halk izahat almakta ve öğrenmektedir.

Sıhhî — içtimaî filimler yurdun her tarafındaki sinemalarda halka, mektep hoca ve talebelerine, annelere ve ordumuza günlerce parasız olarak gösterilmektedir.

Çocuk ölümüne karşı yazılan ve basılan " Annelere nasihat „ adındaki risale yüzbinlerce basılmış ve bütün köylere kadar dağıtılmıştır. Bunu bugün her köyde bir annenin elinde bulabilirsiniz.

Trahom hastalığının gözleri kör eden bir âfet olduğunu gösteren duvar levhaları (afiş) bütün mekteplerde, halkevlerinde ve istasyonlarda asılmış duruyor.

Cümhuriyetin on senesi içinde Ankara'da yüreği çarpan *sıhhat* kaynağı, bütün damarları ile yurdun en hücra köşelerine kadar bilgi, saygı ve sevgi ile bağlanmış, durmadan çalışıyor ve muvaffak oluyor...

ESKİ ESERLERİ NİÇİN VE NASIL KORUMALIYIZ?

Prof. MİLLİNER
Âbideleri koruma heyeti azasından

TÜRK milleti, sultanların istibdadından kendini kurtaralı ve bu yeniden elde edilmiş olan hürriyete cümhuriyet adını vererek bu suretle asrî devletler sırasına geçeli on sene oluyor. Türk hükûmeti asrî ve medenî bir devletin yaptırması icabeden bütün vazifeleri bizzat deruhte etti. Türkiye lâtin yazısını kabul etmekle Avrupa, ilim ve edebiyatına, mümkün olduğu kadar yaklaşmak tecrübesinde bulundu. Şimdi ise emsalsiz tarihî âsarı nefisesini tanıtmak ve neşretmek suretiyle yüksek ilim ve sanatlariyle temayüz etmiş milletler arasında mühim bir mevki işgal etmek için sarfı gayret etmektedir. Bu vaziyfe hepsinden daha elzem olanıdır. Bilâ mübalaga denilebilir ki yalnız azim mikdara baliğ olan tarihî âsarı ile değil - filhakika Anadolu'da kitabeleri, bazı mimarî eserleri veya eski zamanlara ait mezarları ihtiva etmiyen bir tek şehir yoktur - Bilhassa bulunan şeylerin tenevvuu itibariyle Türkiye, bu sahada, dünyanın en zengin memleketidir. Anadoluda tarihten evelki devirlere ait ve Hitit Frikya (eski Manisa ve Aydın havalisi) ve Bizans devrinin Roma ve Yunan tarihine ait eserlerle Selçuk ve Osman devirlerinin en meşhur sanat eserleri bulunmuştur. Dünyanın hangi memleketi bu sahadaki zenginliğile iftihar edebilir? Malı olan malına bakmalıdır. Binaenaleyh bizim de âbidelerimize ihtimam göstermemiz ve daha ziyade ehemmiyet vermemiz lâzımdır.

Bununla beraber, bizzat tabiat tarafından bize emanet edilen bu hazneyi iyi muhafaza etmemekle bizi kimin tayip edebileceği sorulabilir. Biraz hadisatı tetkik edelim :

Acaba buraya gelen ecnebiler nasıl hareket etmişlerdir. Criaque d'Ancone onbeşinci asrın ortalarına doğru, ilk ilim adamı olarak Türkiye'ye geldikten sonra Türkiye'yi ziyarete gelen ecnebilerin arkası kesilmemiştir. Fakat bunlar yalnız memleketin güzelliklerini temaşa için değil, bilhassa Türkiye topraklarını, ilmî noktadan, istismar etmek ve onun güzel eserlerini memleketlerine taşımak için gelmişlerdir. Londra, Paris, Berlin Viyana gibi Avrupanın büyük müzelerini bir kere ziyaret edelim, göreceğiz ki en kıymetli ve en güzel tarihî eserler oralara Anadolu'dan getirilmiştir. Meselâ yalnız en maruflarını zikretmek şartiyle birinci Jupiter mabedini, Bodrum makberinin oymalı taşlarını ve Gölbaşı kabartmalarını sayabiliriz.

Bütün bunlar Anadolu'ya aittir. Fakat bu yağmaların sebebi ne idi? niçin bu adamlar kendilerini alâkadar

eden bu âsarı yerlerinde tetkik etmekle iktifa etmemişlerdir? Bunun sebebi tek ve basittir. Çünkü bu metrûk eserlerin, ihtimamsızlık yüzünden tamamen kaybolması endişesini behane ediyor ve bu sebeple onları memleketlerine naklediyorlardı. Ve bu vaziyetten şikâyet eden de olmıyordu. İşlerin 500 sene müddetle bu minval üzere devam etmesine sultanların ihmali müsaade etmiştir. Şimdi biz ecnebilere, malik olduğumuz bu hazineleri muhafaza etmeğe ehilolduğumuzu gösterebilir ve bundan bir iftihar duyabiliriz. Bununla beraber, eğer biz eski vaziyette devam eder, eğer vazifemizi bitirmek hususunda lâzım gelen enerjiyi sarfetmezsek, hemen birçoğu hatta hepsi ecdadımızın birer yadigârı olan eski hars eserlerinin, tarihin ve sanatın kıymetlerini bizzat takdir edemediğimiz için, bütün medenî memleketler bizi tayip ederler. Bu muahazeleri bertaraf etmek için dört çare vardır:

1 — Bütün büyük eserleri; rüzgâr yağmur ve soğuğun tevlit edebileceği tehlikelerden korumak,

2 — Çalınmaması ve harap olmaması için mümkün olanlarını müzelere nakletmek,

3 — Yalnız kendi malûmatımızı değil aynı zamanda bütün dünyanın bu sahadaki müktesebatını tevsi için henüz toprak altında bulunmakta olan asarı meydana çıkarmak.

4 — Şimdiye kadar neşredilmemiş olan ve bundan sonra bulunacak olan bilcümle asarı neşretmek.

Yalnız bu dört tedbiri muvaffakiyetle tatbik edersek medenî milletler arasında aynı kıymette bir mevki işgal etmek şerefini elde edebiliriz.

Tarihî âbidelerimize fazla ihtimam sarfını iycabettiren üç sebep vardır: Birincisi; tabiîdir. Malı olan mülkündeki intizamı muhafazaya mecburdur.

İkincisi, millîdir. Kendi tarihimizi ve eski âbidelerimizi, bu vazifeyi ecnebilere bırakmaksızın, bizzat kendimiz tetkik etmeliyiz.

Üçüncü sebep, harsî vazifemizin etrafiyle yapılmasıdır.

Bütün bunlara rağmen biri çıkar ve şöyle diyebilir: Çok iyi söylüyorsunuz, Fakat Türkiye çok genç bir devlettir, millî emniyetini düşünmeğe, şose ve demir yolları yapmağa, ticaret ve sanayiini inkişaf ettirmeğe mecburdur. Daha basit bir tarzı ifade ile, tarihî âbideleri muhafaza etmek güzel ve şayanı takdir şeylerdir; fakat bunları düşünmeden evel yiyecek bir şeye malik olmak lâzım gelir.

İlk bakışta bu muhakeme doğru ve hattâ gayri kabili cerh gibi görünür. Fakat hakikati halde doğru değildir. Çünkü tarihî âsarı muhafaza etmek mevhum bir işle meşgul olmak değildir. Bilâkis bu vazife muvafık şekilde ifa edilirse memleket için faydalı bir gelir membaı teşkil eder. Zira Türkiye'deki tarihî asarın hüsnü suretle muhafazası için 250.000 lira kadar bir paranın sarfı lâzımdır ki bu mıkdar devlet bütçesi için ehemmiyetli bir meblağ değildir. Buna mukabil lâzım geldiği şekilde tertip ve tanzim edilmiş olan azim mıkdardaki meşhur eserler memlekete birçok ecnebi seyyahları celbedecektir. Her ecnebinin günde on lira sarfedeceğini ve memlekette 20 gün kalacağını farzedelim ve bidayet-

te 100.000 seyyah geleceğini hesap edelim - ki bu mikdar beynelmilel turizm noktasından mübalağalı olmaktan çok uzaktır; Şu halde memleket 20 milyon lira kazanmış olacaktır. Demek ki yalnız asarı nefisenin muhafazası için sarfedilecek para çıkmakla kalmıyacak, aynı zamanda mühim mikdarda bir kâr da temin edilmiş olacaktır. Başka herhangi bir vasıta ile bu kadar emin ve bu kadar kolay şekilde kâr temin edileceğini ve aynı zamanda geniş bir propaganda yapılabileceğini zannetmiyorum.

Bu suretle tarihî eserleri muhafaza etmenin ticareti için dahi mühim bir keyfiyet olduğu tezahür ediyor. Binaenaleyh eski eserlerimize ihtimam etmemiz, yukarda saydığımız gibi, yalnız ideal sebeplerden değil, fakat maddî sebeplerden dolayı da icap etmektedir.

Bu işin lüzum ve ehemmiyeti teslim edildiği takdirde tahakkuku esbabını da düşünmek lâzım gelir. Her ne kadar idare ve teşkilât cihetleri resmî makamata ait olmak lâzım gelirse de devlet bu işin teferruatına girişemez ve bununla inceden inceye meşgul olamaz. Yalnız mevcut asarın bir listesini yapmak ve aynı zamanda bulundukları yerleri de göstermek için birçok memura ihtiyaç vardır ki bu işten anlıyan adamları bulmak çok güç olduğu gibi birçok paraya da lüzum vardır.

Avrupa memleketlerinde tarihî asarın muhafazası vazifesi yalnız bağlı olduğu nezarete ait olmayıp bu vazifenin hüsnü süretle ifasına asarı atika muhibbi ve buna mümasil cemiyetlerin yardımı dokunur. Türkiye'de dahi bu usul muvaffakiyetle tatbik edilmeğe başlanmış olup yukarda zikrettiğimiz cemiyetlere benzer müesseseler teessüs etmiştir. Bunların meşhuru İzmir'de bulunanıdır. Ankara'da dahi bunlardan bir tane teşekkül etmek üzeredir Fakat bu kâfi değildir. Bu gibi müesseseler belli başlı her şehirde, her vilâyette bulunmalıdır. (*)

Bu cemiyetlerin iki gayesi vardır: Ya arazinin coğrafî noktadan araştırılması, yani bir şehir veya vilâyette bütün devirlere ait hafriyat yapılması, veya yalnız muayyen bir devir hakkında istikşaflarda bulunulması. "Meselâ, Ankara için Hititlere, Aksaray için Selçuklara dair keşifler yapmak.„ Şüphesiz mahallin resmî makamatı ile ve ait olduğu vekâletle teşriki mesai etmeleri lâzım gelen mezkûr teşekküller, toplantılar ve içtimalar yapmak suretiyle bu hususta evvelâ halkın alâkasını celbetmeğe sarfı gayret etmek ve bilâhare âsarın ayıklanması işiyle meşgul olmak mecburiyetindedirler. Ekser ahvalde bu âsar çok iyi bir vaziyette bulunabilir. Yalnız üzeri, hakikî vaziyetini görmeğe mani olan, bazı mevaddı ecnebiye ile örtülüdür. Fakat az bir masraf ile temizlenmesi mümkündür. Bir cemiyet bunu, bir işe başlamak için birçok merasimin ifası ve itmamı lâzım gelen, resmî makamattan daha büyük bir süratle başarabilir. Ayni zamanda tarihî âsara daha büyük bir güzel-

---

(*) Halkevleri, müze ve sergiler şubesinin en mühim vazifelerinden biri, eski eserlerin muhafazası olmak itibariyle, bu ihtiyacı karşılamak yoluna girmişlerdir.

lik verecek olan parklar ve temiz yollarla etrafını süslerler.

Bu cemiyetlerin mühim olan diğer bir vazifesi de, kendi sahaları dahilinde bulunan harabeler ve tarihî yerler hakkında muhtasar malûmatı ihtiva eden rehberler neşretmektir. Bu en elzem vazifelerden biridir. Her sene salâhiyetdar vekâlete bir rapor takdim edecek olan mezkûr cemiyetler kendi başlarına iş göremezler. Bir taraftan hükûmetin diğer taraftan, her işte olduğu gibi çok faal ve çok heyecanlı olan gençliğin yardımına muh - taçtırlar. Bu hususta başta mektepliler gelir. Muallimler ve mektepliler hep beraber bu işe yardımda bulunmağa sarfı gayret etmelidirler. Onların buldukları bilcümle harabeleri ve eski mimarî parçaları işaretlemeleri ve bu parçalar küçük mikyasta ise onları mekteplerine nakletmeleri, büyük ise resimlerini yapmaları veya yaptırmaları ve yahut da muallimlerini oraya götürmeleri kâfidir. Tedricen mekteplerine taşıdıkları bu âsarı atika parçalariyle bir müze yapmaları lâzımdır. Mektepler bu sahada birbirleriyle yarış edercesine çalışmalıdırlar. Salâhiyettar olan Vekâlet de bu işle alâkadar olarak gençliği teşvik ve ilerde daha büyük bir gayretle çalışmalarını temin için keşif diploması ve takdirname gibi mükâfatlarla taltiften geri durmamalıdır.

Şirketler ve mektepler bu sahadaki gayretlerini böylece birleştirirlerse ilmî mesainin derinliklerine nüfuz etmek kabil olur. Zira halkın yardımı olmaksızın hiçbir iş yürüyemez. Bugün Türkiyede tayyareciliğin çok şayanı gıpta bir seviyeye vasıl olması yalnız resmî makamların himmetiyle değildir. Bu muvaffakiyete bütün Türk milletinin yardımı iltihak etmiş değil midir? Eğer tarihî âsarın muhafazası hakkında da ayni muvaffakiyeti elde etmek istiyorsak bütün Türk milletinin buna yardım etmesi lâzımdır. Eğer hep beraber çalışırsak muvaffakiyetli bir neticeden emin olabiliriz. Zira bütün bir milletin kuvveti bilcümle manilere galebe çalmağa muktedir olup böyle çalışılırsa Türkiye, birkaç sene içinde, tarihî eserlerini muhafaza hususunda bütün dünyanın hürmet ve itibarını celbetmeğe muvaffak olacaktır.

S A N A T

TÜRK İNKILÂBININ BEKLEDİĞİ SANAT

Ressam, ALİ SAMİ

YETMİŞ sene evel Paris'te çıkan, artık tamamen eskidiği halde adı hâlâ " Yeni sanat „ olan modernciliğin ufak tefek serpintileri bize de uğradı, hattâ bazı gazetelerde buna dair lehte, aleyhte yazanlar da oluyor. Bundan dolayı olacak ki, bazı okuyucularımızla sanat sevenlerimizin sıkça sıkça suallerine maruz kalıyorum. Geçenki makalemde bir nebze bahsetmiştim. Bu sorgular vesilesiyle sevgili ÜLKÜ'nün muhterem okuyucularına yeni resim hakkında bildiklerimi biraz daha etraflı olarak izah ediyorum:

Sual soranlar arasında çok hörmet ettiğim münevver bir zat bana aynen şöyle diyordu:

" Canım, nasıl olur. Ben Avrupada bazı kolleksiyonerler gördüm. Bu uğura milyonlar sarfetmişler; vakıa ben o resimlerden bir şey anlamadım ama, demek anlıyan anlıyor ki alıyorlar. " Vangogh „ lar, " Gaugu-in „ ler, " Cezanne „ lar binlerce frank ediyor. Bunları alanlar budala mı? Ya müzelere ne dersiniz, bu adamların eserleri büyük müzelere de girmiş. „

Biz Türkler açık sözlü, hattâ icabında biraz tok sözlü insanlarız. Ben vatandaşlarım arasında anlamadığını anlamış gibi görünen veya öyle görünmeğe çalışan, tatmadığı zevki tatmış gibi başkalarına anlatmağa uğraşan insan görmedim. Fakat Paris-te, Londra'da yeni resme iman etmiş görünenlerin hattâ buna dair uzun fikirler dermeyan edenlerin yüzde seksenbeşinin ondan hiçbir şey anlamadığını, bir kısmının da tamamen " hallucination „ kurbanları olduğunu gözlerimle gördüm.

Bakınız " Emile Bayard „ , " L'education Artistique „ ismindeki kitabının 212 inci sayıfasında " Wolf „ un bir yazısından alarak yeni resimler hakkında ne söylüyor:

Pek yüksek fiyatlerle satıldığı zannedilen bu tabloların müzayedede fiyatini artıranlar ya satıcıları veya eser sahipleri idi. Tabiî bunda her iki tarafın da menfaati aşikârdır. Herkesin bilmediği yeni bir hakikat vardır ki, bunu izah edelim: Bazı ressamlar muayyen birkaç sene için bir tablo satıcısı ile mukavele yapar. Eserleri birkaç franga satılan bu ressam, bu müddet zarfında resimlerini birkaç yüz franga o tacire satmağa mecburdur. Bunu işitince, " ne ihtikâr „ diyeceksiniz. Halbuki hiç de öyle değil, bu da bir nevi manevradır. Çünkü böyle olmasa ressam eserine yüz frak bile bulamıyacaktır. Meselâ; size eserleri çok para eden meşhur " Vongogh „ a ait bir fıkra anlatayım:

Bir akşam bir dostu " Vongogh „ e müteheyyiç bir halde atölyesine doğrc gitmekte iken Notre Dame de Loret sokağında rasgelir. Ressam arkadaşına der ki, " bir burjuva ile görüştüm, bana öyle şeyler söyledi ki, âdeta çileden çıktım, ve bu sözleri dinliyen kulağımı kestim attım. Yakında ötekini de keseceğim. „ Sonra uzun saçlarını kaldırarak kesik kulağının kanıyan yerini gösterir. Ertesi günü zavallıyı tımarhaneye kaldırdılar. Orada yaptığı resimler bile şimdi pek çok para etmektedir.

Asrımızdaki mütereddi zevkin en meşum acentelerinin bu tablo satıcıları olduğu sanat âleminde daima söylenir. Sırf kendi ticaretlerini düşünerek bazı artisleri haksız olarak lüzumundan fazla, hattâ sun'î medihlerle yükselten bu tacirleri açıktan açığa itham ederler. Meselâ, bu şekilde şöhret kazanan " Cezanne „ , " Gauguin „ gibiler de vardır ki, bu ratelerin istidatlarının natamam olduğunu herkes bilir. Sanatlarında mütereddit mürtecidirler. Ancak tacirlerin şakşakasiyle imzalarını yükseltirler. Tabiî münakkitler de bunlara yardım eder. Bunlardan bir kısmı burjuvaları aldatmak, bir kısmı halkın safderunluğiyle istihza ederek vakıt geçirmek için, bir kısmı da, malûm ne için, durmadan yazarlar çizerler.

Amatörlere gelince; bunlar için " Cezanne „ lar, " Vangogh „ lar ve " Gauguin „ lerin yirmi yirmibeşbin franga satıldığını işitmek kâfi. Bu resimleri alırlar, bir gün daha pahalıya satmak üzere dolaplarına kilitlerler. Resimlerin yüzüne bile bakmazlar, çünkü gayeleri ticarettir. Sanatten zevk almak, güzel şey seyretmek ihtiyacı mı? Adam sen de, onlar modası geçmiş şeyler, biz paraya bakalım. Fakat bazen de dolap tersine döner, yükselecek zannedilmiş eserler birden bire yuvarlanır ve amatörler yanar. O zaman da feryatlar başlar muhtekir resimcilere atıp tutarlar ve onları telin ederler. Acaba bunlar merhamete lâyık mı ?

Maruf bir Fransız ressamı olan " Emile Bayard „ ın kitabından aldığım şu parça bize her şeyi etrafiyle anlatıyor:

Avrupa'da muhtekir tacirlerden başka sanat cereyanlarına karışan iki sınıf halk vardır: Bunlardan biri, " snob „ lar dediğimiz mukallit seviciler, diğerleri de hakikî sanat sevenlerdir.

" Snoblar „ , bu memleketlerde hakikî sanat muhiplerinin cemiyetteki şerefli mevkiini bilgileriyle, hakikî görgüleriyle kazanamıyanlardır ki, böyle özentilere ve taklitçiliklere yeltenirler. Meselâ, bunlar: " Beethoven „ i, " Rambrandt „ ı, " Tolstoy „ u sırf bir sosiyetede onlardan bahsedildiği zaman cahil görünmemek için öğrenirler. Her muharririn ve ressamın sanat farklarına dair ağızdan kapma birkaç tekerleme bellerler. Bh kabil bilgiler o memleketlerde taklit ve dejenere sosiyete hayatının en elzem sermayeleridir. Sergiler, müzeler sırf bu fikirle gezilir, ne olduğunu bilmiyerek sırf imzasının blöf şöhretlerine aldanarak avuç dolusu paralar mukabilinde alınan o

ucube resimler bu özenti için alınır. Bu fedakârlıklar da onlar için elektrik ondülasyonunun altında oturmak, yüz masajı ve buruşuk operasyonu yaptırmak gibi zarurî katlanılan şeylerden biridir. Avrupa'da bu sınıf olmasaydı, sanat sahtekârlıkları yaşıyamazdı.

Bu memleketlerde ekseriyet gene hakikî sanat muhiplerinin elindedir. Bunların sevgisi bilgiden gelen bir sevgi olduğundan hakikî ve faydalı sanat bu metin temel üstünde sağlam durmaktadır. Memleketimizde asıl bu hakikî duygunun inkişaf etmesine çalışmak lâzımdır.

Bizde güzel sanat sevenler az, fakat özdendir. Avrupa'da adetleri büyük bir yekûn tutan hakikî sanat sevenlere benzer bir sınıf henüz teşekkül etmemişse de buna mukabil memleketimizde sanat, aristokrasisinin göğsündeki pırlanta gibi âlemi imrendirmek için takılan bir lüks, burjuvanın özenti kibarlığına vasıta olan bir nevi alış veriş de olmamıştır. Bir memlekette sanatkârın adedini çoğaltmak, liyakatlendirmek ve sanat kültür tetümmesi haline getirilmek için tabiî sanat sevenleri artırmak lâzımdır. Bilgisiz duygular kalp duygulardır. Vakıa sanat duygusu beşerin ruhunda ve fıtratında saklıdır, derler. Fakat o da bütün istidatlar gibi saklandığı yerden çıkabilmesi için yardım ister. Hareketsizlik, görgüsüzlük bu duyguyu akim bırakır. Sporun akıldan adeleye geçen kudretine bedel, sanat bilgisi de duygudan akla geçen bir nevi kafa sporudur.

Beden egzersizine olduğu kadar, duygu egzersizine de ihtiyacımız vardır. Herkes bilir ki, bu idman öyle İsveç jimnastiği gibi elleri, kolları kaldırmakla yapılmaz. Duygu mekanizmasını harekete getirmek, hattâ muntazam çalışır bir hale koymak lâzımdır. Bu da külfeti kadar nimeti olan emeklerdendir. Diğer idmanlar gibi ferdin kudretini artırarak cemiyeti kuvvetlendirir. İrfan müessesatımızın bilhassa halk terbiyesiyle meşgul olanlarımızın mühim işlerinden biri de budur.

Avrupa'da yeni resme aldananların bazılarında da teselliye benzer avutucu bir müdafaa tarzı vardır. " Efendim, bunlar yeni sanat arıyorlar, varsın arasınlar, diyorlar. „ Zaten bu işle meşgul olanları da biraz sıkıştırırsanız onlar da öyle söylerler. Fakat resimlerini pazara çıkarmaktan geri durmazlar. Bence aranan şey bulunmıyan şey demektir. Fen arayıcılığı lâboratuvarlarda, sanat arayıcılığı da atölyelerde kalır. Sanat karalamalarının yeri dolaplarla karyola altlarıdır. Faydası thakkuk etmiyen bir ilâç beşeriyete muzur olduğu gibi acemi bir kemancı da zevk verecek yerde nefret uyandırır. Resim de aynen böyledir. Bulunmamış sanat, doğmamış çocuk demektir. Varlık olmayınca tekâmül de olamaz.

Yanlış bir görüş daha var: Bazıları bu şuursuz gidişi gençliğin aradığı bir yenilik zannediyorlar. Moderniciliğin bugünkü gençlikle hiçbir alâkası yoktur. Cemiyetleri, bunadıklarından dolayı salona eserleri kabul edilmiyen ihtiyarların " Les Indépendants „ " müstakiller „ namı al-

tında tesis ettikleri bir teşekkülden başka bir şey değildir. Bunlara göre her resim bir sanat mahsûlüdür. Bilsin bilmesin herkesin eseri cemiyetin umumî sergisine kabul edilmelidir. Bu şerait altında yapılan resimlerden birkaçının müzelere girebilmesindeki kerametin hallini okuyucularıma bırakıyorum. Yalnız şu kadar söyliyebilirim ki, Avrupa'da devlet müessesatına kadar sokulan borsa oyuncularının manevraları bazen devletin başına siyasî bir engel bile olup dururken bir iki modernistin aynı karambolları müzelik olmasında hayret edilecek bir şey yoktur. Müze konservatörlerinin buna dair fikirlerini sorarsanız onlar da buna:

" Bu resimler sanat tarihinde birkaç sayıfa ibgal edecek olan bu geçici sanat hastalığından yarının çocuklarına kalacak bazı ibret nümuneleridir. „ diye bir kulp takıyorlar. Filhakika o müzelerde bu gibi resimler devrini geçirdikten sonra, müze depolarına indirilir.

Son gelen havadislere göre Fransız modernistlerinin en başında bulunanlardan bazılarının ültra — klasik olmağa çalıştıklarına bakılırsa yeni dünyanın eski gidişle aldatılamıyacağını onlar da anlamağa başlıyorlar, demektir. Zaten tablo satcıları da yeni bir kâr ucu bulmuşlar, resim galerileri şimdi eski eşya satıyor. Artık bundan sonra her evde " Madam Rekamye „ nin bir şezlonguna " Mari Antuanet „ in bir yazı masasına tesadüf edeceğiz.

Sözün hulâsası şudur: Taklit ve sahte sanat sevgisinin olmaması olmasından hayırlıdır. Fikirleri nurlandıran ve memlekete fayda getiren sanat sevgisi sanat bilgisiyle olur.

Herşey değişiyor, harpsonu dünyası mühim bir inkılâbın arifesindedir. Millî kültür kadrosunun ehemmiyetli bir uzvu olan hakikî sanat, ilimsiz tahsilsiz elde edilemez. Çalışmıyan istidadın toprak görmemiş tohumdan farkı yoktur. Sanatkârlık payesi peygamberlik tacı gibi gökten inmediği için sanat zevki de Tanrı ilhamı gibi kalplere doğamaz. Bir takım meczupların iddia ettikleri gibi sanat heyecanının cezbe ve istiğrakla da hiç bir münasebeti yoktur.

Inkılâp Türkü yeni dünyanın en mühim elemanlarından biri olacaktır. Sanatın müterakki kısmından mahrumiyetimize mukabil şükredelim ki mütereddi zihniyetlerinden de azadeyiz. Sanat tarlamız ve sanat havavamız saf ve bakirdir. Avrupada tefessüh etmiş bir sanatın inkılâp Türkiyesinde yeri yoktur. Inkılâp Türkiyesi yeni ve millî sanatını kendi duygusundan kendi ruhundan çıkaracaktır. Duygulu ve münevver inkılâp Türkü Avrupadaki "snob„ ların aldatıldığı sahte sanat dolaplarile kandırılamaz. Türk inkılâbının hazmedilememiş posalarla uğraşacak vakti de yoktur. Bundan sonra özenti aristokrasiye, satın alınmış kontluğa, prensliğe, dünyanın hiç bir tarafında yer kalmamıştır ki "snobisme„ de yaşıyabilsin. Resim de her bilgi ve her ilim gibi senelerce çalışarak, emek sarfederek öğrenilir ve fıtrî istidadın müsaadesi kadar inkişaf eder. Yeni devrin hakikî sanatını yapmak istiyenler bilmelidir ki bu gayeye alaydan yetişme zihni-

yetle varılamaz, sanat, hem sanat tekniğile, hem de ilim ve irfan sermayesile yapılır. Klâsik sanat yapanlara bir çalışmak lâzımsa yeni sanat arayanlara bin çalışmak farzdır. Klâsik sanatı hakkile öğrenmeden yeni sanat arayıcılığına özenmek okuyup yazmak öğrenmeden şiir yazmağa kalkışmağa benzer.

Türk inkılâbının ilim ve fikir ülküsünü yeni dünyaya uygun bir şekilde hazırlıyacak olan Üniversitemizin yanında "Güzel Sanatlar Akademisi,, ne de sahte cereyanlara kapılmıyan bir görüş, ilimli, irfanlı bir temel, önümüzde açılan yeni ufuklara uygun bir gidiş ve millî bir veçhe temenni ederiz.

Millî inkılâp müzesini ressamlar ve heykeltraşlar vücude getirecektir. İstiklâl harbinin ve Türk inkılâbının dünya tarihinde bile yer tutacak olan mühim safhaları öyle birkaç müzeyi dolduracak kadar mühim ve değerlidir. Bu inkılâbı yapan muhterem ve kahraman liderlerimizin heykellerile portreleri gibi mühim ve millî mevzular sanatkârlarımızdan ciddî himmetler, daha doğrusu vazifeler bekliyor. Millî sanatın yeniliği sanatkârının iktidarına göre yaratabileceği şahsiyetten ve mevzuunun terkibinden çıkarılır. Hem millî sanatın millî müdafaadan farkı yoktur. Millî müdafaada nasıl en emin silâh kullanılırsa, millî sanata da en emin metodla girişilir. Biz sanatın henüz iş devrindeyiz. Şimdi inkılâp bizden vazife bekliyor. Hem, bu bir sanatkârın memleketi için yapacağı en mukaddes vazifedir. Hususile millet parasile Avrupada tahsil edenler bu vazifeye bir vatan hizmeti, bir askerlik servisi gibi maddî menfaati hatıra bile getirmeden sarılmalıdır. Neticesine en kısa bir zamanda varabilmek için işin biraz da psikolojik taraflarını düşünerek en pratik yoldan yürümek, bunu ilmî ve otoriter bir teşkilâta bağlamak lâzımdır.

Millî resim müzesi milletin hürmetle yüz sürdüğü mukaddes bir ziyaret yeri olduktan sonradır ki halkta yavaş yavaş bir de umumî sanat sevgisi başlar. Evindeki duvarlarında da güzel şeyler görmek ihtiyacını hisseder. Böylece memlekette sanat sevgisi kökleşir ve yerleşir; millî sanat, bir memlekette umumî sanat zevkini inkişaf ettirmek için en emin ve en amelî bir vasıtadır. Bütün müterakki milletler bizden evel ayni yoldan yürümüşlerdir.

Hulâsa, şunu hatırdan çıkarmamalıdır ki bugünün sanatkârları kuracağımız sanat binasının temel taşı olacaklardır. O binanın en yüksek ve en havadar yerini bizden sonra gelenler işgal edeceklerdir. Bizim gibi memleketler de bu fedakârlığa katlanmak zaruridir. Şimdilik bu tabiî tekâmülü idare edecek bir otoriteye ihtiyacımız herüeşden fazladır.

Ş İ İ R

ATEŞ VE NUR

FEYZULLAH SACİT

— Büyükler büyüğüne —

Bir gün ki vatan düştü melâle;
Al bayrağı sarmıştı karanlık;
Çökmüşt ölüm rengi hilâle..

§

Süngüyle ateş dört yanı sardı,
Göz yaşları Allaha vardı,
Yükseldi uçan kuşlara nale!

§

Matemli ufuktan bize güldün,
Sevda gibi her kalbe döküldün,
Derya gibi aktık bu cemale!

§

Mahşer güneşiydi kara günde:
Zâlimle zulüm yandı önünde;
Şimşekler idi çehrene hâle!

§

Düşman bizi gûya boğacaktı,
Bir hamlede kanlar gibi aktı;
Bir dalga imiş, erdi zevale!

§

Bir âbide kurdun ki zaferden,
Dünya: Güneşin battığı yerden
Baş eğdi bu haşmetli celâle!

§

Müstakbeli rüya gibi açtın,
Aklın ezelî nurunu saçtın
Yaslarla sönen fikre, hayale!

§

Duyduk yaşamak aşkını candan;
Şimşeklere döndük heyecandan...
Sen hârikasın cümle muhale!

§

"Nur„ oldu "Ateş„ kutlu elinde..
"Mûsa„ der imiş değneğe Ejder,
Bilmem ki ne der, baksa bu hale?

TARLA BAŞINDA

NECMETTİN VEYSİ

Ekin biçiyorken bakındı (Vermiş),
İlişti gözüne Çakır (Emine)!
İnsanın içinde bir yel esermiş,
Yalnız raslayınca sevgilisine ..

Gözü gök rengine benzer de ondan
O tombul, şen kıza herkes (Çakır) der;
(Vermiş)i çıldırtmak ister de ondan
O, böyle süslenip tarlaya gider...

Nazar boncuğudur (Vermiu) in gülü,
Köyü her belâdan tanrı esirğer;
O kumral saçları tek tek örgülü,
Omuzundan sarkıp beline değer...

Gelincik çiçeği dudakları var;
Sesi ne kadar hoş, hele gülmesi;
(Vermiş) in kalbine sanki ok saplar,
O ince belinin bir bükülmesi!...

Olmasaydı yolda geçen kimseler,
Kızla gizli gizli konuşacaktı;
Ah, bir gez elinden su içse eğer,
İçinin yangını savuşacaktı...

(Emine) ayrıldı çatıp kaşını,
Bu gidiş (Vermiş)in gönlünü yaktı
Yeniyle silerken de gözyaşını,
Bitkin göğdesini yere bıraktı...

Erini sevenler kaş neden çatar ?
Bu da bir cilve mi ? Yoksa bir naz mı ?
Gönül istiyor bir arkadaş, neden ?
Acep yalnızlığa dayanamaz mı ?

Bir ay sonra oldu bir köy düğünü,
Kavuşmuştu (Vermiş) (Emine) sine;
Gelin olduğunun ertesi günü,
Elöpmeğe gitti kız ninesine...

ŞİLE YOİLLARI

ŞÜKÛFE NİHAL

Yerde sarı bulutlar, havada alev dolu...
Kâh yanmış, kâh kurumuş, bakımsız ağaçların,
Kâh yemyeşil renklerle kıvrılan yamaçların
Arasından dolaşıp uzayor Şile yolu..

Sağda ve solda köyler..

Köyler ki bir bakışta bize derdini söyler...
Yerdeki çalı kadar bahtsızdır insanları;
Yerdeki toprak gibi kavrulmuştur kanları...

Bu yolun iniltisi
Yüz yıllardır dinmedi;
Bahtına çöken sisi
Silmek için göklerden bir mucize inmedi...

Odunla kömür dolu,
İki manda koşulu,

Dertleri yoldan yola inliyen arabalar;
Önlerinde yetmişlik, tunç yüzlü bir ihtiyar;
Yahut, yüz bin çileden arta kalan bir nine;

Bazı da sarı, kuru,
On yaşında bir yavru..

Son çizgiyi karalar bu yolun taliine..
Yol gider ,onlar gider altında kızgın günün;
Gözlerinde bir parça kuru ekmek rüyası..
Ne yarının ümidi, ne hatırası dünün.
Yoktur ki bir parçacık unutsunlar bu yası..

§

Gece... Yeşil tepeden bir kıpkızıp ay doğar;
Batıdan esen hava toprağı serinletir;
Çalılıkta böcekler, derede kurbağalar
Bu yıldızlı geceye kalplerini dinletir...
Kuytu bir ağaçlıktan seslenir uzak uzak,

Yanık sesli bir ishak...

Kırlar aşkı fısıldar, gökler rüya doludur;
Lâkın bu yol, ezelî dert çekenler yoludur...

Bir cin feneri gibi fosforlu yuvarlaklar,
Çakınca dönemeçten birden bire yol ürker..
Şekilsiz, kara devler kâh yürür, kâh duraklar;
Önlerinde sapsarı mahkûmları sürükler...

Gecelerin bağrını delen gıcırtılarla
Birbirinin ardından karanlıklara dalar;
Kuşlar, böcekler susar, uykuya varır tarla;
Ay batar ve uzakta birkaç çıngırak ağlar...

HİKÂYE

HEMÜCÜK

SERVER RİFAT

Onu kıt'aya gelen ikmal efradı arasından emirber neferi seçmiştim. Düz çizgili, temiz tenli bir yüzü, saf tavurları, topuz bir topçu neferi kılığı vardı..

Onunla çok iyi uyuşmuştuk. Çadırımın yanındaki portatif çadırdan yuvasında her dakika benim istirahatim, benim işim için tetik vaziyette durur, çadırımdaki her hareketten bir şeyler anlıyarak bir zemberek gibi yanıma koşardı..

Çok saftı, çok çalışkandı, ayağına çabuk ve fedakârdı..

Daha emrimi tamamlamadan çadırdan fırlar ve ekseriya fikrimi kavramadığı için tuhaf işler yapardı..

Ben geldiği gündenberi ona Hemücük ismini takmıştım.. Bu isim ona o kadar yakışmıştı ki bütün zabit arkadaşlar ve hatta neferler bile beğenmişler, onu hep bu ismiyle çağırıyorlardı..

Hemücük ismi kafamda bana büyükanamın masallarından bir yadigârdı.. Ne zaman saf kalpli, bön bir Anadolulu görsem ninemin bir masalındaki İstanbulun kaldırımlarına yağan altınları toplamağa giden iki Hemücük'ü hatırlardım..

Ah, bilseniz bizim Hemücük de ne kadar onlardandı. Onunla iyi bağdaşmış ve iyi kaynaşmıştık. O benim hislerimi bile gayet iyi anlar ve bazan öyle sualler sorardı ki bu kadar derin hususiyetimi nereden bildiğine şaşardım..

Artık gün geçtikçe ben de onu anlamıştım. Ancak onun içten bir derdi vardı ki bunu henüz keşfedemiyordum; Hemücükte bütün Anadolu uşaklarından fazla bir hemşeri muhabbeti vardı, denebilir ki bu sevgi onda marazî bir şekil almıştı.

Çadırımın yanı, günün her saatinde bir çok hemşerileriyle dolup boşalırdı.. Her gün kahve, şeker biter ve her gün aynen şöyle konuşurduk:

— Canım kahveyi dün almıştık, ne oldu?

— Hemşeriler geliyor da efendim..

— Afiyet olsun, şehire git de al..

Her vakit çadırın yanından geçerken yan gözle bakardım; en itibarlı hemşerisine benim fincanla kahve ikram etmiş, hararetle yarenlik ederler, yahut hafiften yanık bir memleket havası tutturmuş söylerlerdi..

* * *

Askerlik yapanlar; bir kıt'aya yeni efrat geldiği, yahut bir kıt'a diğer bir kıt'aya rastladığı vakit şöyle gürültülü bir sahneyi hatırlarlar:

— Hemşerim, Urğüplü var mı Urğüplü?..

— Konyalı var mı?.

— Hey, Niğdeliler!!..

Yüzlerce yayla tosununun birbir-

lerine rastlayışlarında yurtlarından yeni bir haber alabilmek ümidiyle öyle içten bir bağırışı vardır ki bu seslerde ana baba, yavuku, köy hasretinin ne ince ve içli bir ifadesi mevcuttur..

Işte bu zamanlarda bizim Hemücük; sesi her sesin fevkinde, arzusu her isteğin üstünde, canlı fakat içinden sızılı bir bağırışla gürlerdi. Belli ki köyünde bıraktığı bir arzusu, haber almak istediği bir emeli vardı:

— Hemişerim Nemşeherli varmı, Nemşeherli?..

* * *

Asıl kıt'amız Afyon'un ilerisinde Toklu sivrisinde harp ediyordu. Işimizin iycabı biz kıt'amızın epey gerisinde büyük ağırlıkta idik. Ben Hemücük'ten, Hemücük benden memnunduk. Böylece günler geçiyordu. Bir gün portatif karyolamı düzeltirken o, birden askerce vaziyet alarak bir pata çaktı, ve:

— Beum Allah ömürler versin..

Dedi, amma, yutkundu, yutkundu, sözünün arkasını getiremedi.. Ben hayretle ve o mahçubiyetle birbirimize bakıştık. Bermutat bir hoş patavatsızlık yapacak diye bekliyerek şakalı bir tavırla:

— Ne istiyorsun Hemücük, dedim, kahve mi bitti yine?..

— Hayır beum, ben harbe girmek istiyorum, dedi. Hani ben köye varınca ne anlatacağım sonra?.. Daha düşman yüzü görmedim, silâh atmadım.. Sayende biraz düşman kırayım. Hem köye Onbaşı varmak istiyorum ben...

Onu şöyle yukarıdan aşağı bir süzdüm. Hemücük bana bir çelik heykel gibi heybetli ve dev cüsseli göründü. Ölmekten hiç korkmuyor, onu aklına da getirmiyor, öldürmek ve kırmak istiyordu. Ondaki bu azmi, bu iymanı görünce iliklerime kadar titredim:

— Peki Hemücük. Anan seni bugün için doğurdu, keşke ben de harp zabiti olsam da seninle beraber gelsem, bana o kadar şevk verdin ki..

Dedim. Mehmedin ufak tefek noksanları düzüldü, kumandana yazdım, gitti..

Hemücükle o kadar candan ayrılmıştık ki çadırıma döndüğüm vakit şiddetle sıkan ve sıkılan sağ elimin uyuşukluğu saatlerce geçmedi ve ben onun hayalini.., çadırımın yanını dolduran hemşerilerinin hayalini unutamadım, hep özledim..

* * *

Bütün harp müddetince ondan haber alamadım. Harp bu, ana bana günleri, kim kime...

Aradan geçen uzun seneler onu bana unutturamadı. Ne zaman aklıma gelse; kim bilir hangi dağda kahramanca çarpışırken şehit oldu der, içime dağılan bir kaynar suyun kafama doğru çıktığını duyardım..

Iki sene evel bir fırsat, bir zaman bularak zaferin yıldönümü günü Dumlupınar'a giden kafilelere ben de takıldım. Hem seviniyor, hem elem duyuyordum. Içimde çarpışan bu iki hissin saiki; eski hatıraları mahallinde düşünmek, Hemücük'ün de ruhunu yerinde takdis etmekti. Fakat öyle bir harika, bir mucize oldu ki ben orada Hemücük'ün ruhunu değil, kendini buldum...

Afyon'un bir sokağında birbirimizi görünce o kadar seri bir şekilde sar-

maş dolaş olduk ve o kadar sevindik ki dünyada hiç bir sevincin bu kadar kuvvetli ve derin olabileceğine ihtimal veremem..

Onun bir ayağı yoktu, koltuk değneği ile yürüyordu. Göğsünde bir İstiklâl madalyası parlıyordu. O, saf Hemücük artık olgun bir insandı. Anadolu yavrularının o büyük mektebi, asker ocağı onu pişirmiş, yaş ve hayat da kotarmıştı..

Geniş göğsü, kır ve düşük bıyıkları, yağız alnı, levend endamı ve arslan yapısı ile düşmana çok defalar göğüs germiş ve soldan geri ettirmiş gazi bir serhat kalesi gibi idi.

Hemen ilk kahvehanenin ilk iskemlelerine iliştik, bana ayrıldığımızdanberi başından geçenleri anlattı. O da buraya merasim için gelmişti. Şimdi köyünün muhtarı idi.

O askere gelirken bir yavuklusu varmış, onu çok severmiş. Askere geldikten sonra bir gün haber almış ki yavuklusu başka birisine nişanlanmış.. O zaman karar vermiş; köyüne Onbaşı gidecek yaralı ve şanla gidecek, Fadimeyi kıskandıracak..

Harplerde canla başla savaşırken bir obüs tam isabetle ayağını uçurmuş. Yarası iyi olunca köyüne döneceği zaman anasına habar iletmiş, köyden halk karşıcı çıkmışlar, Eğribelde ona rastlamışlar.. Hemücük bir de ne görsün? Fadime de gelenlerle beraber değil mi?

Fadime bürgüsüne göz yaşlarını silerek başını Hemücük'ün omuzuna dayamış, her ikisi de hemen oracıkta bir sevgi ağıtı tutturmuşlar, kana kana ağlamışlar..

Meğer, Fadimin başkasına nişanlanması haberi yanlışmış, o yine Hemücük için yanıp tutuşurmuş. Okuyup yazması yok ki biricik şey, çiziktirsin. Köylerinin imamı tekâlifi harbiyeye el uzatmış hapse tıkılmış, bitişik köyün imamı ile bıldırdan dalaşlı imişler.. Hulâsa iki satırlık bir habar yazamamışlar, Hemücük nahak yere üzülmüş durmuş.. Şimdi onun Fadim'den iki tosun yavrucağı bile varmış..

Öyle sevindim ki, o söyledikçe ben memnun oluyordum:

— Ah, diyordu. Şimdi böyle yanlışlıklara imkân var mı? Yeni yetişmeler yavuklulariyle vızır vızır mektup alıp veriyorlar. Kadınından, kızanından bile yeni yazıyı öğrenmeyen kalmadı..

Beraberce uzun saatler onunla konuştuk. Abide yerine giderken trene beraber, otobüse beraber bindik. Çadır kurduğumuz yerleri beraber gördük, geçtik ve âbidenin olduğu tepeye - ona biraz da yardım ederek - beraber çıktık.

O, tepede ilk yorgunluk soluğunu aldı ve sonra da ilk işi Napolyon gibi elini gözüne şöyle siper ederek uzaklara bakmak oldu. Gözleriyle bir müddet oraları taradıktan sonra aradığını buldu ve karşıki dağlarda ormanlık saha içinde bir nokta göstererek gayet sâkin, geyet mütevazı :

— İşte yüzbaşım, dedi. Bizim bacak orada şimdi...

* * *

Merasim başlamıştı. Herkes âbidenin merdivenine çıkıyor, içinden kopan hislerini etrafa taşırıyordu. Hemücük yüzü söyliyenlere karşı, değneklerine rağmen dimdik dinliyordu.

Iki âbide şimdi karşı karşıya gelmişti; fakat, Hemücük'ten daha canlı bir âbide yaratılabilir miydi?..

— Beum, sayende harbe gireceğim..

Dediğini hatırladım. O şuurlu azim, o temiz duygu ve bu fedakâr çelik adam; işte şimdi şu meçhul asker âbidesi önündeki bu malûm askerdi...

Ona baktıkça göğsüme bir şeyler oluyordu. Nefesimi tatlı bir güçlükle alabiliyordum. Her tarafım sapır sapır titriyor ve dudaklarım ürperiyordu..; gözlerimden yaşlar boşandı.

Yavaşça onu dürttüm. Görünmez ve kudretli bir hissin sevkiyle tâ en içimden gelen bir nefesi bir sır gibi onun kulağına üfledim:

— Yaşa Hemücük!...

KÖYLÜ VE ZİRAAT BANKASI

BİRAZ TARİH

KÖY, köylü, çifçi Ziraat Bankası.. Yarım asırdanberi daima biribirini hatırlatan kelimeler.. Çifçi çalışmak için bankaya, banka çalışmak için çifçiye muhtaç.. Banka köyün, köylü bankanın hayatına karışmış.. Banka köylünün, çifçinin bankası, köylü bankanın sermayedarı ve has müşterisi..

Köyün ve bankanın geçmiş zamanlarını tetkik edersek görürüz ki bunlar biribirlerine büyük yardımlar yapmışlardır. Mitat Paşa Ziraat Bankasının nüvesini teşkil eden ilk memleket sandığını 1863 te Rusçuk'ta kurarken çifçiyi mürabahacıların elinden kurtarmayı düşünmüştü. Bu sandık bir nevi yardım sandığı idi. Sermayesi köylünün verdiği mahsulâtın satılmasından husule gelen para ile birikecek, sonra ufak bir faizle sürüm ve ekim zamanında ihtiyacı olan çifçiye ödünç olarak verilecekti. İlk teşebbüsün faydası görülünce Tuna vilâyetinin diğer kazalarında da aynı şekilde sandıklar tesis olundu; bu teşkilât daha sonra, bütün vilâyetlerin kazalarına kadar teşmil edildi. Birkaç sene içinde memlekette yüzlerce sandık açıldı. Bu sandıklar ayrı ayrı ve müstakildi. Bir idareye tabi olmadıklarından işlemelerine bakmak ve onları murakabe etmek imkânı olmuyordu. Bir çokları idaresizlik yüzünden kapandılar. Nihayet 1888 de bunları bir idare altında toplamak düşünüldü. Hepsi bir merkez etrafında, onun şubeleri şeklinde toplanarak "Ziraat Bankası,, tesis olundu. Çifçinin vereceği hisse de tesbit e tayin edildi: Aşâr vergisinin onda biri "menafi hissesi,, namı altında ayrılarak her sene bankaya verilecek ve sermayeye ilâve olunacaktı. Sermaye, bir taraftan bu menafi hisseleri, diğer taraftan ikrazların getirdiği faizler yekûnile kabaracak, çoğalacaktı. Daha sonra Cümhuriyetin âşârı ilga etmesi üzerine arazi vergisinden % 6 sının Ziraat Bankasına verilmesine devam olundu, ve olunmaktadır.

Görülüyor ki, bankanın sermayesini çifçinin verdiği para teşkil etmektedir. Banka ise çifçiye yardım etmek için tesis olunmuştur. Çifçi bankaya, banka çifçiye bağlı..

Ziraat Bankası tesis edildiği zaman menafi sandıklarından devrolunan sermaye, 2 milyon lira idi. Bu miktar bugün 27 milyona çıkmıştır. 45 senede 13 buçuk misli artmış demektir.

KÖYLÜ VE BANKA:

1 — Cümhuriyetten evel:

Cümhuriyetten evel bankanın çifçi ile münasebet ve alâkası dar bir hudut içinde kalmıştı. Zürraın ihtiyaçlarından ziyade bankanın menfaatleri düşünülmüştü. Bankanın o zamanki nizamnamesine göre çifçiye ancak arazi rehini mukabilinde para verilirdi. Bi-

naenaleyh, bundan yalnız kâfi derecede arazisi olan çifçi, yani büyük ve orta çifçiler istifade edebilirlerdi. Küçük çifçinin ise rehine koyacak ne büyük bir tarlası, ne de geniş bir bağı olmadığından bankadan kredi bulamazdı. Neden sonra, tabiat âfetlerinden sıkıntıya düşenlere yalnız yemeklik ve tohumluk buğday tedarik edebilmeleri için zincirleme kefillikle para verilmesi düşünüldü. Fakat, bu, istisnaî bir haldi, ve Babıâliden müsaade almağa bağlı idi. Aynı zamanda, bir kredi muamelesinden ziyade bir yardım mahiyetinde idi. İkinci meşrutiyet devrinde, bu nvei muamelelerin biraz genişletilmesi düşünülmüşse de bu da, bir temenniden ibaret kalmıştı.

2 — Cümhuriyet devrinde:

a) İstikraz vasıtalarının genişle - mesi:

Halbuki memleket nüfusunun ekseriyetini teşkil eden küçük çifçi ziraatin belkemiğidir. Küçük çifçiyi korumağa, canlandırmağa çalışmak da cüm huriyetin ülkülerindendir. Banka, cümhuriyet devrinde küçük çifçinin ihtiyaçlarını da düşünerek onlara tohumluk ve çift hayvanı almak, ziraatlerini genişletmek ve iyileştirmek için muhtaç oldukları krediyi kolaylıkla verebilecek muamele şekilleri kurmuştur.

Bugün çifçi yalnız arazi ipoteği mukabilinde değil, zincirleme kefaletle, mahsulünü rehin ederek, meskûk altın veya borsaya kabul edilmiş tahviller mukabilinde de kredi bulabilmektedir.

Bankanın teşekkülünden cümhuriyetin ilânına kadar olan 35 senede (1888 — 1923) çifçiye verilen paraların yekûnu 22 milyonu geçmediği halde on cümhuriyet senesinde (1923 — 1933) bu rakam 105 milyonu bulmuştur ki cümhuriyet devrinde çifçiye verilen paraların ne derece artmış olduğunu gösterir.

b) Para alıp verme usullerinde kolaylık:

Bir taraftan Cümhuriyet Hükûmeti, diğer taraftan banka, borç alıp ödemede, çifçiye birçok kolaylıklar temin etmişlerdir.

Bu cümleden olarak 17 haziran 1930 ve 27 haziran 1932 tarihli kanunlar ile istikraz işlerindeki tapu muameleleri basitleştirilmiş ve çifçiye ait her nevi kredi işlerinde evrak, senetler, vesikalar, kayıtlar, damga, tapu, noter harçlarile muamele vergisinden ve sair her nevi vergi ve tekâliften muaf tutulmuştur.

Daha sonra gezici tahsil heyetleri teşkil edilerek çifçinin para vermek için kaza merkezindeki banka sandığına kadar gelip gitmesi mecburiyeti ortadan kaldırılmıştır. Gezici ikraz heyetleri de tecrübe edilmektedir. Borç ödemede de kolaylıklar gösterilmeğe başlanmıştır. Buhususta daima çifçinin ödeme takatinin derecesi nazarı dikkate alınmaktadır. Banka, hatta, son senelerde mahsul fiatlarının düşmesi dolayısile çifçinin borç ödemede nasıl müşküllerle karşılaştığını nazarı dikkate alarak 1930 senesine kadar olan borçlarını beş senelik taksitlere bağlamıştır.

Son iki senede ise çifçiyi borç ödemek için mahsulünü satmak külfetinden kurtarmak maksadile buğday gibi bazı mahsuller için para yerine aynen

mahsul kabulüne de başlanmıştır.

c) Banka köylünün parasını naklediyor:

Banka, köylünün yalnız kredi bulduğu bir yer değildir. Onun parasını da nakleder. Köylü memleketine parayı banka vasıtasile gönderir. Banka, Türkiyenin hemen her tarafına yayılmış olan 260 şube ve sandığı ile bu hususta müşterilerine büyük bir hizmet yapmaktadır.

d) Banka köylüyü tasarrufa alıştırıyor:

Köylüyü bankaya para yatırmaya alıştırmak da bankanın yaptığı büyük hizmetlerden biridir. Bizde esasen şehirlerde bile bu âdet henüz yerleşememiştir. Toprak altı küp kasası bankaların muhkem çelik kasalarına tercih ediliyor. Bu ölü yatan paraları bankaya celbedip onları işletmek, semere verir hale getirmek kolay bir iş değildir. Uzun zaman ve devamlı bir terbiye netiycesidir. Bunda, vak'a bir dereceye kadar emniyet ve itimadın de tesiri vardır. Ziraat Bankası yarım asırdanberi bütün memleketin itimadını kazanmış kuvvetli bir müessese olduğundan köylüyü bankacılık işlerine alıştırmakta büyük ve kıymetli bir rol oynamaktadır. Çifçinin tasarrufa alışması herhalde büyük bir tekâmüldür. Cümhuriyetten evel tasarruf sandığının ne olduğunu bile bilmiyen çifçi bugün para biriktirmeğe başlamıştır.

e) Banka köylüyü tenvire yardım diyor:

Gönül isterdi ki bankanın mütehassısları köylüyü aldığı parayı nasıl kullanacağı hakkında tenvir ve nasıl kullandığı hususunda murakabe etsin. Banka bunu yapmamış olmakla beraber köylere dağıttığı açık ifadeli, kolay okunur kitapçıklarla tenvir azifesini bir dereceye kadar ifaya çalışmıştır. Bir fikir vermek için bu kitapçıkların isimlerini yazıyoruz:

(Kooperatif kurun, kârlı satım için birleşin, çeşitli ziraat yap, sağlam ol, iyi tütüncü ol, bilgili ziraat, arıcı ol, düşük fiatlara karşı ne yapmalı, murabahacıdan kurtulmak için, yerli malı alalım, hep bir örnek temiz mal, veresiye mal alma, bağcı kardeş,...)

Bunlardan binlercesi dağıtılmış ve bugün mevcutları tükenmiştir. Son kalan nüshaları da Halkevleri Köycülük ubesi tevzi etmiştir.

f) Ziraî kredi kooperatifleri:

Bankanın sayılı hizmetlerinden biri de köylüyü kooperatif kurmağa teşvik etmesidir. Cümhuriyet Hükûmeti 1929 haziranında neşrettiği "Ziraî Kredi Kooperatifleri kanunu,, ile Ziraat Bankasını " kooperatiflerin ana bankası,, yapmıştır. Kooperatiflerin sermayelerini ortakların hisseleri teşkil ettiğinden, taksit taksit birikmesi lâzım gelen bu hisseler de başlangıçta büyük bir yekûna baliğ olmadığından Ziraat Bankası kooperatiflere, ehemmiyetlerine göre, birer kredi açmıştır.

Köylü azası olduğu kooperatiflerden rençber yevmiyesi, tohumluk, gübre, ilâç parası ve sair ziraat levazımı ile ziraat aletleri ve çift hayvanı tedariki gibi ihtiyaçları için kolayca ödünç para alabilir.

Kanunun neşri tarihinden bugüne kadar kooperatiflerin ve ortaklarının artma derecesile sermayelerinin çoğalmasını, bankanın onlara yardımını, onların da köylüye yardımını gösterir bir tabloyu atiye dercediyoruz:

Sene		Kooperatif adedi	Ortak aeddi	Tahsil edilmiş adi sermaye	Kooperatiflerin ikrazatı
1930		191	20.170	806.959	1.935.651
1931		341	34.070	1.719.809	3.920.956
1932		590	52.733	2.520.645	7.562331
1933	6 aylık	637	58.363	2.775.346	8.925.214

Bu rakamlar diğer memleketlere nazaran yüksek değilse de memleketimiz gibi asırlarca cem'î teşekküllere bigâne kalmış bir memleket için, bilhassa cihan buhranının tabiî inikâslarından az çok müteessir bulunan bir devrede dört buçuk sene zarfında elde edilmiş olmasına göre çok manalıdır ve cümhuriyet hamlesinin bu sahadaki muvaffakiyetine canlı bir şahittir.

Son senelerde Ziraî Kredi Kooperatiflerine müvazi olarak satış kooperatifleri de teşekküle başlamaktadır ki bunlar, mahsullerin sürüm ve satışını temin etmek noktai nazarından birincilerin tamamlayıcısıdırlar.

Bu iki hareketin mütevazi olarak inkişafı memleketi yalnız iktısadiyat ve refah bakımından değil, içtimaiyat bakımından da yükseltecektir.

Görülüyor ki banka, cümhuriyet devrinde, çifçiye, teşekkülünden cümhuryiet devrine kadar olan zamankinden çok daha büyük faydalar temin etmiştir. Bununla beraber, şunu da kaydetmek lâzımdır ki bankanın cümhuriyet devrinde daha ziyade faaliyete geçmesinin ve ikrazatı miktarının daha kabarık olmasının en büyük âmili cümhuriyetin ileri hamlesinin memleketin her tarafında tahrik ettiği umumî kalkınma ve onun iktısadî sahadaki akisleridir. Bu akisler geniş bir kredi ihtiyacı doğurmuş, bu ihtiyacın tatmini ise millî bankalara teveccüh etmiştir.

KÖYCÜLER BÖLÜMÜ

BAYRAMI KÖYE GÖTÜRENLER

KEMAL, *Edirne'de muallim*

[ÜLKÜ, geçen sayısında cümhuriyetin onuncu yıldönümüne tahsis ettiği için " Köycüler bölümü „ nü koymamıştı. Geçen sayıdaki eksikliği ülkü, bu sayısında telafi etmeğe çalışmıştır. Bu sayıdaki " Köycüler bölümü „ nün öncülüğünü Büyük Bayramın en içli tezahurlerinden birini anlatan bir yazı yapmaktadır.

Cümhuriyetin Onuncu yıldönümü bayramı heyecanını aynı üç günde bütün memlekette yayan, aynı samimiyetle bütün memlekete duyuran ilk büyük millî bayram olmuştur. Şüphe yok ki, bu bayramın bütün tezahurlerinin ayrı ayrı değerleri vardır. Fakat itiraf etmek de lazımdır ki, tezahurcüler arasında bu bayramı fırsat edinip kendilerini ileri sürmek isteyenler de az olmamıştır. Bazı nutuklarda, konferanslarda, makalelerde " sena „ bahsine fazla yer verilmiş, gazetelere, mecmualara, kitaplara inkılâp işlerini ve inkılâp büyüklerini tanıtmak bakımından faydası olmıyan resimle çokça konmuştur. İnkılâbın beklediği övme değil, anlıyarak ve duyarak sevme, anlatarak ve duyarak sevdirmedir. Ve bu münasebetle hatırlamak gerektir ki, anlatmak, duyurmak ve sevdirmek için yegâne vasıta söz değildir; hattâ en iyi vasıta söz değildir. İnkılâbı sözden ziyade işle yaymak semerelidir. Bilhassa nüfusunun çoğu köylü olan bir memlekette sözden ziyade işe yer vermek icabeder. İşle elele gittiği zamandır ki, sözün de değeri artar.]

BÜYÜK Bayramdan bir gün evel 28. 10. 1933 Cumartesi sabahı saat sekizde Edirne'den hareket ettik. Kafile, muallim mektebi talebelerinden onbeş genç ile bir de muallimlerinden ibaretti. Seyahati hazırlıyan, bu arzuyu içinden duyan Türk gencidir. Bunu müştereken teşkilâtlandıran mektebin idaresi ile Fırka ve Vilâyetimizdir. Gençler, " biz bayramı Türk milletinin özü demek olan köylümüzle beraber yapacağız, saltanatın ihmal ettiği istidatlı kafasına ve ruhuna Türkiye'mizin yücelme ülküsü için iman ve umut vereceğiz ... „ diyorlardı

On yılın sonunda başlıyan bu köycülük ülküsü geç kalmış değildir. Bunu ancak cümhuriyet mektebinde yetişen, ülkülenen genç duyabilirdi. Bu duygudaki genç de ancak on yılda yetişebilirdi.

Cümhuriyetin yaptığı işlerden biri ve birincisi yepyeni ve milletini hakkiyle seven bir gençlik yetiştirmesidir. Eski nesilden tortulanma riyakâr bir ruhla, doyurulamıyan ihtiraslarla memleketin içine fesat so-

kan, halka uzaktan, yumuşak koltuklarda, yahut pis kokulu kahve köşelerinde oturarak acıyan insanlara bu gençliğin hınç gütmesi de onun inkılâpçı ve halkçı ruhunun başlıca vasıflarından biridir.

Genç diyor ki :,

— Efendi, demokrasiye inanıyor, halka acıyor musun ? Laf istemiyoruz, fesat istemiyoruz. Ya, git halkın ve köylünün tekâmülüne hizmet et veyahut birliği bozan, heyecanı söndüren hançereni yumruğumla yırtarım.

Kurtuluş : Bu bir davadır. Bu davanın bir tek cevabı vardır : Kırmızı koltukları ve kahve köşelerini bırakarak halk tabakalarına sokulmak ve gürültüsüzce çalışmaktır. Gevezelikten, dedikodudan nefret eden gençlik, memleketin ortasında Dumlupınar gibi yükseliyor.

İşte bu gençlerden küçük bir gurup Trakyamızın Lalapaşa nahiyesinde yedi gün fikir ve heyecan savaşı yaptı. Bu savaşta asil, mütevazı bir kahraman olan nahiye müdürü Osman bey, öncü idi. Bizi köye selâmetliyen İbrahim bey ve arkadaşları tekrar köye kadar gelerek gençliğin heyecanlarını körüklediler. Gençler, bu köylerde İstiklâl, Yarım Osman piyeslerini temsil ettiler. İstiklâl, Cümhuriyet marşlarını, ve mektep marşları ve halk şarkıları söylediler; hasbıhal ettiler; nutuklar verdiler.

Halkın dizinin dibinde onunla ayran içtiler. Ayran çanağından köylü sevgisini yudum yudum değil, kandırıcı bir hamleyle içtiler. Köylü, yanında samimî bir tebessümle içten konuşan ve sahiden kendisini candan seven bu gençlerin peşini bırakmadı. Köy köy peşimiz sıra kötürümler bile ihtiyar merkeplerine binerek bizi takip ettiler.

Türk milleti, köylü demektir. Köylü çok istidatlı, akıllı olduğundan, kendisiyle ilk defa çatık kaşlı konuşmıyan şehirli gencinin gözlerinden sevgiyi bir umut, bir teselli gibi içti, sarhoş oldu ve sevindi. Bu sevinç onu, tepeleri tırmanan kafilenin peşi sıra sürükledi.

Ne yazalım, ne söyliyelim ? Sözler duygularımızı anlatamaz... İnsan, çok duyduğu zaman susuyor.

Cümhuriyet genci için ülkü, kerpiçten kara köyleri, taştan ve beyaz renkte kurmak, bilgisiz, karanlık kafaları aydınlatmaktır.

Tavazu ve iş sevgisini duyan gençlik, allahlaşan bir varlıktır. Yeni büyük Türk medeniyetini o yaratacaktır.

KÖY ZİRAATİ

ZİRAAT KURSLARI

İzmir Valisi KÂZIM PAŞA'nın *İzmir kursunu açma nutku*

CUMHURIYETIN ne büyük ve ne müstesna eseridir ki, ziraî inkılâbın ruhunu ifade edecek bu kurslarda beraber bulunuyoruz, beraber göreceğiz, öğreneceğiz, çalışacak ve istifade edeceğiz.

Ziraî inkılâp dedim. Bu kelime Türk Cümhuriyeti inkılâp silsilesinde ifadenin tam manasile en mühim yer tutan bir hadise yani köylü inkılâbı olacaktır. Türk çifçisi bütün dünyada çalışkanlığı, fazla gayreti ve namuskârlığiyle tanınmıştır. Bununla beraber Türkiye bir çifçi memleketidir. Türk çifçisinin yükselmesi, yeni ilimlerle mücehhez olması ve cümhuriyetinin attığı dev adımlarına ayak uydurarak beraberce yürüyebilmesi için yüksek makamlar bu mühim nokta üzerinde durmuş ve candan meşgul olmağa başlamıştır. Bütün Ziraat mekteplerimizin çalışma tarzları değişmiştir. İlk ve muallim mektepleri ziraat programları yeniden hazırlanmaktadır. Size ders gösterecek olan muallimlerin çoğu Almanyada amelî ve nazarî bir şekilde çalışmış ve yetiştirilmiştir. Bunlardan ve bunlara benzer mütehassıslardan, onların eserlerinden istifade ederek memleketimizin modern ziraat sistemini kuracağız. Eskişehir tohum ıslah, rasadatı havaiye, Bursanın ipek istasyonları ve İzmir ziraat, haşarat, bağcılık enstitüsü hep bu yeni sistemin ve şuurlu faaliyetin hükûmetçe kurulmuş eserleridir. Ve bunlar biribirini takip edecektir. Boşlukları dolduracağız. Fakat bunlar kâfi midir arkadaşlar?. Asla! Ziraat mesleğinin hakikî rejimini ilk mekteplerde ve köylü bünyesi üzerinde kurmağa başladığımız günlerden itibaren bu inkılâp tam manasile hedefine varacak, yerleşecek ve kökleşecektir. Hiç şüphesiz ki bu inkılâbın da en kıymetli elemanları da her inkılâpta olduğu gibi ilkmektep muallimleridir. Muallimlerimiz canlıdır, zekidir, heyecanlıdır, her şeyi yapar. Fakat ziraat inkılâbını başarmak için bu sahadaki bilgisi eksiktir. Meselâ; bizim iktısadî varlığımıza kuvvet veren zeytin mahsulüne musallat sineğin, tarlayı harap eden fareler, tütüne, incire, üzüme, ormanlara ve hayvanlarımıza musallat olan haşerelere dair öz malûmatı yoktur. Köylülerimiz de bu düşmanları bilmez, bilmediği için de mücadele ve mahvedemez. Demin saydığım gibi ziraat istasyonlarımız, hava rasat merkezlerimiz ve enstitülerimiz var, fakat bunların bilgi tatbikatı muhite yayılmazsa, derinliklere götürülmezse ve bu dilden anlıyan olmazsa kıymeti ne olabilir. Bunun için köy gençliğinin üzerinde çok mühim rol sahibi olan ilk mektep mualliminin bu cepheden de eksiklerini tamamlayarak

çalışması ve inkılâbı kuruculuğundaki rolünü tamamlaması lâzımdır. O mektep çocuğu olduğu gibi mektep dışarısında çocukların babalarını yani köylüyü de kurtaracak, muhitine hakkile ışık salacaktır. Geçen sene İzmir vilâyeti bu büyük ihtiyacı duyduğu için yine burada böyle bir kurs açmış ve bu kurstan çok büyük eserler almıştı. Bu kursta okuyan muallimleri köylerinde ziyaret ettiğim zaman bu kanaatimi çok kuvvetlendirdiler. Geçen seneki kurstan çok istifade ettiklerini ve kendi benlikleri üzerinde değişiklikler olduğunu söylediler. Muallimler içtimaî bünyemizde muhakkak ki aşk ve nur kaynağıdırlar. O başlı başına küçük bir cihandır. Milletin en ağır vazifesi muhakkak ki onun temiz omuzlarına yükletilmiştir. Ondan bütün millet Türk inkılâbını, millî kültür ve refahı yaymasını beklemektedir. İşte onun da eksikliğini doldurmak, rehberlik etmek, hazırlık yapmak bizim vazifemizdir, borcumuzdur ki kendisini kursa davet etmekle, onlara yeni eserler hazırlamakla, bu vazifemi zi yapmış oluyoruz. Büyük Maarif ve Ziraat Vekillerimiz bu ziraî inkılâbı devletşümul bir şekle sokmuş, vatanın dört köşesinde bu kursları açmıştır. Hedef, düşündüğümüz ve anladığım gibi pek büyüktür. Artık çok yakından tanıdığım, harimine girdiğim Türk köylüsü pek saf, samimî ve temizdir. Muallim de kendisini ona sevdirir ve saydırırsa bulunduğu muhitte sevgi ve saygı kazanır ve hedefine, her hamlesine çabuk ulaşır. Köyde çalışan bir muallim tahsil çağındaki çocuklarla meşguldür. O çocukları ki mektep tatillerinde babalarının tabiî birer staj yerleridir. En az altı ay tarlalarında, evlerinde bağ ve bahçesinde babalarından örnek olarak aldıkları her sahadaki bilgi ve görgü tamamile gayri kâfidir. Ve hatta fena görgüleri çoktur. Şu halde çocuğun kafasına babasının bildiğinden daha yeni ilmî ve amelî bir takım fikirler eklenmezse ve bu suretle onların varlığı aydınlatılmazsa o çcouk yarınki istikbal ve yarınki ihtiyaçlarının ağırlığı karşısında ve pek dar bir çerçeve içinde ezilip kalır. İşte köy muallimi bu eksiği tamamlıyacaktır. Karanlığı yırtacaktır. Çünkü o memleketin içtimaî hayatında dümen tutan bir nazım gibidir. O yalnız köylü sefinesinin dümenini tutan bir kaptandır. İşte ziraî inkılâp, vasıl olacağımız nokta budur.

Toprağı tohumuna veya tohumunu toprağa uyduramıyan köylüler ve çifçiler, fidanlarına ârız olan hastalıklar karşısında bunu mukadder bir âkıbet gibi telâkki eden ve toprağın beslenmesini, gübrenin faydasını bilmiyen mütevekkil insanlar artık Türkiyede kalmıyacaktır. İşte gittiğimiz yol, tuttuğumuz yol, istikamet budur. Ve ancak muallimler yapacaktır. Fakat bu varlığı ancak ziraî inkılâp başaracaktır. Avrupadaki mekteplerden yetişen bir muallim altı ay ziraat kursu gördükten sonra ancak vazifesi başına geçtiğini işidiyor ve okuyoruz. Demek ki garplılar da muallimlerini amelî, nazarî ve ziraî bilgilerle mutlaka mecbur bir iş olarak nurlattırıyor. Bugün devlet merkezinin ve büyük merkezlerden teşkilât muhite doğru giderken muhitten de merkeze gelen hareketlerle de yolda karşılaşacak olursa mesafe bu suretle az za

manda katedilmiş olacaktır. Ben arkadaşlarımla metodik ders mahiyetinde değil tecrübelerimden, müşahedelerimden istifade ederek hasbihal şeklinde konuşmayı tasarlamıştım. Onun içindir ki ufak tefek notlarımı ve hatıralarımı size bir ders serisi halinde değil karışık olarak söylüyorum. Meselâ; basit telâkki ettiğimiz arıcılık, tavukçuluk, meyvacılık ve tavşancılıktan bahsedeceğim. Bunlar bizim memleketimizde henüz tanınmamıştır. Bu işlerle Amerikada, Avrupada büyük mikyasta uğraşıp ev iktısadiyatında yüksek neticeler alan aileler vardır. Tabiat ve muhit bunları fazlasile vermiştir. Fakat biz istifade edemiyoruz. Geçen sene Himayei Etfal Umumî reisi Kırklareli mebusu Dr. Fuat Beyefendi yine burada bu bilgiler üzerinde tetkikata müstenit çok esaslı fikirler vermişti. Tavuk, horoz, yumurta bizim köylünün bilhassa mübadele vasıtasıdır. Yalnız vilâyetimizde (40) bin arı kovanı ardır. Fakat günün birinde falan köyün bütün tavukları kırana tutulmuş ölmüş gitmiştir. Arılar donmuştur, küf, pas hastalığına tutulmuştur. Bunu köylü, tedbirsiz, bilgisiz köylü Allahtan gelen bir musibet gibi telâkki eder. Fakat bunun bir mikrobu olduğunu anlatırsanız, tedbirlerini önceden öğretirseniz kurtulur, aksi haldedir ki fena neticenin verdiği mahrumiyete katlanır. Çünkü henüz teşkilâta girmemiş ve bakım şartlarının salgın aşılarını öğrenmemiştir. Işte ona bu yolu bizler göstereceğiz. Işte şimdi bu dersleri, bu tatbikatta göreceğiz ve öğreneceğiz. Türkiyemizin tavukları, yani hayatta mübadele vasıtası olan millî serveti böyle kurtaracağız. Bugün hakikaten sanayii cesime haline gelmiş olan tavukçuluk, tavşancılık başka memleketlerde milyonlar kazandırmaktadır. Avrupada, Amerikada 340 yumurta vermek suretile rekor kıran tavukları, 3 - 4 okka ağırlığına getirilen etli ve yumurtalı tavuklar vardır. Fakat bunun yanında kolera, ishal, difteri aşıları gibi sıhhî tertibat alınmıştır. Bu hayvanların kalorileri tam verilmek suretile yumurta inkişafı temin edilmiştir. Meselâ bunlara istiridye, balık, kemik tozları verilmekle gıdaları takviye edilmekte ve ucuza maledilmektedir. Ankaradaki tavuk enstitüsü stasyonu da yumurta adedini (260 - 280) e çıkarmıştır. Az zamanda memlekette, mekteplerde, köylerde pek çok tavuk istasyonu tesis edilmiştir. Bu istasyonları muallimler nezaretinde köylere soktuğumuz gün ve bakım usullerini kurduğumuz zaman yerli tavuklarımızın vereceği netice çok parlak olacaktır. Kursta bulunan muallimlerimiz bu neticenin alınmasında çok büyük bir âmil olacaklardır.

Arıcılık bizde henüz karakovan, karasepet devrindedir. Bunlardan ancak üç beş okka bal alınabilir. Arıcılık, tarihin enginlerinden gelir. Bu karakovan, karasepet yaban arılarının hücumuna müsait olduğu gibi küf ve pas hastalığını da yaparlar. Bu suretle arılarımız ölür. Ve bu karasepetler mürakaba edilemez.

Amerika, Macar ve Balkan kovanları fennî ve kontrollu bir şekilde söylediğim arızayı meneder. Bu tarz kovanlardan 40 - 50 okka bal almak kabildir. Bunların içinde 60 - 100

bin arı vardır. Bunun tekniğini köylü bilirse neticenin ne olacağını siz tahmin ediniz. Bu harekete küçük mikyasta başlanmıştır.

Tavuşancılık da böyledir. Hattâ Avrupa'nın ve Amerika'nın damızlığı Ankara tavşanlarının soyundandır. Fransa, bunda çok ileri gitmiştir. Yalnız bunların tüyünden 10 lira almak kabildir. Görüyoruz ki, bu işlere çok ehemmiyet verilmiştir.

Hulâsa, kıymetli arkadaşlarım;

Galile'nin koyduğu manivela gibi *Gazi İnkılâp Mektebi,* Türk köylüsünü kaldıracak, dalaletten kurtaracaktır.

İyi çalışmak, iktısatlı ve tutumlu çalışmak, elbirliğiyle ve kendi eliyle çalışmak, malını düşürmemek, malını azaltmamak istihsalci için en büyük iştir. Basit gibi görünen bir ambalaj işi bile, günün en büyük ve mühim teknik işi olmuştur. Bugün Japonya'dan Avrupa'ya kadar yumurtalar pürüssüz ve arızasız sevkedilmektedir. Bizde yumurtaları, meyveleri, her şeyi iyi bir ambalaja tabi tutmak için bu bilgileri adamakıllı öğretmeğe borçluyuz.

Biraz da meyveciliği anlatayım:

Meselâ, Ödemiş'te 48 türlü mahsul yetişir. Bu muhit polikültür yani, türlü ekime uygun, tabiî bir sahadır. Burada çifçi az çok geçinebilir. Çünkü bir yıl yetişmiyen herhangi bir veya bir kaç mahsulün yerini diğer bir mahsul telâfi eder. Çeşitli ekim, en iyi iktısadî bir usuldür, rençber varlık kazanır. Bunun için köylülerimiz bu âdete bağlanmalıdır. Ve toprağın kabiliyetine göre verimli çeşitlerini artırmağa çalışmalıyız.

Meyvecilik, Türkiye'nin ufuklarında parlıyan zengin bir harekettir. Romanya, Balkanların ve Avrupa'nın bir zahire ambarı ise, Türkiye'de Avrupa'nın olgun bir meyve bahçesi olabilir. Çünkü memleketimizde yetişen meyveler gayet nefistir. Malatya'nın kayısısı bütün dünya piyasasında tanınmıştır.

Baltık denizinin etrafını çeviren bütün memleketler, muhit ve iklim şeraiti itibariyle kuru meyveye yaz ve kış muhtaçtırlar. Memleketimiz bu ihtiyacı yaz, kış bol bol tatmin edebilir. Ege mıntakası ve İzmir civarı yaş ve kuru meyve yapar. İsparta'nın hemşehrisi olduğum için son yaptığım ziyarette köylüyü tanımak istedim. İncili Çavuş'un köyü olan 1400 rakımlı Sav köyüne gittim. Ağaçlar erik ve vişne dolu idi. Bundan gibi erik ve vişne dolu idi. Bundan istifade edemiyorlardı. Bu zengin köyde köylü en ziyade eşeklerle çektiği odunlarla geçiniyor. Buna çok acıdım. İşte bu faydaları muallim anlatacaktır. Köylüyü verimli yapacaktır.

Hayvan ıslahı: Mühendis Aziz Beyin Avrupa, Macaristan sergilerinden getirdiği malûmata nazaran Macaristan Harbiumumîde kaybettiği hayvanları 12 sene içinde tekrar temin etmek imkânını bulmuştur. Bu azim bir hadisedir. Bizde de bu vazifeyi ve bu işleri Yarış Atları Islah Cemiyeti yapmaktadır.

Sivas'ın Aziziye kasabasında bu sene ordu kırkbin liralık hayvan mübayaa etmiştir. Macarlar günde 40

okka süt veren inekleri kâfi görmüyor ve inek neslini çok daha ıslah etmek istiyor.

Ege mıntakası, ıslah işinde büyük tecrübelerden sonra Montapon ve Plevne boğalarından istifade etmek suretiyle döl almıştır.

Merkep cinsini de ıslah için Kıbkıymetli esterler elde etmek için Kıbrıs'a gönderdiğimiz Baytar Müdürü Adil Bey vasıtasiyle 25 merkep aygırı getirttik. Bunların hareketi büyüktür. Yetişecek esterlerden memleket çok istifade edecektir.

Ordu, bir makineli tüfek esterini 300 liraya satın almaktadır. Bu esterler yetiştirilince büyük paradır. Gelecek sene vilâyetimizde enaz 1000 ester yavrusu olacaktır. Bursa Vilâyetinde tesadüf ettiğim bir merkep aygırının 12 senedenberi aktif olduğunu öğrendim. Bu suretle yapılacak faaliyetin memleket için iyi bir ekonomi teşkil edeceği anlaşılır.

Koşu ve koşum hayvanları da böyledir. Atın çoğalması, toprak ve ziraat işlerinde çifçiye yardım ederek köylünün iktısadî bir şekilde inkişafında mühim bir rol oynıyacaktır. Yarış ve Islah Encümeni ve programı geniş bir hareket yapmıştır.

Kredi kooperatifleri : Bunların memleketimizde ilk kurulma şerefi vilâyetimize aittir. Rençberimizin ziraî ve iktısadî sahalarda başlıca ve en emin yardım müesseseleridir. Sermayesi 80,000 liraya çıkan bir tek köy kredi kooperatifimiz vardır. Umum vilâyet kredi kooperatiflerinin sermayesi 1,200,000 lirayı bulmuştur. Artık köylünün içtimaî bünyesini kıran, kemiren faiz ve mürabahacılık ortadan kaldırılmıştır. Tam seksen tane kooperatifimiz vardır. Bütün köylerde kredi kooperatif işlerini kim yapıyor biliyor musunuz ? Sizin yetiştirdiğiniz beşinci sınıfı tamamlıyan talebeleriniz... İşte çoğu en son sistem muhasebe ve muamelata ait 12 defteri tutmak ve icabında Ziraat Bankalarına muhasebe usullerine göre hesap vermek gibi işlerde bunlar, muvaffakiyetle çalışmaktadırlar.

Bundan sonra köyleri başka çeşit kooperatiflerle de donatmak, alım, satım, kredi istihsal, istihlâk ve her türlü iktısadî yollara doğru gitmeğe mecbur olduğumuzu da unutmıyalım.

Arkadaşlar; memlekette büyük ve hareketin birer ışığısınız. köylerinize başlıyor; sizler bu canlı ve kaynaşan manası çok geniş ve derin bir hareket gittiğiniz zaman, köylüler sizin etrafınıza pervane gibi üşüşecek ve sizden nur almağa geleceklerdir.

Ziraî inkılâp, Türkiye Cümhuriyetinde yaşıyan bütün köylüyü karanlıktan ve hüzünden kurtaracaktır. Köylünün karanlıktan ve hüzünden kurtulması, devleti ve yurdumuzu nurlandıracak, refah ve saadete götürecektir. En büyüğümüzden, yani Büyük Gazi'mizden en küçük köyümüzde çalışan fedakâr muallimimize kadar bu asil isteği başarmak bir vatan borcudur, ülkümüzün açık yoludur. Bunu sizden istemekte haklıyız, sağ olunuz...

KÖY İÇTİMAİYATI

KÖYLÜ

Trakyalı ALİ GALİP

BUGUN memleketimizde nüfusun dörtte üçünü köylüler teşkil etmektedir. Bu büyük nüfus kütlesi memleketin geniş sahalarına yayılmış, münbit topraklarını ekip biçmekte, geniş otlak ve yaylaklarda hayvanlar yetiştirmektedir.

Şehirliden tamamen başka bir hayat yaşamakta olan köylüler, memleketin bilfiil sahibi ve efendisidirler. Onlar geniş kırlarda güzel havalar içinde yaşarlar. Hemen her vakit alınlarından terler akıtarak topraklardan ekmeklerini çıkarmaktadırlar. Çıkardıkları ekinler ve yetiştirdikleri meyvalar, sebzelerle şehirlileri beslerler; ürettikleri koyunların, keçilerin, sığırların sütleri, etleri şehirlilerin başlı gıdalarını teşkil eder. Pamukları, ketenleri, yünleri ile de elbiselerimizin ilk maddelerini vermektedirler.

Memleketin istihsalâtı denince ilk hatıra köylünün meydana getirdiği mahsul gelir. Ve keza müstahsil söylenince de ilk hatıra gelen çifçidir.

Mahsullerile kendinden sonra şehirliyi de besliyen köylü malile ve canile devletin en sağlam bir temelini teşkil eylemektedir. Vergilerin büyük yekûnlarını o vermekte, askerî kıtaların geniş saflarını o doldurmaktadır.

Köylü hemen, bütün istihsalâtını ya doğrudan doğruya veya hayvan vasıtasile topraktan almaktadır. O yaz demez kış demez, durmaz çalışır. Yazın en kızgın günlerinde ya çapa elinde mısır, bostan kazmakta veya orak elinde ekin biçmekle uğraşmakta ve alnından akaan terlerle güneşin kızgınlığını gidermektedir. Kışın donlu günlerinde ya sapan ve pulluk arkasında tarla sürmekle meşguldür, veya dikeli elinde bağ, bahçe kazmakla uğraşır veyahut baltasile odununu kesmekte ve tırpanile çalıları doğramaktadır.

Onun için yazda da, güz ve illkyazda da, karakışta da çalışmak vardır. O yılın oniki ayında durmaksızın çalışır. Onun bütün kazançları alnından akan terlerin karşılığıdır.

O daima bu alnının terile kazancını hak eder. Her kazandığı şey bu terli emeklerinin meyvasıdır. O bu meyvaları en derin istirahati kalp ile ve en derin temelli bir hak ile istihlâk eder. Böyle istihlâk etmek de ona yaraşır.

Toprakta çalışmak çok kere dağınıklığı icap ettirmiştir ve ettirmektedir. Ovalarda, verimi çok yerlerde tarlaları, bahçeleri yanyana dizmek ve nüfusları da kesif bir halde bir yerde oturtmak kabil olabiliyorsa da dağlık ve bayırlık yerlerde bu topluluğu yapmağa çifçilik müsaade vermemektedir.

Köylü toprağını bir an evel işlemek için toprağının yakınında yurt

tutmağı tercih ediyor. Tarlasına gidip gelmek için sarfedilecek zamanı ve emeği tarlasının imarına sarfa mecburdur.

Sürülerini yayarak doyurmakla uğraşan köylü de bu sürülerini tarlalık, bahçelik olmıyan yerlerde yaymağa ve bunun için de mamurelerden uzaklara gitmeğe mecbur kalıyor.

Işte bu mecburiyetler köylüyü az toplu kalmağa ve küçük küçük köyler kurmağa, bazan köylerden de vazgeçerek damlar, obalar, huğlar, komlar yapmağa ve ağıllarını da köylerden uzaklarda meydana getirmeğe zorlamıştır.

Küçük köylerde, obalarda, damlarda, huğlarda, komlarda oturanların medenî hayat gidişinden, ilim ve fenden haberdar olmalarına ve hatta büyükçe ve büyük köylerin bile kasabalılar ve şehirliler kadar bilgiden nasibedar olmalarına imkân yoktur. Bundan dolayıdır ki bu büyük kütle, kırların sahibi bu müstahsil halk ekseriyetle cahil kalmıştır ve kalmaktadır.

Köylerin küçük ve dağınık olmaları dolayısile idareleri kasaba ve şehirlere benzemez. Kasaba ve şehirlerde devletin her sınıftan muhtelif yüksek memuralrı bulunabildiği halde köylerde bunlardan birini olsun bulundurmak kabil olamaz. İdarei umumiye namına hareket eden memurlardan köylere en çok uğrayan jandarma neferi "ve bazan karakol kumandanı,, ile tahsildarlardır. Daha büyük memurların uğraması maslahata ve tesadüfe bağlıdır. Ve çok nadir olur. Nahiye teşkilâtı olan yerlerde nahiye müdürleri de sıkça uğrarlar. Şu halde asıl köy idareleri köyün kendi kendisine kalıyor. Ve resmî olarak muhtar ve ihtiyar heyeti elinde bulunuyor.

Çok kere muhtar ve ihtiyar heyeti de o köyde veya civar köylerde veya şehirde herhangi bir zatın nüfuzu altında hareket ederler.

Saf ve temiz ve çok çalışkan olan bu büyük tabakanın alın terine karşılık elde ettiği kazancına göz dikenler de az değildir. Bu göz dikenler köylünün cahilliğinden istifade ederek bu saflığını ve onu suiistimal etmişlerdir. Köy idarelerinin ayrı oluşu bu suiistimale en müsait zemini açmaktadır.

Köylünün kazancına göz dikenleri muhtelif şekillerde görürüz: Bunları iki bölüme ayırmak kabildir. Biri kanuna aykırı gidenler, diğeri kanunî kisve içinde yürüyenler.

Kanuna aykırı gidenler:
Adi hırsızlar,
Yol kesenler,
Ev ve köy basanlar,
Daha yüksek şaki çeteleri.

Kanunî kisve içinde yürüyenler de:
Aşâr ve vergi mültezimleri,
Bazı ağalar ve beyler (bazı eşraf),
Bazı sermayedarlar ve adamlar,
Ve saire....

Yumurta ve tavuk hırsızlığı ile köylerde başlıyan hırsızlıkların köylü mütesanit ve muhtar ve ihtiyar heyeti nafiz iseler daha başlangıçta failleri bulunarak — çok kere kendilerine göre cezalandırılarak — önü kesilir. Ancak köylü mütesanit olmaz ve muhtarlar ve azalar da nüfuzlu bulunmaz iseler bu küçük hırsızlık yavaş yavaş genişler, kuzu ve oğlağa, oradan koyun ve keçiye geçer, daha da ileri giderek büyük hayvan hırsızlığı şeklini alır. Hayvan hırsızlığı bazen o kadar ge-

nişler ki, geniş bir mıntaka içinde muntazam işliyen bir şebeke haline girer, ortalığı kasıp kavurur. Bazen o kadar cüretli bir şekil alır ki, hayvan sahipleri silah ellerinde gece gündüz hayvanlarını beklemeğe mecbur olurlar.

Köylülerin en sındıkları hırsızlık, hayvan hırsızlığıdır. Bu hırsızlıktan bazen binlerle çifçinin koşumsuz kaldıkları, işlerini yüzüstü terke mecbur oldukları görülür.

Memleketimizde bazı mıntakalarda hayvan hırsızlığı çok müzmin bir şekilde uzun zaman devam etmiştir. Ve nüksetmek için de ufak bir fırsat bekler.

Geniş mikyastaki ve şebekeli hayvan hırsızlıklarında bazı köy ağalarının ve şehir beylerinin de alâka peyda ettikleri görülmüştür.

Bazı kere hırsızlığa başlıyanların cüretlerini artırarak işi şakavete döktükleri ve yol kesmeğe kadar da vardıkları görülür.

Yollar ekseriya köylü, kasaba ve şehirlerde mahsullerini satıp paraya tahvil ederek döndükleri zamanlar kesilir. En çok pazar dönüşleri bu tehlikelre maruz kalır.

Yol kesenler, hemen daima hüviyetlerini gizliyerek bu işi yaparlar. Yaptıktan sonra izlerini kaybetmeğe çalışırlar.

Bazı kere de bunlar cüretlerini daha ileriye götürerek köylerde ekseriya gece ve bazen gündüz evleri basarlar ve bazı kereler de bütün köyü basıp soyarlar.

Yaptığı yanına kâr kalmak suretiyle yüz bulan bazı şerirler de vardır ki, bulundukları mıntakanın bir nevi derebeyi kesilirler.

Bu yolda derebeyi kesilenlere çok kere öteden beriden bazı şerirler de iltihak ederler. Bunlar zemini müsait bulurlar ve idareyi gevşek görürlerse bir şaki çetesi halinde faaliyete geçerler. Bazen bu çeteler muvakkat bir zaman faaliyet gösterip birden dağılırlar ve sinerler. Bazen uzun zaman devam ederler ve takiple ortadan kalkarlar.

Gerek hırsızlık, gerek yol kesmek ve gerek köy ve ev basmak ve şakavet yapmak suretiyle şöhret kazanan adamların ister hükûmetçe takip ve derdest edilip cezalandırılmış olsunlar ve ister bir tarafa sinip hükûmetin takibinden kurtulmuş bulunsunlar köylü üzerinde büyük tesirleri vardır. Bu tesirler, bu adamların ömrünce yaşar .

Bunlar âdeta bir nevi saygı görürler.

Bu telakki oldukça bu fenalıkları kamçılar.

Hırsızlık vakalarının pek çoğu, ev basmalarının bir kısmı hükûmetin haberi olmadan olup biter ve kapanır. Çok köylü — daha büyüğü başına gelmesinden korkarak — bunları gizler, hükûmete bildirmez. Yol kesme, köy basma ve yüksek şakavet, hemen her vakit hükûmetçe haber alınılır. Yalnız bazen failleri meçhul kalır ve bazen malûm olur da ele geçmez. Ve bazen ele geçer de kâfi delil bulunamıyarak mahkûm edilmezler. Bazen de tam cezalarını bulurlar.

Bunların her şeklinin köylü üzerindeki tesirleri çok mühimdir. Her-

biri sureti mahsusada tetkik edilmeğe şayandır. Hemen kat'î olarak denilebilir ki, hükûmet organları işi sıkı tuttukları zamanlar bu hadiselerden hiçbiri olmaz. Olmakta ise bütün failler kendilerini bu hadise - lerden çekerler ve ortalık birden sütlimanlık olur.

İdare gevşeklik gösterince bunlar tekrar meydana çıkarlar. Önce ufak denemeler yapılır, arkadan genişleyiverir birden sahayı kaplar.

Kanuna, kisveye bürünerek yürüyenlerden köylü çok ezilmiş ve çok yılmıştır. Bunlar çok kere kanunu kullananları kendilerine zahir yapmağı bilmişler ve kanun himayesi altında yürümüşlerdir. Köylü çok kere bunlardan yaptığı şikâyetlerde haksız çıkarılmış ve bazen ağır muameleye de maruz kalmıştır.

Bunların en başında âşâr mültezimlerini ve eski zamanın vergi mültezimlerini ve mütesellimleri saymak çok doğru olur.

Âşârda evelleri onda ve sonraları sekizde birini vergi olarak almağı iltizam eden âşâr mültezimlerinin köylüye neler yapmış oldukları henüz hafızalarımızdan silinmemiştir. Bunun bizzat tadını tatmıyanlar veya gözleriyle görmiyenler de birçok hikâyelerini dinlemişlerdir.

Bilhassa " göğeri „ denilen yeşil mahsul üzerinden tahminle ve takdirle alınan âşâr, köylerden bağların ve meyveliklerin sökülmesini intaç edecek kadar derin zararlar yapmıştır. Bugün belki birer zümrüdin yeşilliklar içinde görmeğe muvaffak olmuş bulunmamız lâzım gelen Anadolu köylerinde tek bir ağaç, tek bir bağ kütüğü kalmamıştır. Mültezimden kurtulmak için varını yoğunu satıp yurdunu bırakan aileler de az değildir.

Kökü faodalite devrine; zeâmet ve timarlara ve Ulus ve Oymak Beylik ve ağalıklarına dayanan köy, kasaba ve şehir ağa ve beyleri köylü yününden incelenmeğe değer.

Ağa ve bey, almteriyle kazanmakta bulunan köylüye her vakit buyurmak emelindedir.

Gözünü onun kazancından ayırmak istemez.

O, köylüyü kendinden dun görmek ister; öyle bilir.

Köylünün hükûmette olan işine o tavassut etmek ister.

Evlenmesine de o karışmak arzusundadır.

O, tarlasını, çayırını,. bağını, otlağını köylü zararına genişletmek emelindedir.

Köylünün toprak nizalarına, diğer kavğalarına o karışmak ister.

İdarenin, zamanın, muhitin müsaadesine ve kabiliyetine göre köylüye o hakim olmak sevdasını taşır.

Köylü cephesinde en dikkatle tetkik olunmağa şayan bu ağa ve bey safhasıdır.

Ağa ve bey safhası yanı başında bir de köylüye sokulan sermayedar (1) ve bunun adamları safhası vardır.

Bu sermayedarlar, köylüye parasız kaldığı ve çok sıkıldığı devirler-

---

(1) Kasaba ve şehirlerde kendi ticaretanelerinde meşgul sermayedarlar burada maksut değildir.

de çok yüksek faizle para verirler. Yahut mahsulünü vaktinden evel çok ucuz fiyatle satın alırlar. Mahsul yetiştiği vakit köylünün ayağına adamlar gönderip mahsulünü türlü şekillerde yürüyerek ucuz fiyatle almağa uğraşır ve çok yerde muvaffak olurlar.

Bakkal vesaire şeklinde veresiye ve çok yüksek fiyatlerle mal vererek onu savarlar. Bu sermayedarın işi, ticaret namı altında köylünün alınteri mukabili mahsulünü kabil olduğu kadar ucuz almak ve köylünün istihlâk edeceği malları da mümkün olduğu kadar yüksek bedelle vermektir. Gene köylünün muhtaç olduğu parayı da kabil olduğu derecede yüksek faizle ikraz etmektir.

Köylünün büyük dertlerinden biri de sınır ve toprak kavgalarıdır. Toprakta dönüme değil, tapulardaki hududa itibar ediliş pek çok kavgalar doğurmuş ve doğurmaktadır. Köy sınırlarının da hududa itibar edilişi köyler arasında müzmin nizalar doğuruyor.

İşte köylü, kendisini hırsızın, yol kesenin, ev ve köy basanın ve şakinin kötülüğünden korumuş ve ağa ve beyin ve sermayedarın üzerindeki eli kesilmiş ve nizadan ve hele toprak kavgasından kurtulmuş gördüğü zaman mesut ve mutlu olduğuna inanır. Bunlardan bir veya birkaçının veya hepsinin tesiri altında kaldığı gün de kendini kara talihli saymaktadır.

Osmanlı devrinde köylü:

İdarenin bozulduğu ve gevşediği asırlarda köylü çok fazla ezilmiştir. Hele valiliklerin âdeta müzayede ile satılır bir şekil aldığı devirlerde valilerde kapı kollarını teşkil eden ücretli askerlerin bölük bölük Anadolu içlerine dağılıp şakavet yapmaları köyleri berbat etmiştir. Birçok köylüler dağ içlerinde ve müdafaası kabil derelerde köylerini yeniden kurmağa mecbur olmuşlardır. Böyle bir devirde diğer şakilerden köyleri kurtarmak bahse mevzu bile edilemez.

Timar ve zeamet devirlerinde ve timar ve zeamet sahiplerinin ve bunların adamlarının köylüye verdikleri yük de çok ağırdır.

Vakai harbiyeden sonra Yeniçerilerle beraber timar ve zeamet ocakları kalkmış, ancak onların yerine köy ağa ve beyleri kaim olmuş ve Ulus ve Oymak bey ve ağaları eskisi gibi kalmıştır. İslahat devrinin zaman zaman kudret gösteren ve memleketi şakavetten kurtaran adamları olmuş ise de bu da umumî ve şamil olmaktan uzak kalmıştır.

Kudretli idare memurlarının bulunduğu yerlerde köylü rahat etmiş ve zayif idare memurları olan yerlerde ise ezilmiştir.

Âşâr mültezimlerinin ve diğer mültezimlerin meşhur fenalıkları bu devirde vukua gelmiştir. Herhangi bir nüfuzlu zata dayanan bir mültezim ortalığı boş bulur, istediği gibi atını koştururdu.

Herhangi bir nüfuzlu zati kendine destek edinen bir sermayedar da bazen köylüyü haraca keserdi.

Bilhassa o devirde gayrı Türk sermayedarların hilekârâne Türk köylerine nüfuz ederek bütün mahsullerden maada yavaş yavaş topraklarını

da istilâ etmeleri çok mühim olmuştur. Adalardenizi ve Marmara sahillerinden dahile doğru Türk köylüsü sistematik bir şekilde gayrı Türk sermayedarlar tarafından sinsi sinsi kuvula gidiyordu.

Az sermaye ile Türk köylerine giren gayrı Türk bakkallar, hile ve desiselerle az zamanda sermayelerini köylümüzün sırtından çoğaltırlar ve yavaş yavaş köylüyü borçla sararlar ve ilkönce menkûl mallarını ve sonra topraklarını borç mukabili satın alırlar. Eli boş kalan köylü; köyünü, yurdunu bakkala bırakır ve kendisi daha içeriye çekilip giderdi. Bu köy de bakkalın akrabası veya adamlariyle dolar ve yerine gayrı Türk bir köy meydana gelirdi.

İstibdat devrinde gayrı Türk unsurların siyasî şakavetlerinden Türk köylüsü çok zararlar görmüştür.

Meşrutiyet devrinde köylü:

Meşrutiyet devri köylü için istibdat devrinden çok fazla farklı olmamıştır.

İlk meşrutiyet ilanı heyecanları üzerine birden her yerde hırsızlık, yolkesmeler, ev ve köy basmalar vesair şakavet durmuş ise de çok sürmeden gene devama başlamış ve bilhassa hapisanelerden boşalan azılı şakiler yeniden faaliyete geçmişlerdir.

Gönderilen kudretli idare memurlariyle bunların büyük fenalıklarının önüne geçilebilmiş ise de devam eden büyük gaileler, ondan sonra İtalyan, Balkan muharebeleri ve Umumî Harbin kopması gene köylüyü çok sarsmıştır. Alelhusus Umumî Harbin son devrelerinde çoğalan asker kaçakları köylüyü çok fazla ezmiştir.

Umumî Harp mütarekesi devrinin köylüye olan fenalıklarından burada bahsetmek zait olur. Gayrı Türk unsurların bütün gayızlariyle Türk'e, Türk köylüsüne hücumları ve bunların çıkardıkları şakavet çetelerinin yaptıkları fenalıklar büyük dersler almağa şayan bir haldedir.

Millî kuvvetlerin iç ve dış düşmanlara karşı Ulu Gazi emrinde faaliyete girişip kuvvet ve kudret gösterdiği zamana kadar Türk köylüsünün görmediği fenalıklar kalmamıştır.

Meşrutiyet devrinde âşâr mültezimleri, eşrafın harakâtı ve sermayedarların çalışma şekilleri de eski devirlerden çok farklı olmamıştır.

Cümhuriyet devrinde köylü:

Cümhuriyet devrinin en büyük nimetlerinden birisi emniyet ve asayişin şehirler ve köylerde devamlı bir surette temin edilmiş olmasıdır. Ne istibdat devirlerinde ve ne de meşrutiyet devrinde memleket içinde emniyet ve asayiş bu kadar iyi bir şekilde devamlı olarak temin edilememiştir.

Hırsızlığın, yol kesmenin ve diğer şakavetlerin bütün bütüne ortadan kaldırılmasına imkân yoktur. Ancak Cümhuriyet Hükûmeti bunları haber alır almaz ne pahasına olursa olsun yakalamakta ve emniyeti yerine koymaktadır.

Bugün köylerde ve bütün memlekette tam ve devamlı bir sükûnet hüküm sürmektedir. Bu, köylünün cümhuriyet devrinde nail olduğu nimetlerden en büyüğüdür.

Hükûmet, âşârı ve iltizamı kaldırmakla da köylüye diğer bir büyük iyilik yapmıştır. Bugün köylü ziraî istihsalâtında tam bir serbestîye malik bulunuyor. Ve bütün kazancının da kendisine ait oldnğunu biliyor. Bu hususta kendisini kimse rahatsız edemez. Bu, köylünün cümhuriyet devrinde nail olduğu büyük nimetlerden ikincisidir.

Cümhuriyet Hükûmeti, köylü ile hükûmet arasında mutavassıt bulunmamasına çok dikkat eylemektedir ki, bu da köylü için büyük bir nimettir.

Köylüyü en çok rahatsız eden işlerden biri olan sınır kavgalarının ve tasarruf nizalarının süratle ve idareten hallini 2311 No. lı kanunla Cümhuriyet Hükûmeti kabul etmiştir. Bu suretle süratle bu nizaların önünü kesmek le, köylüye büyük bir iyilik olmuştur.

Hükûmet topraksız çifçilere toprak dağıtmak teşebbüsünde olup bu hususta 731,450 dönüm arazi, emlâki metrûkeden ve 346,076 dönüm arazi de istimlâk suretiyle alınıp köylüye dağıtılmıştır. Topraksız köylüleri toprak sahibi yapmak işi, ne istibdat devrinde ve ne de meşrutiyet devrinde yapılmış ve ne de düşünülmüştür.

Cümhuriyet Hükûmeti, köylüyü sermayedarın sıkmasından kurtarmak üzere Ziraat Bankasiyle mehsulüne karşı kısa vadeli avanslar açtırmıştır. Muhtekirden kurtarmak ve mahsulünü değer fiyatiyle satmağı temin etmek üzere de kooperatif teşkilâtına ehemmiyet vermiştir. Mahsullerin boğuntuya getirilip değerinden çok dun fiyatlerle satılmasına meydan bırakmamak için de her tarafta zahire borsaları açtırmıştır.

İyi kooperatifçilik ve iyi borsa çifçiyi sermayedarın ağır şekilde istismarından kurtaracak en iyi iki vasıtadır.

Buğday mahsulünün mueyyen bir fiyatten aşağıya düşmesine meydan bırakmamak üzere muayyen bir fiyatle Ziraat Bankası tarafından satın alınması da bugün için çifçiye yapılan en büyük iyiliklerden birisidir ki, bu ne meşrutiyet ve ne de istibdat hükûmetlerinin yapamadıkları mühim bir iştir.

Şeker sanayiini himaye suretiyle pancar ziraatinin de himaye edilmiş olması köylüye bir yardım teşkil ediyor.

Hulâsa; Cümhuriyet Halk Fırkası ve hükûmeti devletin asîl bünyesini teşkil eden ve asıl memleketin sahibi ve efendisi olan köylüyü her türlü idarî ve içtimaî ve iktısadî kötülüklerden kurtararak yüksek randıman veren iyi bir müstahsil yapmak ve mesut ve müreffeh yaşatmak için icap eden her tedbiri almış ve daha da almak emelindedir.

K Ö Y   M İ M A R İ S İ

CÜMHURİYETTE KÖY YAPIMI

Mimar ABDULLAH ZİYA

CUMHURIYETIN ilânından evel "köylü,, ile uğraşmak akla gelmemiş değildi. Fakat Türk ocakları içinde çalışan birkaç ülkülü gençten başkası bu meseleye fazla bir kıymet vermiyordu. Bazı şairler yeni bir mevzu bulmuş olmak ve yahut halkçı gözükmek için bu jouri kendilerine seçmişler, köylünün bitmiyen, bitirilemiyen dertlerine sayfalar doldurmağa başlamışlardı.

Fakat ne ocak köycüleri, ne de halkçı şairler müspet bir şekilde çalışacak yolu seçip yürüyememişlerdi. Sözleri ve işleri kendi çevrelerinden öteye az geçiyordu. Devletin köyle teması ise ancak mültezim vasıtasile idi köylerin iymar ve tenviri ise saltanat idaresinin aklına gelmiş işler değildi. Yalnız Apdülhamidin ve Reşat'ın köylerde kendi namları için birkaç cami yaptırmış olduklarını Anadoluyu gezerken gördüm. Bu camilerin de, köylülerin Padişaha olan din bağlantılarını kuvvetleştirmekten, tek taassubu toplu taassup haline getirmekten başka tesiri olmamıştır. Köy camiinin bir fenalığı da bu dört duvar arasında taassubu ve cehaleti teşkilâtlandıran yobaza bir merkez, bir kale teşkil etmiş olmasıdır.

Köyün yegâne kültür ve toplu hayat yeri cahil softanın elinde bulunan köy camii idi.

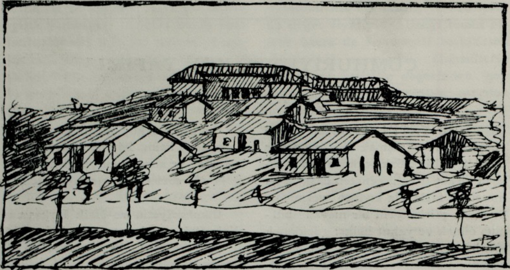
Bugün bile köy muallimleri, köyde eskiden kalma köy hocalariyle cenkleşmekte ve ancak onu yendikten sonra köyde sözlerini geçirebilmektedir - ler.

Cümhuriyetin ve Halk Fırkasının eline attığı memleket dertlerinden biri de "köy meselesi,, dir.

İnkılâbın ilk kıvılcımları ve İstiklâl mücadelesinde köylünün gösterdiği fedakârlık memlekette köy alâkasını uyandırmağa başlamıştı.

Aynı zamanda düşman ordusunun tahrip ederek çekildiği yerlerin ahalisinin ve Yunanistandan göçen ırkdaşlarımızın yeni bucak aramaları inkılâp hükûmetini bir mübadele. iskân ve iymar Vekâleti teşkil ederek geniş mikyasta bir köycülük işin yapmaya sevk etmişti. Denebilir ki "köy yapma,, bakımından devlet köycülüğü Türkiye'de mübadele, iymar ve iskân vekâletinin teşekkülü ile, yani 13 teşrinievel 339 tarihinde, başlamıştır. Bilahare bu vekâletin lağvedilmesiyle işleri Dahiliye Vekâletine geçmiş ve köy kanunu da yapılarak devletin köycülük faaliyeti genişletilmişti.

Devlet, 1,480,684 lira sarfiyle nümune köyleri yaptı ve harap köyleri tamir etti. Antalya, Samsun, Izmir, Bilecik, Cebelibereket, Mersin, Manisa ve Ankara Vilayetlerinde olmak üzere 69 nümune köyü yapılmıştır. Nü -

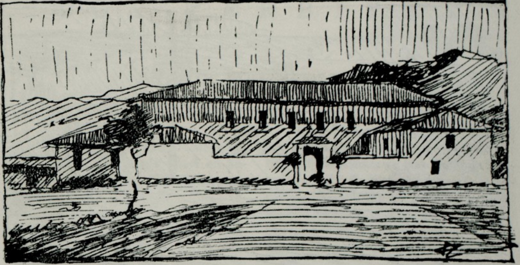

Etimesut köyü.

mune köylerinin en yenileri Ankara' - ya yakın Somutlu, Etimesut köy - leridir. Bu köylerin yapılması kıs - men millî unsurların azlığı ve kısmen de mevcut millî elemanlara iytimat edilmemesi yüzünden Türk köylüsünü Türk köy hayatını bilmiyen yabancı ellere verildi. Eldeki tecrübeden sonra bugün emniyetle söyliyebiliriz ki Türk köyünün ihtiyaçlarını, Türk köy lüsünün yaşama tarzını ve zevklerini ancak Türk inkılâbı içinde yetişmiş Türk gençleri bilir, Türk İnkılâbının yaratmakta olduğu yeni kültürün ye - ni zevklerini ve yeni sanat telkinlerini taşa ve toprağa ancak genç Türk miy- marları tatbik edebilir. Türk inkılâbı millî bir köy miymarisine, millî bir köy hizmetine doğru gitmelidir. Nü - mune köylerinde, köy mekteplerinde köy çeşmelerinde köylerde devlet, ev- kaf, Fırka eliyle yapılacak her hangi bir binada, dikilecek bir bayrak dire - ğinde bile bu ruh hâkim olmalıdır; ta ki her köyün taşından, toprağından ve insanından doğan bir Türk inkılâ- bı havası bütün memleket üzerinde dalgalansın.

Sözüm yanlış anlaşılmasın; ben ecnebilerin mütehassıs ve muallim olarak kullanılmasına muteriz değilim. Ordumuzun da içinde mütehassıs ec - nebi vardır. Fakat cenği yapan Türk askeri, cenği idare eden Türk kuman- danıdır. Inkılâbın sanat cephesi de bir cenktir. Bu cengi de Türk gençliğine yaptırmalıdır. Onun hem bilgisi, hem iymanı, hem de yorulmak ve durmak bilmeden çalışması bu cenğin de kaza- nılmasına yol açacaktır. Size bu köy - lerden birinde karşılanan bir görüşü anlatacağım. Bu satırlar bir hikâye değil baştan geçmiş bir hakiykattir.

" Köy kurulmuş, yapılan işin bü - yüklüğünü, verdiği güzel netiyceleri görmek üzere memleketin ileri gelen ve tanınmış kimselerinden mürekkep bir kalabalık köyü geziyordu.

Cümhuriyetten sonra : Kızılcahamam Yatı Mektebi binası

İhtiyar bir baba ben önünden geçerken ellerini havaya kaldırmış

— Cenabı hak devlete zeval vermesin ve Gazi'ye sonsuz ömürler versin diye dua ediyordu.

— Merhaba baba! dedim, nasıl yeni köyünden memnunmusun?!..

— Memnun olmaz olurmıyım beyim! dedi, biz muhaciriz; köysüz, evsiz, çiftsiz, çıbıksız kalmıştık bize bir köy, bir ev, verildi Allah razı olsun.

— Babacığım yanlış anladın evinden memnunmusun? dedim.

Şaşkın bir tavurla yüzüme baktı.

— Babacığım, dedim. Ben de bu memleketin çocuğuyum isterim ki senin evin güzel olsun, sen rahat et...

Evinde, köyünde gördüğün kusurları söyle de bir daha köy yaparsak bu kusurlardan kaçalım!

— Ha öyle evlat.!1. dedi biraz kusurları var.

— Ne gibi?

— Ocağı çok yüksek oğlum, bizim kışın tarlada çalıştığımızdan ayağımız üşür. Biz ayağımızdan başka bir yerimizi ısıtmayız ki... Ayağım ocağın üstüne kalkmıyor. Sonra kömür ocağı yapmışlar biz kömürü, odunu nerden bulacağız, tezek yakarız biz.

— Başka?

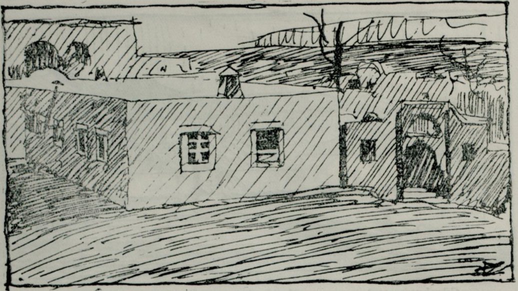
— Başka, ahirdaki bölmeler çok ufak, bizim koca öküz sığmayor, tekmeyi vurdumu parçalayıp çıkıyor! yemlik te çok ufak koyduğumuz ot koca öküze bir sumurluk bile gelmiyor.. Bahçemiz de çok ufak, biz bahçeye çiçek ekmeyiz ki, yiyecek ekeriz.

— Amma birlikte kullanacağınız bahçeniz varya?!..

Köylü yüzüme acıyormuş gibi baktı:

— Birlikte bahçe olur mu evlât? dedi.

Bu misal, Cümhuriyetin çok yerinde olarak bir köy çalışmasının bile görgüsüz ve bilgisiz bir kaç yabancının elinde nasıl kötü yollara gittiğini göstermektedir, Bu köylerden Eti me-

Cümhuriyetten evel : Siirt'te mektep binası

sut köyüne yüz yetmiş bin lira sarfedilmiştir. Bunun yüz yirmi altı bin lirası ile elli muhacir evi yapılmıştır ki bir ev iki bin beş yüz yirmi liraya mal olmuştur. Kırkdört bin liraya yapılan bina ise memurların oturmasına ve hükûmet konağına ayrılan kısımdır. Elli hanede 226 muhacir köylü oturmaktadır.

Samutlu köyüne doksan yedi bin lira sarfedilmiştir. 27 ev yapılmıştır. Takriben bir muhacir evi üç bin altı yüz liraya mal olmuştur.

Bu köyde 112 nüfus muhacir oturmaktadır. Bunlar nümune köylerinden yalnız ikisi... Bunlardan başka 67 nümune köyü daha vardır.

Rakamla gösteriliyor ki, Cümhuriyet hükûmeti köycülüğü ve köylüyü ihmal etmek şöyle dursun bu işi belki de uğraşılması lâzım gelen memleket dertlerinin en başına koymuştur.

Fakat bütün hüsnü niyetimize rağmen ben bu işin henüz tam ve kestirme bir görüş ve yapılışla yürüdüğüne kani değilim. Bununla beraber asırlardan beri bir köşeye bırakılan üzerinde ancak on senedir düşünülen ve çalışmaya başlanılan bir işin henüz tecrübe devresinden çıkamıyacağını da düşünürsek Cümhuriyet hükûmeti için bu işe çevrilen gözler, kafalar, başlanılan ve başlanılacak olan yeni köyler, her halde bu memleketin mühim bir noksanını dolduracaktır. Çünkü hastalık bulunmuş, anlaşılmış doktorda elini uzatmıştır. Yeni muvaffakiyetler beklemek hakkımızdır.

Devletin köy yapma faaliyetlerinden başka Halkevleri köycüler şubeleri ve Halkevleri etrafında toplanan miymarlarımızın köyleri iymar bakımından düşünmeğe başlamışdırlar.

Bu arada Ankara Halkevi kendine çalışma köyü olarak seçtiği Kutludüğün köyünün iymar imkân ve şekillerini tetkiyk etmektedir.

KÖY TERBİYESİ

YÖRÜK MEKTEPLERİ

ALİ RIZA

GENÇ Türkiye Cümhuriyetinin asırların ihmal ettiği büyük işleri on senedir hümmalı bir faaliyet ile başarmakta ve Türk milletinin muhtaç olduğu her ihtiyacı temin etmekte bulunduğunu görmketeyiz. Millî bünyemiz üzerinde ufuklara kadar uzayıp giden bu güzel işler içinde halkçılık ve köycülük bakımlarından en mühim bir tanesinin de aşiretler arasında açılan mekteplerimiz olduğunda şüphe yoktur.

Bu sene Maarif Vekâleti Toros dağlarında takriben yirmibeş aşiretin 4900 e yakın çadır halkı arasında açacağı mekteplerle bu öz Türklere en değerli yardımlarından birini göstermiş olacaktır.

Bundan sekiz dokuz asır önce göçe göçe Anadoluya ulaşan bu öz soydaşlarımız her türlü teşkilâttan mahrum kalmış ve cehaeletin karanlığı içinde bırakılmıştı. Selçukiler zamanında acemleşen, Osmanlılarla araplaşan aykırı idareler zamanında kendilerine yalnız dağları melce bulan bu unutulmuş Yürükler Cümhuriyetimizin müşfik yardımlarına kavuşarak bugün millî cemiyete şuurlu bir halde karışmaktadırlar. Aralarına girecek muallimler sayesinde asırlardanberi örselenmemiş sağlam dimağlar içinden kim bilir memlekete ne kadar faydalı insanlar yetişecektir. Burada dünyanın en halkçı hükûmeti olan Cümhuriyet hükûmetimiz ve bize bugünü hazırlayan Ulu Gazi'nin huzurunda şükranla eğilen bütün bir Yürük gençliği mevcut olmakla beraber bir Yürük sıfatiyle ben de ayni tezarrukâr rükûlarımı minnetle ifa etmeğe çalışıyorum.

Bulgar dağında Koçaç aşireti ağalarından 85 lik Koca Mehmet ağaya 928 senesinde raslamış ve devlet hakkında düşündüklerini öğrenmek istemiştim:

"— Mehmet ağa, sen ihtiyarsın, belki birkaç padişah değiştirdin, bu gün de Cümhuriyet idaresini gördün bu devlteler arasında sana göre bir fark var mı?„

Koca Mehmet gözlerini ufuklara çevirdi ve derin bir vakar ile ağır, ağır sualime cevap vermeğe başladı:

"— Beyim, eskiden biz hem göçebe hem de eşkıya gibi bir şeydik Obanın yedi yaşından yetmişlik olanına kadar hepimizde silâh bulunurdu. Devlet bizi bir sürü, biz devleti düşman bilirdik. "gözleri sulandı, biraz durdu„ GAZİ... Allah ona bitmez ömür versin, bize insanlık kazandırdı. Abdülhamidin gününde biz sağılır inektik zaptiye, baytar, tahsildar köy bekçisine kadar hepsi bizi soyardı. Elimize yalancı el gölgesi "vesika demektir„ vererek bizden vergi diye

haraç alırlardı. Sonra, biz de dağlarda birbirimizi soyar, kavgalar eder hatta obalarımıza, yiğitlerimize kıyardık. Böyle devletin sevilecek nesi var ki?

"Cümhuriyet, gözünü seveyim, bizi insanlar bölüğüne kattı, artık kan dökmekten, haraç vermekten kurtulduk... Bana bunları söyleteceksen ve yazacaksan bu sözlerim bitmez, burada kes...,,

Bir Yürük ihtiyarının çok sağlam kafası içinde sarsılmaz izler uyandımekle ne kadar kuvvetli bir umdeye ran Cümhuriyet idaresinin, bugün Yürükler arasında mektebi tamim etmekle ne kadar kuvvetli bir umdeye temas ettiğini idrak etmemek kabil değildir. Bu yıl onuncu yıldönümünün coşkun hızıyla aşiretler arasına sıcak bir kalp ve güler bir yüzle çıkan Cümhuriyet onlara bu bayramın en ulvî armağanını veriyor.

29 teşrinievel 1933 Cümhuriyetin onuncu yıldönümü bayramına Yürüklerin bu suretle iştirak edişi millî varlığımızın ve terbiye tarihimizin başlı başına bir faslını teşkil etmiş olacaktır. 900 küsur senedenberi yalnız nisyan içinde kalmış olan bu öz Türkler artık cemiyetin malı olacak ve ülkülü bir yolun mütekâmil yoldaşları, ulu cümhuriyetin ünlü vatandaşları olacaklardır.

Konargöçer Yürük mektepleri aynı zamanda dünyanın yepyeni bir tedris ve terbiye sisteminin de mebdei oluyor. Vakıa 1874 senesinde Ruslar Kırgızlar için de böyle bir mektep açmışlardı; fakat Anadolu Yürükleriyle Kırgızların hayat şartları terbiye cephesinden çok başka başka veçheler göstermektedir. Kırgızların yayla ve kışlaları ile göç şartları, bizim Yürüklerin yaşayışlarından ayrı bakımlardan mütalea olunmalıdır. Kırgızların yayla ve kışlaları müstakil, konma ve göçme işleri muntazam ve obaları bize nisbetle çok olduğu halde, bizim Yürüklerin hayat şartları Kırgızlara nisbeten daha karışıktır. Fakat bir - kaç sene sonra alınacak netiycelerin bizi sevindireceği muhakkaktır.

Bu sene Toros dağlarının muhtelif yaylalarında yeşil çamlar, soğuk pınarlar, bozkırlar, uğuldıyan orman - lar arasına girecek bu çadır mekteplerimiz Türk varlığına yeni bir renk daha ilâve edecektir. Bu renk Türk tarihinin ebedî yükselme sahifesine müzehhep bir irfan çelengi takacaktır.

Cümhuriyetin yaratıcı ülküleri arasında vatanın bu en ücra köşelerinde yaşayan vatandaşlarımızın sevinçlerini hissederekn onlardan fazla sevinmiyecek bir tek Türk genci tasavvur etmiyorum.

Kabil olsa da şimdi tekrar Koca Mehmedi görsem ve onun bu mektepler hakkındaki kanaatini sorsam eminim ki Koca Mehmet gür sesiyle bana haykırarak:

"— Kuruyan kaynağımız 900 sene sonra fışkırdı, Cümhuriyet bize Allahın vermediği nimeti verdi.,, diyecektir.

K Ö Y K A N U N U

CÜMHURİYETTEN EVEL VE SONRA KÖYLERİMİZ

KADRİ KEMAL

MEŞRUTİYETİ takip eden ilk yıllarda " halka inmek „ nazariyesi ileri sürülmüş ve ondan sonra da münevverlerimiz arasında " köylere doğru „ cereyanı başgöstermiş ve fakat her iki fikir de ciddî bir tatbik sahası bulamadan Büyük Harbin ağır velvelesi arasına karışıp gitmişti.

Hakimiyetin " bilâ kaydüşart „ millet eline geçişi ve memleketin öz efendisinin köylü olduğunun anlaşılması, Türk münevverinin gözlerini, Türk köylerine ve Türk köylülerine çevirmiştir. Bu anlayış ve çevriliş, kendi kendimize dönüşün ve kendi kendimizi öğrenmeğe koyuluşumuzun ilk belirişlerinden biri oldu ve 11 milyondan fazla Türk vatandaşını içinde besliyen köylere ve köylülere cümhuriyet devrinde verilen ehemmiyet çok bereketli neticeler doğurdu. Cümhuriyet rejimi, bize Türk köylüsünün nasıl bir cevher olduğunu ve Türk köylerinin lâyık oldukları alaka ile tanılmasındaki yüksek faydaları hakkiyle öğretmiştir. Bu faydaları gözönüne alan hükûmet, köylünün her suretle yükselmesi ve köylerin inkişaf ederek güzelleşmesi için mühim bazı kanunlar yaptı ve bu kanunlarla köylülerimize cümhuriyet devrine gelinciye kadar verilmemiş olan bir takım hakları verdi. Ben, burada köylüye verilen bu hakların büyük topluluğumuza temin ettiği değerli faydaları kısaca kaydetmek isterim :

" Mülkiye idaresi „ denilen memleket idaresine ait nizamname, bizde ilk defa 1865 — 1281 yılında neşredilmiştir. O zaman, gösterdiği şartlara çok büyük değer verilen bu nizamnamede; köylerin manevî şahsiyeti gözönüne alınmamış ve fakat köy idareleri dar bir salahiyetle muhtarlara verilmişti. 12 kişilik bir ihtiyar heyeti meclisi köyün idaresine bakardı. 1870 — 1286 tarihli " İdarei Umumiyei Vilâyat „ nizamnamesinde ise, köyü alâkadar eden birçok yeni maddeler gözümüze çarpmaktadır. Bu nizamnamede, muhtar salahiyeti biraz daha geniş tutulmuş, kanun ve nizamnamelerin köylerde ilânı, bazı vergilerin toplanması, zabıta ve adliyeye ait haberlerin köylülere bildirilmesi, medenî hal ve nüfus, sağlık ve zabıta vakalarının hükûmete ihbarı gibi gerçekten mühim bazı vazifelerle muhtarlar tavzif edilmişti.

Bundan başka, ihtiyar meclislerine ayrıca husussî salahiyetler verildiği gibi köylü arasındaki hususî davaları sulhetmek ve köy ihtiyacatını tetkik ederek bir karara bağlamak hakları da verilmiş ve cümhuriyetin ilk

yılına kadar köylerimiz bu suretle idare olunmuştur. Bununla beraber o devrin gerek bu kabil idare nizamnamelerinde ve gerekse diğer resmî işlerde köy imarı ve köy korumu, köylünün sağlık işleri ve bilhassa köylü " gayrı menkul „ malının taarruzdan korunmasına ait hiçbir esaslı tedbir alınmamış ve köy korumunda, köyün inkişafında toplu çalışma usûlü aslâ düşünülmemişti.

18 Mart 1924 tarihinde, yani cümhuriyetin ilanından sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilip memleketin hemen her tarafında tatbikine geçilen yeni " Köy Kanunu „ ile köylerimiz, bugün bambaşka ve dikkate değer bir inkişaf devresine girmiş bulunmaktadır. Bu kanunun başlıca vasıfları teşkilâtçılığı emretmesi, temelli imara büyük ihtiyacı olan köylerimizde, köylünün toplu çalışması usûlünün vazedilmiş olmasıdır. Kanun, köye hükmî şahsiyet vermiş ve millet hakimiyetinin ayrıca bir müeyyidesi olmuştur.

150 nüfustan fazla halkı içinde toplıyan köylerde bu kanunun tatbiki mecburî tutulmuştur. Köy; taşınan ve taşınamıyan malların harcanma ve kullanılmasında ve mahakimde "uzuvları vasıtasiyle„ temsile " ehil „ olarak kabul edilmiştir.

Köy şahsiyetinin iradesi: köy derneği ve onun seçtiği muhtar ve ihtiyar meclisi vasıtasiyle yerine getirilir. İntihapta tam bir serbestî hakimdir.

Köye ait işler mecburî ve ihtiyarî olmak üzere ikiye ayrılarak, mecburî işlerin yapılmaması cezaya bağlı tutulmuş ve ihtiyarî işlerde ise, bunlar köy derneğinin yarısından çoğunun karariyle gene mecburî işlerden sayılmış ve aynı cezaya bağlı tutulmuştur.

Köy muhtarının devlet ve köy namına yapacağı işler; para, inzıbat, kâtiplik ve dava fasılları kanunda ayrı ayrı kısımlar halinde tasnif edilmiş ve hükümlere bağlanmıştır.

Bu kanunun tatbikatında kolaylık olmak üzere, Dahiliye Vekâleti ayrı bir talimatname de yaparak, köylere göndermiş bulunmaktadır.

Kanunun tatbikatı, ümidimizin fevkinde çok iyi neticeler vermiştir. Kanunun neşrindenberi, köylerde vücude getirilen eserler bize, bunu göstermektedir. Bu eserler, gerçekten çok çeşitli, canlı ve değerlidir. Bunları burada ayrı ayrı yazmanın imkânı yoktur. Yalnız, cümhuriyet devrinde köye ve köylüye verilmiş olan haklı ve isabetli ehemmiyetin bir neticesi olan Köy Kanunu tatbikatından elde edilen faydaları ancak şu suretle hulâsa edebileceğim:

Türkiye'de irili ufaklı 40,230 köy vardır. Bu köylerin yarısından fazlasında, yani 22,084 köyde bugün Köy Kanunu tatbik edilmektedir. Köylerimizin nüfusunun tutarı — 1928 nüfus tahririne göre — 10,390,664 görünmekte ise de; bugün bu nüfusun bir hayli arttığı da son yapılan tetkiklerden anlaşılmaktadır.

Köy Kanunu tatbik edilmekte olan 21,315 köyde bu kanun sayesinde ve münhasıran köy bütçesinin ve köylünün yardımiyle şimdiye kadar 2,746 yerde su tesisatı, 3,640 yerde çeşme, 664 köyde konak, 6,961 köyde köy ko-

nuk odası, 24 köyde pazar yeri, 61 dükkân, 211 meydan yeri ve 19 hamam yapılmıştır.

Burada ufak bir noktaya işaret etmeden geçemiyeceğim. Yukarıdaki rakamların bize ifade ettikleri manaya göre, köyü idare edenlerle köylülerin su tesisatı, çeşme ve köy konuk odalarına fazla ehemmiyet verdikleri göze çarpmaktadır. Bu hal, birçok köylerimizde görülen susuzluğun giderilmesi için köylünün şuurlu bir surette çalışmakta olduğunu ve millî ananemiz arasında konuk ağırlamak vasfını hâlâ ve en temiz bir surette ruhunda taşıyan köylümüzün misafirini ağırlamak için katlandığı merdâne fedakârlığın derecesini gösterir.

Köy Kanununun tatbikatı, millî kabiliyetin ve başarıcılığın inkişafına da büyük bir tesir yapmış, kanunun tatbik edildiği birçok köylerde bataklıklar kurutulmuş, köyün sıhhat ve ziraat ihtiyaçları üzerinde müsbet şekilde çalışılmış, bekçinin, korucunun, çobanın işleri bir nizama sokularak köy kütüpaneleri kurulmuş, köylere posta işletilmiş, köylüye çeşitli iktısadî yardımlar yapılmış ve ödünç paralar dağıtılmış, verimi az birçok köy tarlalarını ıslah ile, hattâ bazı köylere telefon tesisatı da yapılarak bu suretle köye bambaşka ve yeni bir çehre verilmiştir.

Köy Kanunundan doğan fayda ve neticeler yalnız bu kadarla kalmıyor; kanunu tatbik eden becerikli eller, ondan en yüksek faydayı bulup ortaya çıkarıyor ve bu suretle millî kabiliyetin, başka bir sahada da inkişaf ve verimliliğini kolaylaştırmış oluyorlar. Bir Dumlupınar'ı, bir Sakaryayı, birkaç İnönü'nü kazanmak ve bir koskoca Ankara'yı yapmakla övünmeyi az gören Gazi inkılâp nesli, şimdi de sekizyüz bin kilometre murabbaı bir vatan parçası üzerinde yeniden baı bir vatan parçası üzerinde 21,315 köyü yeniden kurmak ve buralardaki nüfus kesafetini iki üç misline çıkarmak ve onları cümhuriyete yüksek fayda getirecek bir müstahsil yapmakla meşguldür.

Kanunun neşrinden sonra köylerimizde yapılan işler arasında, bilhassa ağaçlandırma işine de lâyık olduğu değer verilmiş ve 1924 ten 1933 yılının geçen aylarına kadar köy sınırları içinde dikilen ağaçların sayısı, 1,821,900 ü geçmiş, köy parası ve köylü emeğiyle 28,000 kilometre uzunluğunda yol yapılmış, 921 köprü kurulmuş ve köy sınırları çevresinde eskiden mevcut 966 köprüden 121 inin temelli onarılması başarılmıştır.

Köylerde yaplmış olan işler bu kadarla kalmıyor. Köy Kanununda mühim bir madde vardır ki, bu madde de köyün belli olmıyan sınırlarının çizilmesi işidir. Cümhuriyet Hükûmeti, bu işe lâzım olan ehemmiyeti vermiş ve köylüler arasında sürekli kavga ve münafertleri âdeta nesilden nesile devreden köy hudutları meselesini bu kanunun bir maddesiyle halletmiş oldu. Köy Kanununun tatbik edildiği günden bugüne kadar 14,988 köyün sınırı tamamen çizilmiş ve bu sınırlar, artık bir daha iki köy arasında dava ve kavga doğurmıyacak şekilde sabitleştirilmiştir.

Muntazam çalışan köylerde, köy bütçelerinin gelir yekûnunun günden güne artmakta ve zenginleşmekte olduğu görülmektedir. 1931 yılında köy bütçelerinin tutarı 4,880,078 lira idi. 1932 ve 1933 yılı köy bütçelerinin bu yekûndan daha yüksek bir mertebeye çıktığı şüphesizdir. Köylerin imarında ve köylülerin ileri bir hayata süratle kavuşmasında en büyük âmil olacak olan bu bütçe yekûnlarının kabarması şayanı dikkat ve ehemmiyettir.

Bunlardan başka, Köy Kanununun verdiği imkân ve kolaylıklardan istifade olunarak köylü, elindeki hayvan cinslerinin ıslahı işi üzerinde de hayli çalışılmış ve birçok yerlerde köy bütçelerinden ayrılan para ve köylünün yardımiyle müteaddit köylerde *depo* ve *sıfat* istasyonları kurulmuştur. Yalnız bu iş için köy sandıklarından harcanan paranın tutarı, 212,120 liradır. Yani ortalama bir hesaba göre yalnız bu iş için her köy 10 lira harcamış oluyor demektir. Bazı köylerimizin Köy Kanununa uygun olarak yapılan bütçelerindeki gelirlerinin yılda 100 lirayı aşmadığı gözönüne alınırsa, böyle bir köyün yalnız hayvan ıslahı işine tahsis edeceği 10 liranın yüksek ehemmiyeti o zaman daha açık ve canlı olarak görülebilir.

Yukarıda sıraladığım hakikatler ve rakamlar, köyün şimdiye kadar Köy Kanunundan ettiği büyük istifadeyi canlandırmaktadır. Cümhuriyet İdaresi, bundan başka köylüye, burada ve her yerde ve her zaman saygı ile anmağa değer bir hizmet daha yapmıştır :

Cümhuriyet devrine gelinciye kadar, köylü tam bir istikrar içinde tarlasına ve evine sahip değildi. Her zor yapabilen adam, kendisinden daha zayif bir diğerinin tarlasına ve evine göz koyar ve onu hiçbir hak gözetmeden kendine maletmeğe çalışırdı. Eski devrin yalnız idare sisteminde değil, aynı zamanda kanunlarında da bu kabil " çapulculuklar ,, için cevaz verilmişti. O devirlerin çeşit çeşit nizamları ve derebeyi — toprak ağası geçinen " memleket ileri gelenleri ,, ve nihayet hükûmet adamları bu gibi çapulculuklara birer " meşruiyet şekli ,, vererek köylünün zararına bu meşruiyet şeklini kullanırlardı. Köylüyü didirgen eden dertlerden biri ve en başlıcası bu idi.

Cümhuriyet Hükûmetinin neşretmiş olduğu 2311 No. lı kanun ile köylünün " gayrı menkul ,, ü bir diğerinin taarruzundan korunmuş ve köylünün en ileri bir hakkı bu suretle bir kere daha emniyet altına alınmıştır.

Gayrı menkule tecavüzün define dair olan bu kanun, gerçekten büyük bir ehemmiyetle tetkike değer bir mevzudur. Bizde son zamanlara, yani bu kanunun neşredildiği 17. 6. 933 tarihine kadar arazi sınır ihtilâf ve münazaalarını temelli bir surette ortadan kaldıracak şekiller tesbit edilmemişti. Bu gibi tecavüzler ve ihtilâflar vaktiyle 26 Mart 1329 tarihli bir talimatnamenin hükümlerine göre meclisi idareler (idare heyetleri) tarafından halledilirken, sonraları sulh mahkemelerine verildi. Daha sonraları ise, bu gibi davaların tetkik

ve halli işi, Vilâyetler İdaresi Kanununun 25 inci maddesine göre " inzıbat, asayiş, masuniyet ve tasarruf „ a ilişikli şeyler gibi valilerin ve gene ryni kanunun 45 inci maddesiyle de kaymakamların aslî vazifeleri sırasına konuldu. Fakat bu yeni şeklin tatbikinde vali ve kaymakamların salâhiyetleri ve işe karışma dereceleri pek açık olarak gösterilmediğinden tatbikatta bir hayli müşkülât ve karışıklıklar görüldü. Bugün merî bulunan bu, yeni kanunda ise, vali, kaymakam ve nahiye müdürlerinin bu yoldaki salahiyet ve müdahale dereceleri tam olarak gösterilmektedir.

" Tasarruf „ ve " zilyet „ lik hakları, medenî kanuna göre mahakimde hallolunur ve medenî kanunun ahkâmına göre de " zilyed „ in hukuku muhafaza ve " müdahale „ edenin " taarruzu def' „ edilir. Medenî kanunun 894 ve 895 inci maddeleri " zilyet „ e defi hakkını vermektedir. Binaenaleyh, medenî kanunun bu ahkâmını gözönüne alan bu yeni kanunda köylünün en ileri bir hakkı bulunan „ malına tasarruf „ hakkı tamamen kanunlaştırılmış, taşınamıyan köylü mallarına yapılacak bu gibi taarruzların men'i bakımından ve grekse âsayiş ve inzıbat bakımından idare ve mülkiye âmirlerine geniş ve isabetli bir salâhiyet verilmiştir.

Kanunun ikinci maddesinde; def' edilen mütecaviz, yeniden ve tekrar tecavüze geçerse, bir aydan altı aya kadar haps veya beş liradan elli liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edileceği yazılmaktadır.

Binaenaleyh, bütün bu hareketler, Cümhuriyet Hükûmetinin köye ve köylüye verdiği yüksek değer ve ehemmiyeti en canlı ve en ileri bir surette göstermekte ve isbat etmektedir.

Cümhuriyet devrinde köylüye verilen ehemmiyetin en bariz belirişlerinden birisini de burada bu vesile ile kaydetmek isterim.

Köy Kanununda, köy ihtiyar heytirâk etmemesi hakkında bir kayıt etleri intihabında kadının intihaba işyoktur. İnkılâpta kadına en ön safta yer veren cümhuriyet idaremiz, köylü kadın için vatan davasında yeni ve pek şerefli bir vazife ayırmıştır.

Köylü kadınlar da, köylerinin ihtiyar heyetleri seçmelerinde reylerini kullandılar ve ilk kadın muhtarlar işe başladılar.

Köye inişin, köylüye dönüşün en parlak neticelerinden biri olan bu hareketin ehemmiyetini daima gözönünde bulundurmak lâzımdır.

Eski devrin köyü ve köylüyü en acıklı ve yıkıcı bir surette ihmal idişi karşısında, yeni devrin köye ve köylüye karşı gösterdiği alâka ve saygının çok yüksek bir değeri vardır.

K Ö Y A N K E T İ

KÖYDE YETİŞTİRME VE İMAR

KIRIMLIOĞLU RİFAT
Bursa Gündoğdu köyü muallimi

ASIRLARCA süren bir bilgisizlik ve görgüsüzlük köylerimizi o kadar fena bir şekle sokmuştur ki, insan âdeta uyandırma işinin başarılamıyacağı korkusuna düşer. Bununla beraber itiraf edelim ki, Umumî Harp ve onu takip eden meşum seneler birçok köylülerimizi köy sınırları dışına atmış ve kendi varlıklarından çok uzaklarda bambaşka varlklar olduğunu göstermek suretiyle ikaz etmiş, harekete getirmiştir. Fakat gören ve uyanan bu vatan erlerinin büyük bir kısmı daha yuvalarına dönerken bütün görgülerini bir hikâye, bir masal şekline koyarak icabettikçe iftiharla, gururla anlatmışlar, yaşayışlarını değiştiremiyerek gene eski âdetlerine ayak uydurmuşlardır. Bunlardan yurduna dönüp de köy idaresini eline alan ve küçük mikyasta bile olsa muhitine faydalı olanlar pek azdır.

Beşerî varlığı harekete getiren en mühim âmillerden biri değişen hayat tarzı ve medenî vasıtalar olduğuna göre bunlardan çok uzakta sakin ve bir saatin tiktakı gibi değişmeden aylar ve seneler aynı şekilde yaşıyan ve çalışan heyecansız bir köyün zamanla uyuşacağı muhakkaktır. Köylüyü bu hususta mâzur görmeliyiz.

1926 sonlarına doğru bir iş için İnegöl — Yenişehir şosası üzerindeki köylerden birine gitmiştim. Varışım akşam üzeri olduğu için köy kahvesi önünde senelerdenberi yattığı taşıdığı izlerden anlaşılan söğüt gövdesi üzerine sıralanmış köylüleri dertleşir buldum. O sene içinde İngiltere Hükûmeti ile hükûmetimiz arasında halledilmiş olan Musul Meselesi bu köye yeni ulaşmıştı. Köylüler bu işi konuşuyor ve İngilizlerin eskidenberi yaman bir siyaset kullandıklarını, çok kurnaz bir millet olduklarını kendi kavrayışları nisbetinde anlatıyorlarmış.

Kahvecinin getirdiği küçük ve eski bir sandalye ile yanlarına oturuşum tabiî olarak yarenliği bölmüştü. Köylere mahsus bir hoş geldin ve merhaba silsilesinden sonra giyinişleri hemen hemen aynı şekilde olan on oniki kişilik bu guruptan biri şimdo onu konuşuyorduk, diye meseleyi açtı ve tehditle Musul'un elimizden alındığını ileri sürdü. Hepsi de bu fikirde idiler. Meseleyi etraflı anlatmak ve bir hakikati aşılamak icabetmişti, Musul'un neden hudut dışında bırakıldığını, Türk varlığının hiçbir tehdide kulak asmıyacağını ve yurdumuzun birçok yerlerinde işlenmemiş, hattâ henüz keşfedilmemiş zengin petrol membaları olduğunu kavrıyabilecekleri bir şekilde anlat-

tıktan sonra yeni kurulan cümhuriyet idaresinin bundan sonra çok büyük ve değerli işler yapacağını, bize düşen vazifenin de çok çalışarak çok ve iyi mal yetiştirmak suretiyle hükûmetimize yardım etmemiz olduğunu anlattım. Kısa bir konuşma ile hakikati anlamışlardı. Onları sohbetlerinde bırakarak misafiri olmak istediğim eve giderken bana kılavuzluk yapan kâhyaya köyde mektepleri olup olmadığını sordum. Sönük ve kederli bir tavurla, " mektebimiz var, muallimimiz de var, efendi ama bize hiç böyle iyi şeyler anlatmaz. „ dedi ve kahve önünde oturanların birisinin muallimleri olduğunu söyledi. Hayret ettim. Orada, o gurup içinde muallim denebilecek bir kimse yoktu. Fakat bir hafta misafiri kaldığım bu köyde öğrendim ki, halkı uyandırmak üzere gönderilen bu arkadaş, hiçbir canlılık eseri göstermeden yelkenleri indirmiş, kendini akıntıya terkedivermişti. Daima akan bir derenin kenarına kurulmuş olan bu köyde kuyu ve çeşme olmadığı için geçtiği köylerin pisliğini göz görür bir vaziyette taşıyarak geçen bu suyu içmek mecburiyetinde bulunan halka âdî bir filitre fikrini aşılıyamıyan bu efendi, bilâhare İnegöl köylerine nakledilmiş, oradan da meslek imtihanlarında muvaffak olamadığı için vazife harici edilmiştir. Bilmem daha böyle arkadaşlar var mıdır? Bu, meslek namına bir şindir. Evet nurlu zannederek bir köyümüzün tenviri için gönderdiğimiz bazı münevverler uyuşurken bilgisiz ve *görgüsüz köylünün uyuşmasını ma*zur görelim. Şükran ve minnetle söylerim ki, bütün acıları ile bünyemizi sızlatan hastalık artık teşhis edilmiştir. Yapılacak işi, devamlı tedaviye bir an evel başlamaktır.

İyi ve derin görüşlü bir operatörün vereceği direktiflerle tedavi edilecek olan, şerefli bir istiklâl temin etmiş bulunan onyedi milyonluk bu koca bünyede cümhuriyet değil, diktatörlük var diyen yabancı diplomat ve müsteşrikler hakikî demokrasi temellerinin nasıl kurulddğunu görmekle Türk varlığını bir daha selamlıyacaklardır. Bizi bu en büyük zafere erdirecek olan Büyük Şefi saygiyle selamlarken inkılâp görecek köylerimizde " Ne mutlu o sahabeye, Muhammet zamanını görmüşler „ diyen bugünkü sofular yerine yarın " Ne mutlu o ecdada ki, Gazi zamanını görmüşler. „ diyecek neslin alabildiğine yer tutacağını söylemek isterim.

Malûm olan hakikatleri tekrarlıyarak mevzuu uzatmak istemem; idadî derecesindeki tahsilimi unutarak ankete cevap vermek küstahlığında bulunacağım. Cevabımın basit bir görüş muhassalasından ileri çıkmıyacağı tabiî olmakla beraber millî varlığım namına yazacağım bir iki satırdan dolayı mâzur görmenizi de rica ederim.

1 — Yetiştirme, 2 — İmar gibi iki mühim cepheden yürümesi icap eden bu seferberlikte yürüyüş kollarının şu suretle hareketinin daha emin ve isabetli olacağını zannederim :

YETİŞTİRME İŞİ :

Garp ve merkez vilâyetlerimizde bile pek seyrek olan ilkmektepleri-

miz yalnız bulunduğu köyün çocukları ile uğraşabilmektedir. Ekserisi tek bir muallimle idare edilen üç sınıflı ve vasatî altmış mevcutlu bulunan köy mekteplerinin daha verimli olabilmesi için iki nokta düşünürüm:

A — Bu mektepler, 7 — 15 yaşındaki çocuklara muayyen bir programla zevale kadar okuyup yazma, hayat hesabı ve ilk lüzumlu bilgileri vermeli, zevalden sonra da onbeşten yukarı muayyen bir yaşa kadar kadın ve kızlara (beş senedir takip edilen millet mektepleri dolayısiyle okuyup yazma bildikleri için) hesap, ev idaresi kolaylıkları, temizlik, çocuk hastalıkları ve bakımı, sağlık işleri ve yurt sevgisi dersleri göstermelidir. Geceleri de aynı yaştaki erkekler daha şümullü ve lüzumlu dersleri takip etmelidirler. Bu iş için Maarif Vekâletince kadın ve erkeklere mahsus ayrı ayrı yapılacak ders programları bütün köy muallimlerini bir cepheden harekete getirmeğe kâfidir. Ders zamanının kışa yakın başlaması yüzünden tabiatiyle işi azalan köylünün devam işinde ufak tefek aksalığı görülse bile bu, kaza ve vilâyet merkezlerinin ciddî takipleri ile bertaraf edilebilir.

Burada işin ağırlığı muallimin omuzlarına yükletilmiş olur. Fakat vatanını seven ve onun inkişafı için çalışan bütün muallimlerin bu ağırlığı hissetmeden seve seve taşıyacaklarını ümit ederim. Fransa inkılâbının kökleşmesinde çalışan bir Fransız mualliminin damarlarındaki millî kanının bizimkinden fazla olmasına imkân var mıdır ? Evet biz de bir Fransız, bir Japon mualliminden daha fazla bir kudretle hakikî Türk demokrasisinin temelleri için çalışacağız ve çalışıyoruz.

7 — 15 yaşındaki çocuklar eldeki ders programlariyle üç senelik ilk tahsili bitirerek zevalden sonra veya gece millet mektepleri gibi dört aylık için değil, ders müddetinin devamınca takip edecekleri iki senelik ders onları hayata daha iyi hazırlıyacak, muhit ve yurduna daha faydalı yapacak, cümhuriyeti hakkiyle kavramalarına ve sarsılmaz birer bekçisi olmalarına vesile olacaktır.

B — Biribirine yakın köylerin merkezlerinde yatı mektepleri açmak ve civar köylerin çocuklarını burıya toplıyarak yetiştirmektir. Maddî bir fedakârlık neticesi meydana gelecek bu düşünce ile yavruyu yuvasından ayırarak istenilen arzunun daha kolaylıkla telkin edilmesini temin edecektir. Çünkü şimdiki köy mekteplerinde çocuklarına bugün aşıladığı zihniyetin yarın yerinde yeller estiğini gören muallimler pek çoktur. Günün mühim bir kısmını mütevekkil ve kanaatkâr bir aile yuvasında geçiren çocuğa yeni yaşayış yollarını bitirme tasdiknamesi verilen köy çocuklarından yüzde yirmisi istenilen şekli almışsa, sekseni muhakkak uzun harp senelerinin uyandırdığı erler gibi eski haline dönmüştür. Bu ise avuçlar dolusu sarfedilen muallim maaşlarına mukabil kâr değil, zarardır. Arzettiğim gibi ya muayyen bir yaşa kadar kadın erkek bütün köylüyü sarsıntıya tabi tutmalı veyahut yavruyu elinden alarak ayrı bir terbiyeye ehem-

miyet vermelidir. Fakat bu ikinci düşünüşte biri mühim, diğeri daha mühim olmak üzere önümüze iki mahzur çıkar:

1 — Esasen buhranlı olan bu senelerde yanına hizmetkâr, yanaşma tutamıyan çifçinin elinden küçük yanaşmasını da çekip almak.

2 — Merkez çevresinin dışında kalan köylerde bugünün iptidaî müstahsilini ihmal etmek.

Mamafi yanma işinde köylüden de birinci mahzur için fedakârlık yapmasını istersek daha mühim olan ikini mcahzurun da seyyar mektepler teşkilâtı ile önü alınabilir.

Şimdi merkez kabul ettiğimiz bu gibi köylerde bir ebe, bir sağlık memuru, bir posta kişesi bulundurmak ve bunları muallimlerle beraber köye bedii bir vezk verdirebilmek ve halkı yükseltmek için çalıştırmak lâzımdır. Ziraî kredi kooperatiflerinin merkez kabul ettiği köyler, merkez kabul etmemiz için pek elverişlidir. Merkezler bu vaziyette ve bir disiplini ile çalıştırılırken merkez harici kalan köylerin kadın ve erkekleriyle seyyar mektepler meşgul olmalı, bundan başka muntazam fasılalarla şehir veya kasabadan gelecek heyetlerin prejöksiyonlu derslerinden, öğüt ve konuşmalarından istifade ettirilmeli - dir.

Herhangi bir şekilde olursa olsun köylüyü uyandırmak, onu kendi sükûnetine bırakmayıp sık sık medenî vasıtalarla onun karşısına çıkmamız lâzımdır ve uyandırma işinde en büyük rolü bu cihet oynıyacaktır. Sükûnet içinde yaşyan köyün semalarından geçen birkaç tayyarenin muvakkat bile olsa köylüyü derhal ve nasıl silkindirdiğini birçok defalar gördüm. Ruhu öz bir cevherle dolu olan Türk köylüsü, safvet ve samimiyetle işlenir, millı heyecanları tahrik edilerek bugünkü meskenetinden kurtarılırsa kısa bir zaman içinde akıllara hayret verecek bir varlık, bir inkişaf gösterecektir.

Yetiştime işinde gazetelerin büyük bir mevkii olacaktır. Köyde gazete okuyan muallimin veya herhangi bir kimsenin etrafını oldukça kalabalık bir meraklı kütlesi çevirir. Umumî Harbin mirası kabul edeceğimiz bu havadis merakı memleket haberlerinden fazla siyaset âleminde kendini gösterir. Bunun içindir ki, köylerde yevmî gazetelerden başka Köroğlu, Karagöz gibi mizahî ve siyasî gazeteler yer tutar. Onbeş günde bir çıkarılan ve köylere parasız gönderilen Köylününgazetesi, köylü arasında (yarenliği, övütleri ve memleket haberleriyle yer tutar ve okunur. Köylüye kavrıyabileceği gibi yazı yazacak ve onun uyanmasında rol oynıyacak gazetelerin her köy heyetince abone olunması mecburî tutulmalıdır.

Okuma zevki aşılanan ve millî heyecanı az çok harekete getirilen bir köyde açılacak okuma odasındaki gazete ve kitapların boş kalmıyacağını temin ederim. Burada heyet odası önüne koyduğum mektebin fazla yazı tahtalarından birine yazdığım günün mühim gazete haberlerini herkes merakla okur ve benden, fazla malûmat ararlar. Resimli gazete, Resimli ay,

Gürbüz Türk çocuğu gibi mecmua kolleksiyonlarını ile tarih, coğrafya, hesap, tavukçuluk, bağcılık gibi birçok Türk ve Arap yazılı kitaplarının temiz bir vaziyette köy gençleri elinde dolaşır, zevkle okurlar.

Köy seferberliğindeki bu yürüyüş kolunu daha fazla uzatmıyarak biraz da imar üzerinde söz söylememe müsaadenizi rica edeceğim.

İMAR :

Bu kelimenin ifade ettiği mana derecesi para ile ölçülebilirse de küçük bir varlık demek olan köylerde birçok imar işlerinin beş parasız meydana gelebileceğini iddia ederim. Sokaklarını ağaçlarla süslemek istiyen belediyeler bütçelerine bu husus için kabarık bir yekûn koymağa mecburlar. Fakat, köylünün bağlı olduğu ziraat müdüriyetine yazacağı bir teskere lüzumu olan fidanı temin eder. Hattâ buna bile lüzum kalmadan köy ormanından çam, çınar, ıhlamur gibi fidanları imece ile söker, imece ile diker, evinin önüne isabet eden fidanların yetiştirme mesuliyetini de o evin aile reisine terketmek suretiyle bu işi beş parasız meydana getirebilir.

İmece ile neler yapılmaz. Ferdin değil, toplu bir varlığın çalışması demek olan imece ile köy değil, beldeler imar edilebilir. Yeter ki, öküze, arabaya, kazma ve küreğe, güce ve kuvvete sahip böyle bir topluluğun başında bulunan muhtarlar vazifelerinin ehemmiyetini kavramış kimseler olsun.

İlkmektep teşkilatı yapmak ve çocukları imam efendinin rahlei tedrisinden! almak üzere beş sene evel geldiğim bu köyün sokakları o derece çamur idi ki, eşyamı ve kendimi getiren otomobil, köyün içine girememiş, eşyalarımı kenardaki bir eve indirmek mecburiyetinde kalmıştım. Bu yoldan arabası ile hayvanı ile tarladan mahsûlünü taşıyan köylü, bir zorluk içinde geçer; devrilen arabasından, yıkılan hayvanlarından, dökülen zeytinleri o, çamur deryası içinde donducu bir soğuk altında toplamağa savaşarak ağlardı.

Aynı senenin ilkbaharında uzunluğu ölçülen bu ana yol, köydeki yol mükelleflerine müsavi olarak taksim edilmiş ve 23 Nisan bayramı günü davullar çalarken halka rozetler iş başında takılmıştı. Bir hafta içinde yol ikmal ediliverdi. Beş senedir hiçbir yerinden bozulmıyan bu yolun üzerinden şimdi arabalar ve hayvanlar tıkır tıkır geçerken halk çektiği eski azabı hatırlar ve bugüne kavuşturanları saygı ile anar.

Köylerde hükûmetin ajanı ve kanunlarının tatbikinde mesul olan muhtarlar, birçok işlerde ihmal ve lâkaydî ile hareket eder. " Adam sende... „ ile vakıt geçirirler. Bu yüzden sürülerle küçük ve büyük baş hayvanlarının telef olduğunu baytarlarımız, tarlalar dolusu mahsûllerinin heder olduğunu ziraatçilerimiz birçok defalar görmüşlerdir.

Türk Dili Tetkik Cemiyetine söz derlemek için son sınıf çocuklarımdan bazılariyle cumadan cumaya gezdiğimiz yakın köylerde hâlâ başında sarık, külah ve takke gibi şeylerle dolaşan vatandaşları görerek sebebini

muhtarlarına sordum. Aldığım cevap: (Adamsende muallim bey, alışamadılar. Siz bu bunaklara bakmayın.) oldu. Bunak dedikleri bu zümre içinde her yaşta insan vardır. Bir ihtiyacı için şehire giderken evinde muhafaza ettiği kasketi rasgele başına takan halk üzerinde aynı köyden olan köy muhtarları nafiz olamazlar. Çünkü, biri muhtarın amcası, diğeri azadan bilmem kimin dayısı, daha diğerleri de hiç şüphesiz amca ve dayının görenekçileridir. Şimdiki köylerimizin iç yüzünde ne acıklı ve ne elemli hadiseler vardır. Bunları dışarıdan bir iki defa gelip gitmekle değil, daima aralarında yaşıyan muallimler pek iyi sezerler.

Biraz okuyup yazma öğrenebilmiş muhtarların ondan da mahrum halk halk üzerinde ne gaddarâne roller oynadıklarını ve hattâ köyün muallimine bile ne amirâne vaziyetler aldıklarını Bursa Halkevi salonunda 31 Mart 1933 günü köycülük komitesinin daveti ile yapılan köy muallimleri konuşmalarında bir arkadaş ortaya atmış ve bunu bütün arkadaşların teyit etmesi aksini düşünen komitenin hayretini mucip olmuştu. Alaı yedi senelik köy muallimliği hayatımda muhtarların şahsıma karşı amirâne vaziyet almalarına meydan vermedim. Bir taraftan bu zorluğa katlanan arkadaşlarıma acırken, diğer taraftan da bir köy heyetini idare edememeleri yüzünden acizlerine şaşarım.

Düşünüşüme kalırsa yurdun birer hücresi olarak kabul ettiğimiz köylerin istenilen şekildeki hakikî ve ciddî idaresini köy muallimlerine vermekte buluyorum. Mazur görünüz, belki basit bir görüşle yanlış düşünmüş olabilirim. Fakat uyandırmak istediğimiz kütleciklerin başına uyanık olanları getirmekle uyandırma işini de hızlandırmış olacağımızdan başka:

1 — Şimdiye kadar binlerle örneği görülen muhtar intihabı kargaşalıklarının önünü almak,

2 — Ağa partilerini kaldırarak köyde birlik temin etmek gibi faydalar da elde edilmiş olacaktır.

İhtiyar meclisi seçme işleriyle uğraşan fırkamızın nahiye ve kaza merkezleri pek iyi bilirler ki, çok köylerde zorlukla halledilerek meydana getirilen heyetler muarız partinin sık sık karşılarına çıkması, olur olmaz iş için köyde dedikodu çıkarmaları yüzünden intihap devresi sonuna kadar bir iş yapmadan çıkarlar.

İntihabı sükûnetle yapılan köylerde ise, muhtarlığın bir angarye olduğu ve umum köylünün bunu sıra ile yapması icabettiği kanaati vardır ki, böyle bir zihniyetle teşekkül eden heyetten hiç şüphesiz bir canlılık beklenemez. Köylerde bir üçüncü intihap çeşidi daha vardır ki, diğerlerine nazaran aşağı yukarı bir farkla bunu daha iyice bulmamız icabeder. Bu da muhtarlığı çok ağır, büyük ve içinden çıkılmaz bir iş telakki eden halk, intihapta reyini köyde sivrilmiş bir, gözü açığa vermek suretiyle muhtar seçer. Seçilen bu muhtar da artık sandalyesine sımsıkı sarılarak düşüncesine göre her intihap devresinde aza arkadaşları içinden yapacağı ufak bir tebeddülâtla muhtarlığı ken-

dine tapular ve memleket hesabına müsbetli menfili çalışarak köyü idare eder durur. Bu suretle köylerde sekiz on sene muhtarlık yapanlar pek çoktur. Herhangi bir intihap sureti ile olursa olsun,ye cmföyp shdrluse ile meydana gelmiş olursa olsun, aynı köyden bulunan muhtarların uyandırma işinde iş göremiyeceklerini ve eski köye yeni âdet çıkaracakların da köy muallimleri olacağı kanaatindeyim.

Üzerinde düşünülmesi icabeden bu noktada biraz durmak isterim.

Köy idarelerinin muallimlere verilmesini ileri sürmekle köydeki bütün işlerin muallimler tarafından tedvir edilmesini söylemek istemiyorum. Gündüz çocuklar ve kadınlar, gece de bir o kadar erkeklerle uğraşırken muallimin bütün bir köy umurunu da başarmasına imkân yoktur. Arzetmek istediğim nokta, köylerin ziraî, iktısadî, sıhhî ve içtimaî işlerinin görülmesinde muallimin resmî olarak başta bulunmasıdır.

Evet, Köy Kanunu ile ihtiyar heyetinin daimî azası bulunan muallim, bu hususta icra kuvvetini haiz olmadığı için bir müşavir gibi köyünün imarına ait düşüncelerini terennüm edip dururken muhtarlar " olur, yaparız „ gibi sözlerle muallimi oyalamakta devam eder ve faydalı bir işin görülmemesine sebep olurlar.

İntihap işi ile uğraşan Fırka merkezlerinin tasvibi ile muallimin köydeki nüfus mevcuduna nazaran namzet göstereceği heyet azalarından en fazla rey alana, yani muallimin köy işlerindeki yardımcısına yalnız mevziî (arazi içindeki zarar ve ziyanlar, alacak verecek ve buna benzer hukuk işleri gibi) vazifelerde salahiyet verilmek suretiyle seferberliğin ikinci planında görülen oyalayıcı işler istisna edilirse birinci planı teşkil eden diğer mühim esaslar için haftada iki gece toplantıya riyaset ve karar altına alınacak işlerin derhal yaptırılması yüzünden muallimin yetiştirme işi de hiçbir zaman sekteye uğramaz. Müzeyyel olarak Köy Kanununa konacak sarih birkaç madde köylerin umumî ve vatanî işlerde derhal değiştirmiş olmasını temin edecektir.

Gerek yetiştirme ve gerekse imar hususunda çalışan muallimler sık sık teftiş edilmeli ve hakikî bir sebep olmadan işini başaramıyanlara yol verilmelidir. Çünkü hikbir iş görmeden için için hazineyi emenlere, tufeylîlere meydan verilecek zaman geçmiştir. Yapılacak işı çalışma nisbetinde yurdun faydasını temin edecek bir iştir.

Bütün bu arzettiğim eldeki mevcut muallimlere nazaran düşünülmüştür. Yurdu daha geniş mikyasta uyandırmak için kısa bir stajla ortamektep mezunlarında köycülük sevgisi uyandırmak, bütçede bu maksatlar için karşılık bulmak gibi düşünceler kavrayışım haricinde olduğundan bunu, memleketi medeniyete yıldırım hiziyle koşturmak sırrını sezen yüksek ve saygılı büyüklerime bırakırım.

T E N K İ T

"SÖZ BİR ALLAH BİR,,

NUSRET KEMAL

BİR filim üzerinde tenkitler yapabilmek için evvela, sinemanın maksatlarının neler olduğunu düşünmek lazımdır. Sinema, bugünkü medeniyetin şüphe yok ki en umumî ve en tesirli terbiye ve eğlence vasıtasıdır. Bu itibarla her sahada inkılâplar yapmak ve yeni medeniyet âlemine iltihak etmek yolunda olan bir memlekette sinemanın şu hizmetleri olabilir : İnkılâbı memlekete yaymak, millî kültürün yeni telakkilere göre kurulmasında ve inkişafında âmil olmak, halka bilhassa bediî zevkleri inkişaf ettirici terbiyevî eğlence vermek, Türk memleketini, Türk halkını, Türk kültürünü ve Türk inkılâbını dışarıya tanıtmak.

" İstanbul sokaklarında ,, , " Karım beni aldatırsa ,, , " Söz bir, Allah bir ,, gibi Türkçe filimlerde - Türk filimlerinde demeğe dilim varmıyor - bu maksatlardan hiçbirine raslamak mümkün değildir. Bu filimler yalnız yüksek sanat adamlarına hitap eden bir " sanat ,, filimi olsaydı, belki " sanat sanat içindir ! ,, lafı ileri sürülebilirdi; bu nazariyenin bile münakaşa edildiği bu zamanda ise bu Türkçe filimler, bilhassa sonuncusu, " sanat ,, şöyle dursun, birçok manasız söz ve hareketleri, birçok galiz ve müstekreh his ve manzaraları karmakarışık perde üzerinden geçirmekten ileriye varamıyor; " halk bunu istiyor ,, gibi haksız bir telmihte bulunarak Türk halkına, Türk kültürüne en büyük hakareti yapmak küstahlığını gösteriyor. Her insan, ne kadar kültürlü olursa olsun, nihayet hayvandır; en münevver adamda bile bulunan cinsî hisler, şüphe yok ki, görgü ve bilgisi az, bediî zevkleri inkişaf etmemiş olan insanlarda daha ziyade satıhtadır. Çok sinemaya giden bir insanım; diyebilirim ki, insanların bu cinsî hislerini gıcıklıyarak para kazanmağı " Söz bir, Allah bir ,, filimi kadar hedef edinen bir filime raslamadım . Garbin şüphesiz, çok tenkide layık filimleri vardır; fakat bunların en açıkları bile bu kadar müstekreh ve vardırdığı hükümler itibariyle bu kadar gayrı ahlakî değildir.

" Söz bir, Allah bir ,, filiminde varılan hükümler nelerdir? 1 — Sözde durmak budalalıktır; 2 — Safdil bir kocası olan bir kadının namussuzluğu mübahtır; 3 — Arkadaşlık hissi istismar edilmesi mübah olan bir safdilliktir. Sözde durmağı, dürüstlüğü, mertliği millî ülkü bilen, kadının namusunu her şeyin üstünde tutan, arkadaşlık hissi bütün milletlerin üstünde olan bir milletin karşısında bütün beşeriyetin malı olması icabe-

den bu hasletlerle alay ediliyor. Suriye'de, Mısır'da, Irak'ta revaç bulur bezirgânlılıyle Türk kadını çplaık teşhir ediliyor! Türk vatanının en güzel bir köşesi bir umumhane gibi gösteriliyor! Türk'ün kültürü, bediî zevki tahtessıfıra indiriliyor!

Türk sinemacılığının dışarda yapacağ propoganda bu mu?

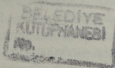
Sinema sanatinde muvaffak olup olmamak bahsine gelince, filim bu bakımdan tenkit dahi edilemez. Ortada dejenere olmuş bir orta oyunu benzerliğinden, kötü bir meddah taklitçiliğinden ve Kel Hasan'daki deli uşak soytarılığından başka bir şey yok. İnsan " Kel Hasan „ ı, " Naşit „ i, " Sürurî „ yi hürmet, minnet ve hasretle anıyor.

Yegâne tuhaflık taklit yapmakta bulunuyor; ve bu uğurda, millî birliğe en muhtaç olduğumuz bir zamanda birçok vatandaşların içine şüphe salınıyor.

Ve netice : Üçbeş kuruş . . .

Türk inkılâbı, devletçiliği şiar edinen bütün rejimler içinde, serbest ticarete en geniş sahada bırakan, fert teşebbüsüne en koruyucu kucak açan bir rejim olmuştur. Fakat, nasıl kasap dükkânında ölü eşek eti sattıramazsa, kokmuş bir sanat leşinin de gönüllleri bulandırmasına tahammül edemez.

Sinemacılık, bütün terbiye işleri gibi, bir şahsî menfaat işi olmaktan ziyade bir millî hizmet işidir. Temenni edelim ki, henüz başlangıcın bucalamalarında fazla sendeliyen ticaret sinemacılığımız, millî kültürümüzdeki hizmet rolünü bulmakta ve o rolün icabettirdiği yüksek sanat ruhuna ermekte gecikmesin; Türk gençliği şakaları için millî sinemacılığımızın sanatkârlarında " Söz bir, Allah bir „ filiminde sembolize edilen iki parmak işaretinden daha ziyade taklide değer jestler bulsun; kendi dilinde yapılan filimlerin bütün dünya filimlerine malzeme zenginliğiyle değil, ruh zenginliğiyle üstün olduğunu huşû ile duysun; yabancı bir memlekette bir Türk filimi seyreden bir yurtdaş, bir ırkdaş başını eğmeğe mecbur olmasın, bilâkis milletinin yüksek kültürüyle göğsünü kabartsın.

— Ülküyü seven onu yayar.

İÇKİ DÜŞMANI GAZETE

Yeşil Hilâl ve Türkiye İçki Aleyhtarı Gençleri Cemiyetinin fikirlerini neşreden bu mecmuayı, cemiyetin içki derdiyle mücadele etmek istiyen her münevverin okumasını tavsiye ederiz.

ÇIĞIR

"Toplu ve teşkilatlı Türk gençliği,, gayesiyle Ankara'da her ay neşredilen bu gençlik ve fikir mecmuasını okuyunuz.

VARLIK

Gençler tarafından, gençlik için çıkarılan bu fikir ve sanat mecmuası gençlik tarafından okunmağa değer.

YENİ KİTAPLAR (*)

BÜYÜK MECLİS ve İNKILAP
Neşet Halil
S : 192, F : 1 lira
T. B. M. M. Matbaası, Ankara

ETİLER
Salahattin Kandemir
S: 212, F : 75 Kuruş
Türk Maarif Cemiyeti, Ankara

CÜMHURİYET
Kadri Kemal
S : 73, F : 50 Kuruş
Akba Kitapevi, Ankara

ÖZ TÜRK ADLARI
Denizli Halkevi
S : 31, F : 15 Kuruş

SÜNGÜLERİN GÖLGESİNDE
Yahya Saim
S : 16, F : 15 Kuruş
Yeni Matbaa, Kayseri

— Ülkü'nün Köycüler bölümüne yazı yazınız.

(*) Burada mecmuaya gönderilen kitaplardan " ÜLKÜ ,, nün şiarlarına uygun görülenler ilan olunacaktır.

HAKIMIYETI
MILLIYE
MATBAASI